

STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMINY MILICZ NA LATA 2014-2020

MILICZ 2014

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	4
I. METODOLOGIA OPRACOWANIA STRATEGII.....	4
II. EWALUACJA STRATEGII PRZY ZASTOSOWANIU KRYTERIUM JAKOŚCI I AKTUALNOŚCI	5
II. 1 Ocena zadań i celów głównych oraz szczegółowych według kryterium aktualności i jakości.	6
III. DIAGNOZA UKŁADU LOKALNEGO	12
III.1 Uwarunkowania ekologiczno-przestrzenne	12
III.1.1 Powierzchnia i położenie geograficzne Gminy Milicz.....	12
III.1.2 Środowisko przyrodnicze i ochrona środowiska	13
III.1.3 Gospodarka przestrzenna.....	15
III.2 Uwarunkowania społeczne	22
III.2.1 Ludność i demografia	22
III.2.2 Kultura spędzania czasu wolnego (kultura, sport i rekreacja).....	23
III.2.3 Oświata i wychowanie	26
III.2.4 Ochrona zdrowia	46
III.2.5 Pomoc społeczna	47
III.2.6 Bezpieczeństwo publiczne.....	49
III.2.7 Aktywność społeczna.....	52
III.3 Uwarunkowania gospodarcze	54
III.3.1 Działalność gospodarcza.....	54
III.3.2 Turystyka	59
III.3.2.1 Miejsca noclegowe	59
III.3.2.2 Szlaki turystyczne	61
III.3.2.3 Zabytki	64
III.3.3 Rolnictwo i leśnictwo.....	66
III.3.4 Bezrobocie i rynek pracy	69
III.4 Infrastruktura techniczna	72

III.4.1 Sieć wodociągowa i kanalizacyjna	72
III.4.2 Zaopatrzenie w energię	78
III.4.3 Utrzymanie czystości i gospodarka odpadami	80
III.4.4 Infrastruktura transportowa	82
III.4.5 Sieci telekomunikacyjne, łączność.....	85
III.4.6 Mieszkalnictwo, gospodarka nieruchomościami	85
Wnioski i rekomendacje	86
III.5. Analiza sytuacji finansowej Gminy Milicz.....	95
III.5.1 Ocena budżetu Gminy	96
III.5.2. Możliwości kształtowania budżetu Gminy	108
III.6. Analiza SWOT	113
IV. Zgodność strategii z dokumentami strategicznymi wyższego szczebla – terytorialny wymiar polityki rozwoju Gminy.....	116
V. Konstrukcja strategii rozwoju.....	121
V.1. Wizja.....	121
V.2. Cel strategiczny 1	121
V.3. Cel strategiczny 2	125
VI. Monitoring, zarządzanie i ewaluacja.....	136
Zakończenie.....	137
Spis wykresów	138
Spis tabel	139

WPROWADZENIE

I. METODOLOGIA OPRACOWANIA STRATEGII.

Metodologia opracowania „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Milicz na lata 2014-2020” opierała się na zasadzie udziału jak najszerszej grupy mieszkańców oraz prac eksperckich w celu wypracowania dokumentu z uwzględnieniem potrzeb i aspiracji społeczności gminy.

W ramach prac nad dokumentem na przełomie grudnia 2013 i stycznia 2014 roku odbyła się seria spotkań otwartych w trakcie, których uczestniczyła w sumie grupa ok 100 osób (mieszkańców, sołtysów, radnych, przedsiębiorców, przedstawiciele NGO's). Warsztaty miały na celu wspólne opracowanie części analizy strategicznej SWOT – słabych i mocnych stron Gminy, wypracowanie wizji Gminy na najbliższe lata oraz wytyczenie głównych, preferowanych kierunków rozwoju. W każdym ze spotkań uczestniczyło po ok. 20 osób. Jednocześnie przeprowadzono ewaluację poprzedniej strategii, która składała się dwóch etapów: wywiadów z przedstawicielami Urzędu Miejskiego w Miliczu i jednostek organizacyjnych oraz otwartego spotkania z liderami lokalnymi.

Strategia jest dokumentem określającym koncepcję rozwoju oraz szczegółowy plan działań do 2020 roku. Kierunki rozwoju Gminy są zgodne ze wskazaniem zawartymi w dokumentach strategicznych województwa dolnośląskiego.

Przedkładany dokument składa się on z dwóch zasadniczych części – diagnostycznej oraz strategicznej. Pierwsza część prezentuje stan gminy w obszarze ekologiczno-przestrzennym, społecznym, gospodarczym i infrastrukturalnym.

Najważniejszą częścią dokumentu jest określenie wizji rozwoju oraz zbioru celów strategicznych, które pozwolą milickiej społeczności osiągnąć także długoterminowe scenariusze rozwoju. Cele te rozpisane zostały na poziom operacyjny oraz poziom zadań strategicznych. Uzupełnieniem dla tej części opracowania jest rozdział dotyczący wytycznych w zakresie monitorowania strategii oraz nadzoru nad jej realizacją.

Źródłami informacji na podstawie których powstało niniejsze opracowanie były materiały uzyskane w Urzędzie Miejskim w Miliczu, jednostek organizacyjnych gminy, Głównym Urzędzie Statystycznym (Banku Danych Lokalnych), w wyniku spotkań (wywiadów z osobami reprezentującymi jednostki organizacyjne Gminy), a także warsztatów z liderami lokalnymi.

II. EWALUACJA STRATEGII PRZY ZASTOSOWANIU KRYTERIUM JAKOŚCI I AKTUALNOŚCI

Dnia 07 stycznia 2014 r. odbyła się ewaluacja „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Milicz”. Badania ewaluacyjne przeprowadził zespół kierowany przez dr. Andrzeja Ferensa, w którego w skład wchodził poza nim: dr Arleta Ciarczyńska, mgr Patrycja Ściebior – Jońska, mgr Piotr Drzewiński. W celu przeprowadzenia ewaluacji strategii, analizie poddano jej treść oraz inne, odnoszące się do jej założeń, dokumenty dostarczone przez władze gminy. Zdobyte w ten sposób informacje pozwoliły na stworzenie ankiety, obejmującej najważniejsze zagadnienia zawarte w strategii. Po konsultacjach z władzami gminy wybrano 19 osób, z którymi miały zostać przeprowadzone wywiady. Dla każdej z nich przygotowano sprofilowany zgodnie z kompetencjami (obowiązkami zawodowymi) kwestionariusz. Wywiady przeprowadzono z Burmistrzem, Skarbnikiem, kierownikami Wydziałów: Finansowego, Organizacyjnego, Zarządzania Zasobami, Zarządzania Rozwojem, Zadań Rządowych, osobą zajmującą samodzielne stanowisko ds. polityki informacyjnej, dyrektorem Ośrodka Pomocy Społecznej, przedstawicielem Ośrodka Sportu i Rekreacji, dyrektorem Przedszkola, dyrektorami: Gimnazjum w Miliczu, Gimnazjum w Sułowie, Gimnazjum we Wróblńcu, dyrektorem Szkoły Podstawowej nr 2 i Szkoły Muzycznej, dyrektorami: Ośrodka Kultury, Publicznego Zespołu Zakładów Lecznictwa Ambulatoryjnego, Miejskiej Biblioteki Publicznej oraz Zakładu Usług Komunalnych.

Ponadto został przygotowany kwestionariusz z pytaniami dotyczącymi sposobu realizacji strategii gminy. Pytania w nim zawarte zadano podczas specjalnie zorganizowanych dla liderów lokalnych oraz urzędników tzw. spotkań fokusowych. Spotkanie polegało na przedstawieniu pytania czy problemu i wysłuchaniu opinii uczestników oraz nawiązaniu dyskusji.

II. 1 Ocena zadań i celów głównych oraz szczegółowych według kryterium aktualności i jakości.

Poniżej przedstawiony została ocena celów strategicznych i celów operacyjnych opracowana na podstawie wywiadów i spotkań fokusowych.

1. Zrównoważony rozwój środowiskowy

1.1. Wysoka świadomość ekologiczna mieszkańców – cel w większym wymiarze został osiągnięty. Spośród pięciu wymienionych zadań, dwa zostały ocenione przez respondentów jako zrealizowane w pełni. Za zadanie, które nie wymaga kontynuacji ankietowani uznali zadanie nr 1 - Utworzenie Centrum Edukacji Ekologicznej, gdyż w gminie funkcjonuje CEE utworzone przez Starostwo Powiatowe. Pozostałe zadania uznano za warte kontynuowania.

1.2. Racjonalna gospodarka odpadami w gminie i w ujęciu regionalnym – respondenci wskazali, że cel nr 2 – Uporządkowanie gospodarki odpadami stałymi – rekultywacja przez dopełnienie składowiska śmieci w Dunkowej/Stawcu nie powinien być umieszczany w nowej strategii, ponieważ oba składowiska są już zamknięte. Kontynuacji nie wymaga, zdaniem respondentów, także cel nr 3 – Budowa nowego składowiska odpadów w systemie międzygminnym, gdyż działania w tym zakresie reguluje nowa ustawa. Wydaje się właściwe, aby cel 4 - rozwinięcie segregacji odpadów – powinien być kontynuowany, gdyż współczynniki dotyczące segregacji śmieci zostały określone przez Ministerstwo Środowiska i należy dążyć do ich osiągnięcia.

1.3. Uporządkowanie gospodarki wodnej i ściekowej na terenie gminy – respondenci wskazali, że zadanie nr 4 – budowa oczyszczalni ścieków na terenach o zabudowie rozproszonej nie powinien być kontynuowany, gdyż zadanie to realizują mieszkańcy (poprzez przyłączanie się do sieci we własnym zakresie, a gmina dopłaca mieszkańcom inwestującym w przydomowe oczyszczalnie ścieków).

1.4. Uregulowanie gospodarki wodnej w zlewni rzeki Baryczy (gmina Milicz) – Respondenci wskazali, że zadanie nr 3 – Modernizacja urządzeń melioracji szczegółowej i podstawowej powinno być kontynuowane. Zadanie nr 2 – rozważenie możliwości utworzenia sieci zbiorników retencyjnych- zostało

rozpoczęte przez gminę, gdyż powstały plany stworzenia zbiornika retencyjnego na terenie Świętoszyna/Sułowa. Nie zostały i najprawdopodobniej nie zostaną one zrealizowane ze względu na duże koszty inwestycji, a także ze względu na brak zgody Głównego Inspektora Ochrony Środowiska. Gmina i tak jest w dobrej sytuacji, ponieważ duża lesistość oraz nagromadzenie różnej wielkości zbiorników wodnych sprzyja retencji. W związku z powyższym decyzja o kontynuacji zadania powinna być poprzedzona analizą finansową i głębokim namysłem.

- 1.5. Udostępnienie rekreacyjne terenów i obszarów chronionych z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju. Wśród respondentów panują odmienne opinie dotyczące pozostawienia zadania nr 4 (rozwinięcie i konserwacja ścieżek edukacyjnych, rowerowych oraz infrastruktury turystycznej) w nowej strategii. Jego realizacja umożliwi rozwój turystyczny gminy. Zadanie nr 5 (spójność gminnego Programu Ochrony Środowiska ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju Gminy Milicz) nie powinno zostać wpisane do nowej strategii. Oczywiście zasadą funkcjonowania gminy jest tworzenie dokumentów oraz gminnych programów w taki sposób, aby były one spójne ze strategią. W strategii nie zachodzi więc potrzeba enumeratywnego wymieniania poszczególnych dokumentów, które są lub mają być z nią spójne.
- 1.6. Zwiększenie lesistości na terenie gminy - respondenci wskazali, że zadanie nr 2 – przebudowa drzewostanu o składzie niedostosowanym gatunkowo do środowiska oraz zadanie nr 3 – zalesienie gruntów wyłączanych z gospodarki rolnej - nie powinny być kontynuowane. W uzasadnieniu takiej decyzji wskazano, że gmina nie prowadzi działań w tej dziedzinie oraz nie jest to jej ustawowe zadanie.
- 1.7. Rekultywacja obszarów zdegradowanych – zadanie nr 1 - rekultywacja wyrobisk po kopalniach (zalesienie, zalanie) nie powinno być kontynuowane, gdyż jest to zadanie dla firm będących właścicielami kopalń.
- 1.8. Zmniejszenie niskiej emisji i poziomu hałasu – zadanie nr 1 (budowa obwodnicy miejskiej w Miliczu) nie mieści się w ustawowych kompetencjach i zadaniach gminy. Respondenci wskazują na potrzebę działań w zakresie budowy obwodnicy miejskiej w Miliczu. Wartym rozważenia jest umieszczenie w nowej

strategii zapisów realizujących pośrednio ten cel, np. dotyczących lobbowania w instytucjach samorządu województwa.

2. Zrównoważony rozwój społeczny

2.1. Dostosowanie edukacji do potrzeb rynku pracy – Zadanie nr 1 (stała diagnoza potrzeb rynku pracy przez powołanie Centrum Informacji o Rynku Pracy) nie zostało zrealizowane (CloRP nie powstał). Wysokie koszty powołania i funkcjonowania CloRP przemawiają za niewpisywaniem tego zadania do nowej strategii. Jako zadania, które nie powinny być kontynuowane, respondenci wskazali zadanie nr 3 (powołanie Partnerstwa na rzecz Zatrudnienia i Edukacji dla Rynku Pracy) – *od 2004 roku nie wykonano założeń do realizacji zadania*¹ oraz zadania nr 4 (powołanie szkoły wyższej funkcjonującej jako ośrodek regionalnego kształcenia gmin i powiatów Doliny Baryczy). W gminie funkcjonuje Zamiejscowy Ośrodek Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. Zadanie nr 7 (Odpowiednie przygotowanie wykwalifikowanej kadry do potrzeb wymienionych w pkt. 2, 4 , 5) nie powinno zostać wpisane do nowej strategii, gdyż jego realizacja nie mieści się w kompetencjach i możliwościach gminy.

2.2. Wysoka aktywność w poszukiwaniu pracy lub samozatrudnieniu - zadanie nr 1 (kształtowanie pozytywnych wzorców aktywności życiowej i przedsiębiorczości na wszystkich poziomach nauczania; realizacja projektów edukacyjnych w tym zakresie + dodatkowe godziny nauczania w szkołach) nie powinno być kontynuowane. Jest ono realizowane przez szkoły na każdym etapie nauczania (w ramach możliwości danej szkoły). Także zadanie nr 4 (powołanie Centrum Integracji o Rynku Pracy) nie powinno być kontynuowane ze względu na zbyt duże koszty powołania i utrzymania tego podmiotu. Jest to również zadanie samorządu na poziomie powiatowym.

2.3. Wysoka wiedza społeczna o możliwościach pozyskania środków finansowych – Zadanie nr 1 (Zorganizowanie Punktu Informacji Europejskiej) nie powinno być kontynuowane. Możliwość pozyskania danych i wiedzy o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z różnych źródeł takich jak: biblioteki, Internet, szkoła, podważają zasadność kontynuowania tego zadania.

---

¹ Sprawozdanie Burmistrza Gminy Milicz z realizacji Strategii Zrównoważonego rozwoju Gminy Milicz z rok 2010, s.2.

- 2.4. Obiekty użyteczności publicznej i kulturowej spełniają standardy jakości i wygody użytkowania. Zadanie nr 8 (budowa basenu krytego w Miliczu) zostało w pełni zrealizowane – basen kryty w Miliczu został wybudowany. Zadanie nr 9 (zakończenie budowy szpitala) również jest zakończone.
- 2.5. Oferta kulturalna i sportowa odpowiada na potrzeby mieszkańców i turystów – respondenci są zgodni co do kontynuowania zapisanych zadań.
- 2.6. Oferta usług społecznych dostosowana do potrzeb mieszkańców – respondenci wskazali, że zadanie nr 5 (pomoc w rozwoju instytucji opieki nad dziećmi - żłobek w mieście, przedszkole na wsi) wymaga realizacji. Wskazywali, że zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach ułatwi codzienną egzystencję mieszkańcom gminy oraz umożliwi bezrobotnym kobietom pozostawienie dzieci w tych placówkach w czasie poszukiwania pracy bądź wykonywania pracy.
- 2.7. Zaspokojone potrzeby mieszkaniowe - respondenci zgodnie wskazują na potrzebę kontynuacji tych zadań.
- 2.8. Sprawnie funkcjonujące służby porządkowe - zadanie nr 1 – rozwinięcie współpracy służb porządkowych oraz administracji powiatowej i grup mieszkańców nie powinno być kontynuowane.
- 2.9. Zrównoważony rozwój gospodarczy
- 2.10. Wsparcie przedsiębiorców i usługodawców przez samorząd – respondenci wskazali, że zadanie nr 1 (coroczne opracowanie pakietów dla przedsiębiorczości) nie jest realizowane. Wskazali oni na potrzebę wpisania tego zadania w treść nowej strategii.
- 2.11. Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców poprzez edukację gospodarczą – zadanie nr 3 (rozpowszechnianie informacji związanej z edukacją gospodarczą - media, plakaty, itp.) nie powinno być kontynuowane. W gminie znajdują się podmioty, których statutowym celem jest wspieranie osób bezrobotnych oraz chcących założyć własną działalność gospodarczą, które realizują to zadanie.
- 2.12. Wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych w rozwoju gospodarczym – respondenci wskazali, że przedstawione w tym celu szczegółowym zadania powinny być kontynuowane. Zwrócili także uwagę, że gmina w działalności promocyjnej wykorzystuje lokalne produkty. Od 1996 r. Stowarzyszenie Partnerstwo dla Doliny Baryczy organizuje akcję „Dolina Baryczy poleca”, która służy wsparciu lokalnych producentów i usługodawców.

Organizowane są Dni Karpia, jarmarki (także świąteczne) i targi, gdzie wystawcy oferują tutejsze produkty, jak chleb kamiński, soki, miody. Gmina wspiera akcję „Odłowy na ostoi”. Punkt informacji turystycznej zachęca do korzystania z oferty gospodarstw agroturystycznych. Przygotowano trasy rowerowe na terenie rezerwatu przyrody, parkingi dla turystów w Rudzie Milickiej (ze względu na położenie nie cieszy się on jednak dużą popularnością), wiaty, ścieżkę rowerową szlakiem kolejki wąskotorowej (50% środków własnych gminy), szlaki kajakowe.

- 2.13. Integracja rozwoju gospodarczego gminy ze zrównoważonym rozwojem regionu „Dolina Baryczy” – zadania zapisane w tym celu szczegółowym powinny być realizowane.
- 2.14. Efektywna współpraca rolników i przedsiębiorców rolno-spożywczych – zadanie nr 2 (inicjowanie współpracy stowarzyszeń i związków zawodowych) powinno być kontynuowane ze względu na to, że rolnictwo w Dolinie Baryczy ma duży potencjał.
- 2.15. Poprawa stanu dróg i komunikacji – respondenci wskazali, że zadania w ramach tego celu szczegółowego są istotne i powinny być kontynuowane. Należy zwrócić uwagę na zadanie nr 3 (realizacja planu remontu dróg gminnych i innych - powiatowych, wojewódzkich) powinno zostać dostosowane do kompetencji gminy (należy usunąć zapis o remoncie dróg powiatowych i wojewódzkich, gdyż gmina nie posiada ustawowych kompetencji w tym zakresie).
- 2.16. Optymalne zarządzanie gminą
- 2.17. Rozwój gminy oparty o stabilne planowanie strategiczne, operacyjne i przestrzenne powiązane z rozwojem regionu. Zadanie nr 2 (egzekwowanie i stosowanie konsekwentne zapisów planów) nie powinno być zapisane w zadaniach w nowej strategii, gdyż jest to oczywiste zadanie gminy oraz niejako obowiązek wobec mieszkańców.
- 2.18. Wysoki poziom pozyskiwania środków zewnętrznych na cele gminne – zadania zamieszczone w ramach tego celu szczegółowego powinny być realizowane.
- 2.19. Dobra wymiana informacji pomiędzy mieszkańcami i gminą z wykorzystaniem informatyki i telekomunikacji – zadania w tym celu szczegółowym powinny być kontynuowane z jednoczesnym dostosowaniem ich do ustawowych kompetencji gminy.

- 2.20. Dobra współpraca władz samorządowych, organizacji pozarządowych, biznesu oraz instytucji – zadania powinny być kontynuowane, zwłaszcza w zakresie poprawy stosunków z władzami powiatowymi.
- 2.21. Wzmocnienie turystycznego wizerunku gminy - zadania powinny być realizowane ze względu na ogromny potencjał gminy wynikający z warunków przyrodniczych.
- 2.22. Dobry poziom obsługi mieszkańców przez gminę – zadania powinny być realizowane.
- 2.23. Mieszkańcy aktywnie włączają się w rozwój gminy – zadania powinny być realizowane.

Pozostałe zadania zostały ocenione jako takie, które należy umieścić również w nowej strategii. Respondenci w czasie wywiadów indywidualnych wskazywali także na zadania, które były trudno mierzalne, co wynikało z niezrozumienia zapisów. Zadania w ramach nowej strategii powinny być ściśle związane z gminą i dostosowane do jej kompetencji oraz możliwości finansowych, społecznych i politycznych.

III. DIAGNOZA UKŁADU LOKALNEGO

III.1 Uwarunkowania ekologiczno-przestrzenne

III.1.1 Powierzchnia i położenie geograficzne Gminy Milicz

Milicz to gmina miejsko-wiejska leżąca w północno-wschodniej części województwa dolnośląskiego, w powiecie milickim i znanej w całej Polsce Dolinie Baryczy, nad rzeką Barycz (której długość wynosi 133 km). Gmina jest jedną z największych w kraju, na jej terenie znajdują się 52 sołectwa. Graniczy z województwem wielkopolskim. Gminy ościennie to: Jutrosin, Cieszków, Sulmierzyce, Odolanów, Sośnie, Krośnice Zawonia, Trzebnica i Żmigród.

Rycina 1. Mapa gminy Milicz

Źródło: <http://www.milicz.pl/gmina/informacje-ogolne-o-gminie>.

Teren gminy liczy 43556 ha, z czego 18695,6 ha to tereny leśne, co stanowi 42,9% powierzchni (18380,6 ha to lasy publiczne, 80,6 ha należy do gminy).

Stolicą gminy Milicz oraz powiatu milickiego jest miasto Milicz, liczące 12,5 tysiąca mieszkańców, czyli ok. połowy całej ludności gminy (według danych z 2011 r. 24576 osób). Gęstość zaludnienia (stan na 2011 r.) wynosi 56 osób na 1 km². W gminie na 100 mężczyzn przypada 104 kobiet.

III.1.2 Środowisko przyrodnicze i ochrona środowiska

Ogromnym atutem gminy Milicz jest środowisko naturalne, a w szczególności urzekająca Dolina Baryczy. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż 90% powierzchni gminy należy do Parku Krajobrazowego Dolina Baryczy (największego parku krajobrazowego w Polsce). Występują w nim obecnie: 42 gatunki roślin chronionych, 34 gatunki ryb, 13 gatunków płazów, 5 gatunków gadów, 56 gatunków ssaków.

Na terenie gminy znajduje się: 1 park krajobrazowy, 2 rezerваты przyrody, 2 obszary Natura 2000, 37 użytków ekologicznych i 12 pomników przyrody.

Około 43% powierzchni gminy stanowią lasy, na które składają się głównie bory sosnowe i mieszane. Występujące gatunki drzew to: sosna, modrzew, świerk, klon, buk, jesion, brzoza, olcha, olsza.

Wielkim atutem środowiska naturalnego są łąki i pastwiska. W stawach rybnych, rowach, kanałach, rozlewiskach, ciekach wodnych oraz strumieniach i rzekach występuje bogata roślinność wodna i bagienna. Zbiorowiska i zespoły roślinne położone na terenie gminy składają się z wielu rzadkich gatunków.

Wśród zwierząt występują m.in. jelenie, daniela, sarny, dziki, natomiast w środowisku wodnym bobry, wydry, piżmaki oraz kilka gatunków gadów (w tym żółw błotny) i kilkanaście gatunków płazów. Wśród ptactwa wyróżnić można bardzo cenne gatunki m.in. czapłę purpurową, łabędzia krzykliwego, żurawie, bociany czarne i białe, kormorany czarne, gęgawy. Gatunki ryb hodowlanych występujące na terenie gminy to karp, lin, amur, tołpyga, sum, sandacz, szczupak.

Najważniejszą częścią Doliny Baryczy leżącą na terenie gminy Milicz jest Rezerwat Stawy Milickie, który obejmuje pięć kompleksów stawowych, z czego trzy - w Potasznicy, Stawnie i Rudzie Sułkowskiej - są terenami należącymi do gminy. Występuje tam ponad 250 gatunków ptaków, a same stawy wpisano na listę Living Lakes² i objęto Konwencją Ramsarską³. Należy także dodać, że spośród 257 gatunków aż 137 odbywa w rezerwacie regularne lęgi, natomiast prawie 60 gatunków

---

² Międzynarodowa sieć jezior i innych zbiorników wodnych, które charakteryzują się wyjątkowymi walorami przyrodniczymi. Obecnie na liście Living Lakes znajdują się 24 jeziora, m.in. Bajkał, Morze Martwe, Pantanal, Balaton, Titicaca, Jezioro Wiktorii oraz Stawy Milickie. **Living Lakes** to także międzynarodowe porozumienie proekologicznych organizacji społecznych chroniących środowisko przyrodnicze akwenów należących do sieci.

³ **Konwencja Ramsarska**, ekol. konwencja dotycząca obszarów wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, podpisana 1971 w Ramsar (Iran); - encyklopedia PWN.

to ptaki wodno – błotne⁴. Dodatkowo część terenów objęta jest programem Natura 2000.

Na stronie internetowej gminy można uzyskać informację, iż prowadzi ona aktywną politykę ekologiczną i turystyczną. Gmina wspiera między innymi agroturystykę, powstawanie ścieżek przyrodniczych, tras rowerowych i kajakowych, obserwacje ptaków z czatowni i wież, prowadzi sprzedaż działek rekreacyjnych i budowlanych na atrakcyjnych terenach. Najważniejsze atrakcje turystyczne to sieć łowisk wędkarskich w Rudzie Sułkowskiej, Sułowie i Miłosławicach. Trzy najważniejsze czatownie dla miłośników ptactwa znajdują się przy stawach: Słupickim, Gadzinowym Małym i Polnym, wieżę obserwacyjną ustawiono natomiast przy stawie Grabownica.

W 2012 r. zakończyła się wspólna budowa ścieżki rowerowej powiatu milickiego i gminy Milicz, przebiegającej przez najbardziej atrakcyjne rejony gminy. Ponadto turyści oraz mieszkańcy mają do dyspozycji 50 km tras pieszych i 100 km tras rowerowych.

Gmina Milicz we współpracy ze szkołami podstawowymi i gimnazjalnymi prowadzi cykl zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży. W pierwszym semestrze roku szkolnego 2012/2013 przy współpracy ze szkołami organizowane były konkursy, rajdy, wycieczki związane z edukacją na rzecz ochrony środowiska. Wszystkie działania na rzecz edukacji dzieci i młodzieży zawarte są w „Programie edukacji ekologicznej w Gminie Milicz”, który obejmuje także doszkąlanie nauczycieli.

Dnia 20 czerwca 2013 r. na oficjalnej stronie internetowej ukazała się informacja, iż gmina nawiązała również współpracę z wrocławską fundacją Ekorozwoju i zrealizuje projekt ścieżki przyrodniczej na swoim terenie. Ścieżka obejmie stawy w rejonie Rudy Milickiej. Jest to jedna z form edukacji ekologicznej skierowanej do mieszkańców, turystów, a także zwiększenia atrakcyjności turystycznej okolic Milicza. Ścieżka ma mieć 6,5 km długości, a jej przebieg uzgodniono z Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska. Fundacja ma opracować mapę, opis poszczególnych punktów na trasie wraz ze zdjęciami prezentującymi gatunki i siedliska zwierząt. Prace nad projektem rozpoczęły się 15 listopada 2013 r.

---

⁴ http://www.barycz.pl/index_dolina.php?dzial=2&kat=17.

III.1.3 Gospodarka przestrzenna

Milicz – jako stolica powiatu – zaliczany jest do subregionalnych ośrodków zrównoważonego rozwoju, zgodnie z „Planem zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego”. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego dla sfery przyrodniczo - kulturowej zawiera dwa, przykładowe, strategiczne cele, które w najwyższym stopniu dotyczą Gminy Milicz, są to: zintegrowana ochrona zasobów przyrodniczo – krajobrazowych i racjonalne ich wykorzystanie oraz udostępnienie, a także stworzenie spójnego, regionalnego systemu obszarów chronionych; zintegrowana ochrona i rewitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego oraz utrzymanie tożsamości o odrębności kulturowej regionu’. Cele te wyrażane są także w MPZP Gminy Milicz.

Najważniejsze założenia gospodarki przestrzennej dla Gminy Milicz zawarte są w dwóch dokumentach: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Milicz obejmującego miasto Milicz oraz wsie Wszewilki, Sławoszowice i Duchowo (uchwalone 10 lipca 2003 r.) oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Milicz (uchwalone 20 czerwca 1995 r.) Należy wyraźnie podkreślić, iż wyżej wymienione dokumenty zawierają głównie kierunki i uwarunkowania gospodarki przestrzennej gminy Milicz. W przeciwieństwie do miejscowych planów zagospodarowania nie są aktami prawa miejscowego lecz jak mówi treść Studium z 1995 r., „(...) *będzie stanowić jedynie dokument planistyczny obejmujący swym zasięgiem cały obszar gminy (...) po jego uchwaleniu stanowić będzie materiał wyjściowy do sporządzania planów miejscowych fragmentów gminy lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania dla terenów gdzie planu miejscowego nie będzie.*” Studium stanowi podwalinę do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania.

Dokument z 2003 r. dzieli problemy oraz szanse rozwoju przestrzennego na trzy strefy: społeczno-ekonomiczną, gospodarczo-przestrzenną oraz przyrodniczą. Do najważniejszych problemów zalicza m.in.:

- małą aktywność zawodową ludności,
- skąpą ofertę kulturalną,
- niedorozwój drobnych form aktywności gospodarczych, głównie usług i rzemiosła,
- brak zainteresowania gminą ze strony kapitału zagranicznego,

- przekształcenia obszarów cennych przyrodniczo,
- niską jakość gleb,
- brak znaczących surowców naturalnych.

Do najważniejszych szans dla rozwoju przestrzennego zaliczono z kolei:

- występowanie zabytków archeologicznych o charakterze regionalnym – zespół osadniczy przy kasztelanii,
- występowanie zespołów zabytków o charakterze regionalnym – założenia pałacowo-parkowe, zespół Kościoła Łaski,
- położenie gminy wzdłuż drogi krajowej nr 15,
- możliwość rozwijania turystyki weekendowej,
- czyste środowisko przyrodnicze i małą powierzchnię terenów zdegradowanych,
- zmniejszającą się emisję zanieczyszczeń do atmosfery i wód,
- dużą ilość terenów atrakcyjnych turystycznie i rekreacyjnie.

Obecnie sporządzana jest reedycja studium, która ma na celu uaktualnienie polityki przestrzennej gminy. W projekcie studium zawarto m.in. kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania terenów, w tym terenów wyłączonych spod zabudowy:

- aktywizację terenów położonych wzdłuż dróg krajowych i wojewódzkich – stworzenie stref aktywności gospodarczej z lokalizacją usług komercyjnych ponadlokalnych (tereny przemysłowe, produkcyjne, usługowe, składowe i magazynowe oraz obsługi rolniczej),
- wprowadzenie we wszystkich wsiach uzupełniających i nieuciążliwych funkcji gospodarczych, umożliwiających ich wielofunkcyjny rozwój, takich jak: agroturystyka, obsługa rolnictwa, przetwórstwo rolno-spożywcze, rzemiosło oraz wytwórczość, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- dalszy rozwój gospodarki rybackiej w stawach hodowlanych odbywający się przy zachowaniu racjonalnej gospodarki wodami,
- rozwój terenów wypoczynkowo-rekreacyjnych poza obszarami gniazdowania ptaków,
- dążenie do tworzenia nowych i modernizacji istniejących szlaków turystycznych – pieszych i rowerowych, utwardzenie ciągów spacerowych i miejsc szczególnie uczęszczanych, budowa lub modernizacja małej infrastruktury na obszarach

chronionych, w tym budowa ścieżek dydaktycznych i rowerowych, szlaków, parkingów, punktów widokowych, wież widokowych, zadaszeń,

- działania w strefie ochronnej dla urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, zlokalizowanych na terenach miasta Sulmierzyce: wprowadzenie zakazu budowy obiektów przeznaczonych na stały pobyt ludzi, urządzania parków wiejskich, ogrodów botanicznych, pracowniczych ogrodów działkowych, realizacji stawów rybnych i innych zbiorników wodnych o powierzchni większej niż 5 ha, realizacji zadrzewień śródpolnych o zwartej powierzchni co najmniej 0,5 ha, pokrytych roślinnością leśną.

W projekcie studium zawarto wytyczne do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dotyczące:

- obszarów i zasad ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk,
- obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego,
- kierunków rozwoju systemów komunikacji,
- kierunków rozwoju systemów infrastruktury,

Podobnie jak we wcześniejszych dokumentach, wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej i archeologicznej:

- strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej,
- strefa „B” ochrony konserwatorskiej,
- strefa „W” ścisłej ochrony konserwatorskiej dla zabytków archeologicznych,
- strefa „OW” ochrony konserwatorskiej,
- strefa „K” ochrony krajobrazu kulturowego,

Za główne założenia polityki przestrzennej w nowym, nieuchwalonym jeszcze Studium uznano:

- aktywizację terenów przy drodze nr 15 dla rozwoju działalności gospodarczej,
- realizację obejść drogowych miejscowości,
- budowę zbiorników retencyjnych,
- realizację tras rowerowych i połączenie z gminami sąsiednimi,
- rozwiązanie sprawy gospodarki odpadami zwierzęcymi i segregacji odpadów,
- ochronę zespołów zabytkowych i układów urbanistycznych,
- ochronę korytarzy ekologicznych,

- uwzględnienie istniejącej zlewni wód szczególnie chronionych,
- uwzględnienie głównego zbiornika wód podziemnych,
- eksploatację złóż naturalnych i rozwój działalności produkcyjnych w oparciu o surowce,
- sukcesywną realizację sieci wodociągowej i kanalizacyjnej,
- modernizację i budowę dróg.

Oprócz Studium Gmina Milicz posiada 32 obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego wraz z 11 zmianami sporządzonymi dla niewielkich fragmentów obejmujących kilka działek. Powierzchnia Gminy Milicz objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego wynosi ok. 10500 ha., przy czym cała gmina obejmuje 43556 ha (z czego 18695,6 ha to tereny leśne).

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego występujące na terenie gminy Milicz:

- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenu ul. Rawickiej w Miliczu z 1997 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działki nr 186/1 w Miłochowicach gmina Milicz z 1997 r.,
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego w Miliczu dla obszaru ograniczonego ulicami: Wojska Polskiego, Tadeusza Kościuszki, 1- Maja i Armii Krajowej z 1997 r. oraz z 2002 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działki nr 136/1 w Piękocinie z 1998 r.,
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenu Wierzchowice wraz ze zmianami planów zagospodarowania przestrzennego gmin Krośnice i Milicz z 1998 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Sułów z 1998 r. i 2002 r. oraz zmiana z 2003 r. i 2006 r.,
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego w mieście Miliczu - obszar wypoczynku i rekreacji z 2000 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w obrębach Sławoszowice i Potasznia z 2001 r.,
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego we wsi Godnowa z 2001 r.,

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w obrębach Miłochowice, Tworzymirki Górne i zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Gruszczyca z 2002 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Niesułowicach z 2002 r.,
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego w Czatkowicach z 2002 r.,
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego wsi Gruszczyca z 2002 r.,
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego w obrębach Miłochowice, Tworzymirki Górne i zmiany MPZP wsi Gruszczyca – 2002 r.,
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego w Miliczu z 2002 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w obrębach Miłochowice, Tworzymirki Górne i zmiany MPZP wsi Gruszczyca z 2002 r.,
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego w obrębie Gądkowice z 2003 r.,
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego w Miliczu i w Kaszowie w części obejmującej obszar wsi Kaszowo z 2003 r.,
- Trzy akty: zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego Wierzchowice wraz ze zmianami planów zagospodarowania przestrzennego gminy Krośnice i Gminy Milicz z 2003 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Stawcu z 2003 r.,
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla obszaru działek nr 1 i 3 AM 17 obręb Milicz z 2003 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w obrębach Wszewilki, Sławoszowice, Stawiec, Milicz z 2003 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Miliczu i w Kaszowie w części obejmującej obszar miasta Milicza i Kaszowa 2003 r. i zmiana z 2006 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Postolinie z 2003 r. i z 2004 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego we wsi Nowy Zamek z 2004 r.,
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego wsi Gruszczyca z 2004 r.,

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zarezerwowanych pod „Zbiornik Sułów” oraz z miejscowościami Świętoszyn, Miłosławice i Koruszka z 2004 r. i jego zmiana z 2010 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru wsi Ostrowąsy z 2005 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „A” położonego w obrębach: Sławoszowice, Duchowo, Ruda Milicka, Niesułowice, Wałkowa z dnia 2008 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu B położonego w obrębach: Godnowa, Wszewilki, Stawiec, Gogołowice, Świętoszyn, Milicz z dnia 2008 r.,
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla obszaru Starego Miasta w Miliczu, ograniczonego ulicami: Małą Obwodnicą, Cichą, Wojska Polskiego, Działkową i jej projektowanym przedłużeniem w kierunku północno-zachodnim z 2009 r.,
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru Starego Miasta w Miliczu, ograniczonego ulicami: Małą Obwodnicą, Cichą, Wojska Polskiego, Działkową i jej projektowanym przedłużeniem w kierunku północno-zachodnim, obejmującej obszar w części północno wschodniej, w rejonie ulic Krotoszyńskiej i Mostowej z 2009 r.,
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru Starego Miasta w Miliczu z 2011 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru Starego Miasta w Miliczu w 2011 r.,
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenu inwestycji celu publicznego położonego w obrębie: Gruszcza, Pracze i Postolin z 2011 r.,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „C” położonego w obrębach: Milic, Miłochowice, Duchowo obowiązujący do 27. 12. 2013 r.

Gospodarka przestrzenna w gminie, wyrażona w planach zagospodarowania przestrzennego, zakłada takie działania jak unowocześnienie układu komunikacyjnego, rozwój turystyki, ochronę środowiska poprzez tworzenie nowych form ochrony przyrody i zachowanie istniejących (ochrona środowiska jest jednym z

głównych priorytetów zapisanych w większości MPZP), budowę sieci kanalizacji, stworzenie nowych obszarów gospodarczych w powiązaniu z drogą krajową nr 15, a przede wszystkim znaczne zwiększenie powierzchni przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową.

W trakcie opracowania są plany miejscowe dla następujących miejscowości: Sułów, Czatkowice, Piękoćcin, Słaczno, Węgrzynów, Kaszowo, Postolin, Pracze, Łąki, Wszewilki (zmiana planu obejmująca jedną działkę), Gruszcza (zmiana planu obejmująca dwie działki), Milicz (zmiana planu dla obszaru rekreacji i wypoczynku – basen i okolice). Ponadto w 2013 r. Rada Miejska podjęła uchwały o przystąpieniu do sporządzenia planów miejscowych dla miejscowości Baranowice, Bartniki, Brzezina Sułowska, Dunkowa, Grabówka, Kołoda, Olsza, Ostrowąsy, Piotrkosice, Poradów, Potasznia, Ruda Sułowska, Sulimierz, Wielgie Milickie, Wilkowo, Wodników Górny oraz Wziąchowo Wielkie. W przyszłości planuje się pokrycie planami miejscowymi całej Gminy Milicz.

W czerwcu 2013 r. Burmistrz zaprosił wspólnoty mieszkaniowe do udziału w programie „Rewitalizacja Starego Miasta”.

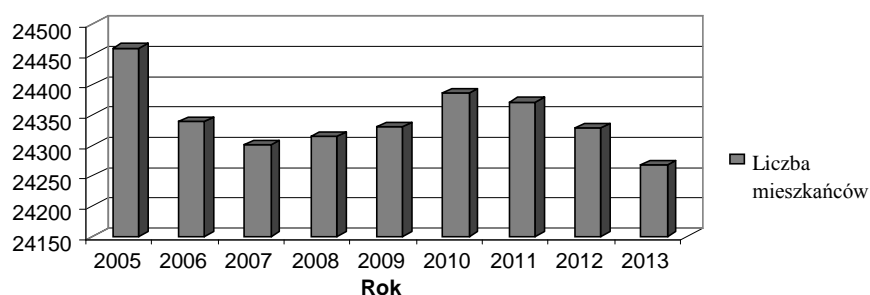
W Miliczu w 2014 r. ma powstać Ptasi Trakt. Pod koniec 2013 r. radni oraz Komitet Lokalnej Grupy Rybackiej zdecydowali, iż projekt zostanie dofinansowany z Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013”; środek 4.1 potocznie nazwany „Ryby”. Trakt ma obejmować ulice: Wrocławską, 1 Maja, ks. E. Waresiaka i Dworcową. Trasę mają ozdobić rzeźby ptaków, nastąpi uporządkowanie zieleni miejskiej, częściowa wymiana nawierzchni chodników, a miejsca zieleni zostaną zagospodarowane również małą architekturą (ławki, pergole). Wszystkie działania mają na celu podniesienie atrakcyjności obszaru, uczynienie go bezpieczniejszym i przyjaznym. Największą atrakcją Ptasiego Traktu ma być Plenerowe Centrum Przyrody i Sztuki. Koszt wykonania projektu wynosi 755 tys. zł, z czego 500 tys. zł będzie pochodzić z Programu Operacyjnego, pozostałe koszty poniesie gmina.

III.2 Uwarunkowania społeczne

III.2.1 Ludność i demografia

Gmina Milicz liczy 24 268 mieszkańców, z czego 12,5 tys. zamieszkuje miasto. Od 2010 r. liczba ludności w gminie systematycznie maleje (z 24 386 w 2010 r. do 24 268 w 2013 r.).

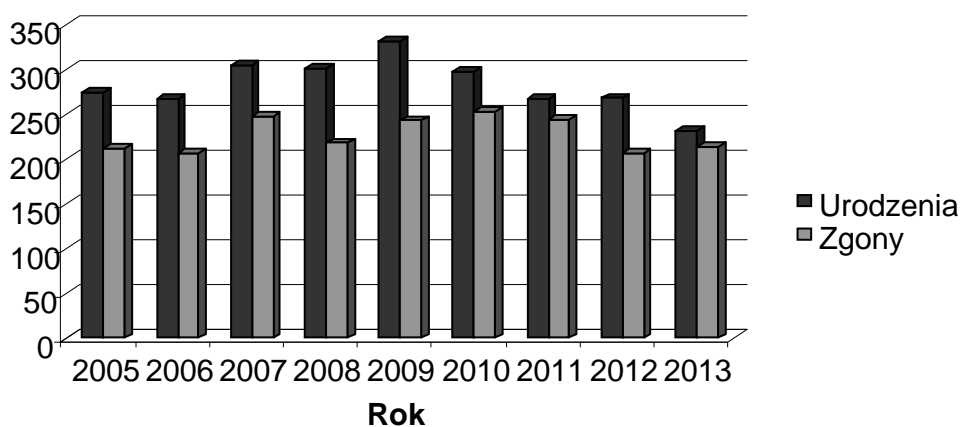
Wykres 1. Liczba mieszkańców w gminie Milicz

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostarczonych z Urzędu Miejskiego w Miliczu.

Kobiety stanowią w przybliżeniu 50,8% wszystkich mieszkańców gminy. Gminę cechuje dodatni przyrost naturalny, choć między 2012 a 2013 r. nastąpił znaczący spadek liczby urodzeń (z 268 do 231) oraz wzrost liczby zgonów (z 206 do 213).

Wykres 2. Urodzenia i zgony w gminie Milicz

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostarczonych z Urzędu Miejskiego w Miliczu.

W 2012 r. saldo migracji wewnętrznej na pobyt stały na 1000 osób w mieście wynosiło ogółem -6,29 (saldo ujemne). W tym samym czasie saldo migracji w gminie wiejsko-miejskiej wyniosło -2,11 (saldo ujemne). Migracja zagraniczna również występuje na poziomie ujemnym. Migracja wewnętrzna osób w wieku 15-39 lat wynosi -7,67 (saldo ujemne). W gminie mieszkańcy w wieku przedprodukcyjnym stanowią 16% ogółu populacji, w wieku produkcyjnym – 67%, a poprodukcyjnym – 17%. Widoczna jest nadreprezentacja kobiet w stosunku do liczby mężczyzn w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 1. Struktura wieku mieszkańców gminy Milicz

	2012 rok		2011 rok	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
Wiek przedprodukcyjny (14 lat i mniej)	2481	2635	2552	2659
Wiek produkcyjny (kobiety 15-59 lat, mężczyźni 15-64 lat)	8219	7257	7393	8320
Poprodukcyjne	2686	1051	2476	971
Ogółem	13 386	10943	12421	11950

Źródło: Dane Urzędu Miejskiego w Miliczu.

III.2.2 Kultura spędzania czasu wolnego (kultura, sport i rekreacja)

Zadania w zakresie kultury, sportu i rekreacji w gminie Milicz realizowane są poprzez Instytucje kultury: Ośrodek Kultury w Miliczu i Biblioteka Publiczna w Miliczu oraz Ośrodek Sportu i Rekreacji Sp. z o.o. w Miliczu .

Ośrodek Kultury w Miliczu organizuje dla mieszkańców stałe zajęcia kulturalne: plastyczne, muzyczno-teatralne, wokalne, taneczne. Przygotowuje imprezy cykliczne takie jak: Profile, pasje i profesje, Baw się z nami, Festiwal Pieśni Maryjnej, Festiwal Pieśni Patriotycznej (wspólnie z Biblioteką Publiczną), Milicki Festiwal Filmowy, Nadbarycka Noc Filmowa, Turniej wsi z gminy Milicz, Sołtysiada” Koncert kolęd, Konkurs na najpiękniejszą palmę, konkursy plastyczne, koncerty i konkursy muzyczne, wernisaże. W Miliczu działa także orkiestra dęta oraz dwa chóry - działający od 1983 r. Chór „Gaude” oraz Chór Parafialny „Laudate Dominum”, który powstał w październiku 1997 r.

W Sułowie od 2004 r. działa wyposażona w salę widowiskową i sale dydaktyczne filia Ośrodka Kultury w Miliczu. Na stałe jest w niej prowadzone fitness i gimnastyka, odbywają się recitale, koncerty, występy teatralne. Działa tam grupa rozrywkowa Polifonia, schola Don Bosco bis oraz Klub Seniora zrzeszający ponad 70 osób. Ponadto filia organizuje ferie zimowe "Zimowinki", zajęcia wakacyjne "Bawmy się wesoło", Sułowskie Dni Kultury.

W Miliczu działa również Biblioteka Publiczna, która dysponowała w 2012 r. 31 929 woluminami (o 524 więcej niż w 2011 r.). Obecnie Biblioteka posiada 53823 woluminów i 686 materiałów audiowizualnych. Z jej zasobów korzysta 3077 czytelników, których obsługuje 8 pracowników. Biblioteka posiada 4 filie: w Czatkowicach (15825 woluminów, 416 czytelników), Dunkowej (5557 woluminów, 159 czytelników), Gądkowicach (11722 woluminów, 469 czytelników) i Sułowie (12781 woluminów, 364 czytelników).

Biblioteka organizuje zajęcia cykliczne, do których zalicza się: konkurs poezji śpiewanej im. Agnieszki Osieckiej, Konkurs Pieśni Patriotycznej czy akcja Cała Polska Czyta Dzieciom. Działa w niej Dyskusyjny Klub Książki oraz organizowane są spotkania autorskie. Inicjatywą, na którą należy zwrócić uwagę, jest Biblioteka Webowa, umożliwiająca czytelnikom korzystanie z e-booków.

W Gminie funkcjonuje także Kreatywny Obiekt Multifunkcyjny, który jest placówką edukacyjną powstałą w byłej fabryce bombek w Miliczu. „Kreatywny Obiekt Multifunkcyjny zaprojektowany został przede wszystkim jako placówka edukacyjna, przeznaczona do wspierania i rozwijania założeń programów ministerialnych.”⁵ Placówka świadczy swoje usługi organizując fabularne gry i zabawy edukacyjne dla szkół i przedszkoli (m.in. Magiczny sznur pereł, Jak obudzić Zamek?). W KOM-ie znajduje się kawiarnia, sala wielofunkcyjna, czarna sala. Istnieje możliwość wynajęcia sal oraz zorganizowania urodzin. Na szczególną uwagę zasługuje Komnata Bombki, gdzie zorganizowano wystawę 6400 bombek.

W Miliczu funkcjonuje Ośrodek Sportu i Rekreacji Sp. z o.o., który realizuje działania z zakresu organizacji zajęć sportowych i rekreacyjnych na terenie gminy. OSiR organizuje popularyzującą siatkówkę imprezę, Aleja Gwiazd Siatkówki oraz następujące ligi: Milicką Ligę Halowej Piłki Nożnej, Milicką Ligę Piłki Siatkowej Kobiet

---

⁵ http://kom.edu.pl/index.php?option=com_komoffer&view=comoffer&id_main=29&Itemid=174

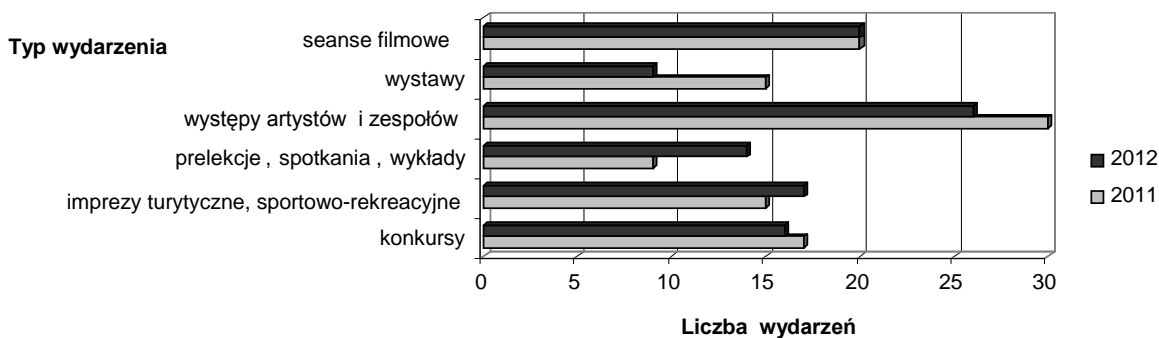
OSiR Sp. z o.o. Milicz, Policyjną Milicką Ligę Koszykówki, Milicką Ligę Siatkówki, Dolnośląską Ligę Dartów. OSiR zarządza również Kąpieliskiem „Karłów”, Stadionem Miejskim i Halą Sportową. Na terenie gminy usytuowane są 42 boiska sportowe o różnym stanie technicznym – 9 o stanie bardzo dobrym, 13 dobrym, 13 średnim i 7 złym. W Miliczu znajduje się także 7 hal sportowych.

W Miliczu działa 11 klubów sportowych zrzeszających 599 członków, tworzących 24 sekcje sportowe prowadzone przez 14 trenerów i 15 instruktorów sportowych.

W Miliczu powstaje kryta pływalnia „Milicka fala”, która przeznaczona jest głównie dla uczniów szkół zarządzanych przez Gminę, ale w określonych godzinach będzie pływnią ogólnodostępną dla turystów i mieszkańców. Wyposażona jest w sześć 25 metrowych torów pływackich, brodzik, zjeżdżalnię, saunę fińską oraz turecką. Pływalnia wyposażona jest także w dwie sale, które przeznaczone są m.in. na zajęcia fitness czy ćwiczenia z lustrem.

W 2012 r. w Miliczu zorganizowano 117 imprez, w których uczestniczyło 5850 osób.

Wykres 3. Wydarzenia kulturalne według typów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych w Banku Danych Lokalnych <http://www.stat.gov.pl/bdl>.

Do atrakcji kulturalno-sportowych w gminie Milicz należy zaliczyć powstały w 2013 roku Zalew Milicki, który wyposażony został w scenę na wodzie, pomost dla kajakarzy, platformę-wysepkę dla wędkarzy czy wyznaczone miejsce do kąpieli z obsługą ratowniczą. Nad Zalewem odbywały się koncerty, wydarzenia kulturalno –

sportowe: Dzień Dziecka, Turniej piłki plażowej, Milicz Summer Party. Planowana jest dalsza rozbudowa zalewu m.in. o takie obiekty jak: „Rybacówka”, budynek restauracyjno-mieszkalny, wiata, boiska do siatkówki plażowej, plac zabaw, parkingi, trybuny i in.

W Miliczu funkcjonują 23 organizacje pozarządowe zajmujące się wspieraniem kultury w gminie. Zalicza się do nich: Stowarzyszenie na Rzecz Ekologii Humanistycznej "EKOS", Towarzystwo Przyjaciół Sułowa, Stowarzyszenie Absolwentów I Liceum Ogólnokształcącego w Miliczu, Milickie Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Osób Niepełnosprawnych, Stowarzyszenie Miłośników Muzyki Chóralnej "Laudate Dominum", Stowarzyszenie Śpiewacze Powiatu Milickiego, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Doliny Baryczy, Stowarzyszenie Partnerskie "Milicz", Towarzystwo Uniwersytetów Ludowych, Stowarzyszenie Pożytku Publicznego "Uniwersytet Trzeciego Wieku", Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Kultury "Amadei Amici", Fundacja Doliny Baryczy, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo dla Doliny Baryczy”, Fundacja Zielona Dolina, Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich, Klub w Miliczu, Stowarzyszenie Brapoja, Stowarzyszenie Godnowa Przylesie, Stowarzyszenie Przyjazna Edukacja, Stowarzyszenie Miłośników Gądkowic "Gądek", Stowarzyszenie Rodzin Zastępczych Ziemi Milickiej „Otwarte Serce”, Stowarzyszenie Ptasia Kraina, Stowarzyszenie Przyjaciół Wsi Kaszowo i Koruszka, Fundacja KOM.

W Miliczu istnieją podmioty zdolne do zaspokajania potrzeb mieszkańców w zakresie kultury, rozrywki i sportu. Istotnym zadaniem gminy jest zapewnienie sprawnego funkcjonowania wyżej wymienionych podmiotów – zarówno w zakresie bazy lokalowej, wyposażenia, realizacji ich statutowych zadań, jak i pod względem finansowym. Podmioty te wzbogacają ofertę Milicza jako gminy turystycznej.

III.2.3 Oświata i wychowanie

Zadania związane z edukacją i wychowaniem w gminie Milicz realizują liczne placówki oświatowe. W diagnozie szerzej omówiono wychowanie przedszkolne oraz szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne ze względu na to, że podlega ono władzom gminnym. Za szkolnictwo na poziomie ponadgimnazjalnym i szkolnictwo specjalne odpowiada natomiast powiat.

Na terenie gminy Milicz funkcjonuje 7 publicznych przedszkoli i oddziałów przedszkolnych, 6 publicznych szkół podstawowych oraz 4 gimnazja (w tym 1 niepubliczne). Ofertę edukacyjną uzupełniają następujące szkoły ponadgimnazjalne:

- ⤴ I Liceum Ogólnokształcące w Miliczu;
- ⤴ Zespół Szkół im. Tadeusza Kościuszki w Miliczu, w skład którego wchodzi Technikum, II Liceum Ogólnokształcące, Zasadnicza Szkoła Zawodowa dla Młodocianych Pracowników i szkoły zaoczne dla dorosłych;
- ⤴ Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych oraz Policealne Studium TWP w Miliczu;
- ⤴ Szkoła Policealna oraz Technikum Uzupełniające „LIDER” w Miliczu.

Przed omówieniem oferty edukacyjnej na poziomie przedszkolnym, podstawowym oraz gimnazjalnym w gminie Milicz warto przyrzeć się danym dotyczącym rzeczywistej oraz przewidywanej liczby uczniów w tego rodzaju placówkach.

Tabela 2. Liczba uczniów w szkołach publicznych i niepublicznych ogółem w latach 2013-2018

	Punkty przedszkolne	Przedszkola (3- 4 latki)	Obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego	Szkoła podstawowa	Gimnazjum
2012/2013 wg SIO (System Informacji Oświatowej) na 31.03.2013	40	265	543	1456	763
2013/2014 wg SIO na 30.09.2013	107	257	594	1428	728
2014/2015	107	313	487	1673	748
2015/2016	107	492	308	1933	732
2016/2017	bd	bd	261	1997	731
2017/2018	bd	bd	271	2047	743

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

W latach 2014/2015 oraz 2015/2016 nastąpi znaczny wzrost liczby dzieci w szkołach podstawowych. Jego przyczyną będzie wejście w życie ustawy o systemie oświaty, zgodnie z którą dzieci urodzone w okresie 1 stycznia - 30 czerwca 2008 r. pójdą w wieku sześciu lat obowiązkowo do szkoły 1 września 2014 r., natomiast dzieci urodzone w drugiej połowie 2008 r. pójdą obowiązkowo do szkoły 1 września 2015 r. wraz ze wszystkimi dziećmi sześciolletnimi urodzonymi w 2009 r.

Poniżej została przedstawiona oferta edukacyjna na poziomie przedszkolnym na terenie gminy Milicz. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż między 2011/12 a 2012/13 wyraźnie wzrosła liczba wychowanków przedszkoli. Wzrost ten zanotowano zarówno w przypadku przedszkoli publicznych, jak i niepublicznych. Z drugiej strony należy podkreślić, że w żadnym publicznym przedszkolu bądź też oddziale przedszkolnym nie istnieją oddziały integracyjne.

Tabela 3. Liczba wychowanków publicznych i niepublicznych przedszkoli

	2011/2012			2012/2013		
	Publiczne	Niepubliczne	Ogółem	Publiczne	Niepubliczne	Ogółem
Liczba wychowanków punktów przedszkolnych	0	44	44	0	40	40
Liczba wychowanków przedszkoli, niezależnie od typu placówki	472	248	720	521	279	800
Liczba wychowanków przedszkoli specjalnych	0	28	28	0	8	8

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

Tabela 4. Przedszkola publiczne w roku szkolnym 2012/2013

	Wychowankowie		Oddziały	
	Razem	W oddziałach integracyjnych	Razem	Oddziały integracyjne
Przedszkole Samorządowe w Miliczu	286	0	12	0
Oddziały przedszkolne w Szkole Podstawowej Nr 2 w Miliczu	71	0	3	0
Oddziały przedszkolne w Szkole Podstawowej w Sułowie	62	0	3	0
Oddziały przedszkolne w Szkole Podstawowej we Wziąchowie Wielkim	53	0	3	0
Oddział Przedszkolny w Szkole Podstawowej w Dunkowej	21	0	1	0
Oddział Przedszkolny w Szkole Podstawowej w Czatkowicach	14	0	1	0
Oddział Przedszkolny w Szkole Podstawowej w Nowym Zamku	14	0	1	0
Razem	521	0	24	0

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

W związku z potrzebą finansowania Przedszkola Samorządowego w Miliczu gmina Milicz ponosi następujące koszty:

Tabela 5. Wydatki na Przedszkole Samorządowe w Miliczu w roku szkolnym 2012/13

	Wydatki bieżące ogółem w tysiącach PLN		Wydatki bieżące ogółem na jednego ucznia		Wydatki bieżące ogółem na jeden oddział	
	Wydatki osobowe	Pozostałe bieżące	Wydatki osobowe	Pozostałe bieżące	Wydatki osobowe	Pozostałe bieżące
Przedszkole Samorządowe w Miliczu	1413,8	150,4	4,94	0,53	117,81	12,53

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

W skład sieci sześcioletnich publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez Gminę Milicz wchodzi następujące szkoły:

- ✧ Szkoła Podstawowa Nr 2 i Szkoła Muzyczna I Stopnia w Miliczu,
- ✧ Szkoła Podstawowa im. Juliusza Słowackiego w Sułowie,
- ✧ Szkoła Podstawowa w Dunkowej,
- ✧ Szkoła Podstawowa w Nowym Zamku,
- ✧ Szkoła Podstawowa w Czatkowicach,
- ✧ Szkoła Podstawowa we Wziąchowie Wielkim.

W drodze Uchwały Nr XXII/176/01 Rady Miejskiej w Miliczu z dnia 15 lutego 2001 roku zostały określone obwody publicznych szkół podstawowych w gminie Milicz:

- ✧ Obwód szkolny Szkoły Podstawowej Nr 2 i Szkoły Muzycznej I Stopnia w Miliczu obejmuje: Miasto Milicz, sołectwa: Duchowo, Gogołowice, Kaszowo, Miłochowice, Piękocin, Postolin, Ruda Milicka, Sławoszowice, Stawiec, Świątoszyn, Wałkowa, Wszewilki.
- ✧ Obwód szkolny Szkoły Podstawowej im. Juliusza Słowackiego w Sułowie obejmuje sołectwa: Baranowice, Grabówka, Gruszcza, Łąki, Miłosławice, Olsza, Pracze, Ruda Sułowska, Sulimierz, Sułów, Wilkowo.
- ✧ Obwód szkolny Szkoły Podstawowej w Dunkowej obejmuje sołectwa: Brzezina Sułowska, Dunkowa, Piotrkosice, Poradów, Słaczno, Węgrzynów.
- ✧ Obwód szkolny Szkoły Podstawowej w Nowym Zamku obejmuje sołectwa: Nowy Zamek, Godnowa, Tworzymirki, Tworzymirki Górne.
- ✧ Obwód szkolny Szkoły Podstawowej w Czatkowicach obejmuje sołectwa: Borzynowo, Czatkowice, Grabownica, Niesułowice, Henrykowice, Młodzianów,
- ✧ Obwód szkolny Szkoły Podstawowej we Wziąchowie Wielkim obejmuje sołectwa: Bartniki, Gądkowice, Gołkowo, Kolęda, Łatkowa, Ostrowąsy, Potasznia, Wielgie Milickie, Wodników Górny, Wrocławice, Wróbliniec, Wziąchowo Małe, Wziąchowo Wielkie.

Poniżej zostały przedstawione dane dotyczące:

- liczby uczniów oraz oddziałów istniejących w szkołach podstawowych w gminie Milicz;
- typu wyposażenia oraz obiektów sportowych, jakie się znajdują w tych

szkołach;

- rodzaju zajęć pozalekcyjnych, jakie odbywają się w szkołach podstawowych w gminie Milicz oraz liczby uczniów w nich uczestniczących.

Tabela 6. Publiczne szkoły podstawowe

Szkoła	Dane	2010/11 (stan na 31 III 2011)	2011/12 (stan na 31 III 2012)	2012/13 (stan na 31 III 2013)	Liczba uczniów/ oddział na dzień 31 III 2013
Szkoła Podstawowa Nr 2 w Miliczu	Liczba uczniów	936	974	911	25,3
	Liczba oddziałów	37	37	36	
Szkoła Podstawowa w Sułowie	Liczba uczniów	238	246	186	20,7
	Liczba oddziałów	12	12	9	
Szkoła Podstawowa we Wziąchowie Wielkim	Liczba uczniów	248	227	173	15,7
	Liczba oddziałów	14	13	11	
Szkoła Podstawowa w Dunkowej	Liczba uczniów	100	99	77	12,8
	Liczba oddziałów	7	7	6	
Szkoła Podstawowa w Czatkowicach	Liczba uczniów	64	56	43	7,2
	Liczba oddziałów	6	6	6	
Szkoła Podstawowa w Nowym Zamku	Liczba uczniów	92	86	66	11
	Liczba oddziałów	7	7	6	
RAZEM	Liczba uczniów	1678	1688	1456	19,7
RAZEM	Liczba oddziałów	83	82	74	

Źródła: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2010/2011;
Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2011/2012;
Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

Tabela 7. Liczba uczniów Szkoły Muzycznej I stopnia funkcjonującej w ramach zespołu szkół Szkoła Podstawowa Nr 2 i Szkoła Muzyczna I Stopnia w Miliczu

	2010/11	2011/12	2012/13
do 4-letniej szkoły muzycznej I stopnia	21	25	29
do 6-letniej szkoły muzycznej I stopnia	58	56	52
ŁĄCZNIE	79	81	81

Źródła: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2010/2011;
Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2011/2012;
Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

Tabela 8. Wyposażenie oraz obiekty sportowe w szkołach podstawowych 2012/13

Szkoła	Liczba komputerów do użytku przez uczniów	Liczba komputerów z dostępem do Internetu	Sala gimnastyczna	Hala sportowa	Boisko	Plac zabaw
SP Milicz	60	60	1	0	1	1
SP Sułów	17	17	1	0	1	0
SP Wziąchowo	25	25	1	0	1	1
SP Dunkowa	10	10	1	0	1	1
SP Czatkowice	10	10	1	0	1	0
SP Nowy Zamek	15	12	1	0	1	0
RAZEM	137	134	6	0	6	3

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

Tabela 9. Zajęcia pozalekcyjne w szkołach podstawowych

Szkoła	Zajęcia w świetlicy	Zajęcia sportowe	Zajęcia artystyczne	Koła przedmiotowe	Zajęcia informatyczne
SP Milicz	113	129	64	105	28
SP Sułów	148	27	65	62	20
SP Wziąchowo Wielkie	150	0	16	46	6
SP Dunkowa	45	7	18	39	5
SP Czatkowice	0	12	0	8	0
SP Nowy Zamek	0	0	9	23	12
RAZEM	456	175	163	283	71

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

Tabela 10. Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach wyrównawczych, rewalidacyjnych i logopedycznych szkołach podstawowych

Szkoła	Zajęcia wyrównawcze	Zajęcia rewalidacyjne	Logopedia	Nauczanie indywidualne
SP Milicz	204	5	28	1
SP Sułów	70	2	5	0

SP Wziąchowo Wielkie	48	0	6	0
SP Dunkowa	25	5	25	0
SP Czatkowice	12	0	0	0
SP Nowy Zamek	25	0	7	0
Razem	384	12	71	1

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

Między rokiem szkolnym 2010/2011 a 2012/2013 w gminie drastycznie spadła liczba uczniów uczęszczających do szkół podstawowych oraz liczba oddziałów. Duży odpływ uczniów szkół podstawowych (ok 20-35%) odnotowano we wszystkich szkołach poza największą, Szkołą Podstawową Nr 2 w Miliczu. Należy podkreślić, że liczba uczniów uczęszczających do Szkoły Muzycznej działającej w ramach Zespołu Szkół Szkoła Podstawowa Nr 2 w Miliczu znajduje się na stałym, wysokim poziomie.

Każda szkoła podstawowa jest wyposażona w dużą liczbę komputerów z dostępem do internetu oraz w salę gimnastyczną i boisko. W 3 szkołach (w Szkole Podstawowej Nr 2 w Miliczu, w Szkole Podstawowej we Wziąchowie oraz w Szkole Podstawowej w Dunkowej) znajdują się plac zabaw. W każdej ze szkół odbywają się różnego rodzaju zajęcia pozalekcyjne.

Przed zakończeniem nauki w szkole podstawowej każdy uczeń musi przystąpić do organizowanego przez Centralną Komisję Egzaminacyjną sprawdzianu. Poniżej zostały zaprezentowane średnie wyniki uczniów klas VI ze sprawdzianu (arkusz podstawowy) z lat 2008/2009 – 2012/2013 w poszczególnych szkołach w skali województwa oraz kraju

Tabela 11. Średnie wyniki uczniów klas VI ze sprawdzianu w gminie Milicz

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
SP Milicz	22,6	24,4	24,4	21,3	22,7
SP Sulów	23,7	23,1	23,5	21	23,3
SP Dunkowa	12,1	20,8	20,2	15,4	19,9
SP Czatkowice	18,8	26,2	28,8	18,6	-
SP Nowy Zamek	20,2	24,4	27,9	23,9	20,7
SP Wziąchowo Wielkie	22	18,8	20,1	20,7	25,1

gmina	22	23,6	23,6	21	22,9
województwo	22,4	24,3	24,8	22,5	23,6
miasta do 20 tys.	21,7	23,8	24,1	21,7	22,6
wieś	21,3	23,2	24	21,3	22,6
kraj	22,64	24,56	25,27	22,75	24,03

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

Warto przyjrzeć się bardziej szczegółowo wynikom ze sprawdzianu z 2012/13 r. Poniżej zostały przedstawione wyniki z podziałem na podstawowe umiejętności (czytanie, pisanie, rozumowanie, wykorzystanie informacji, wykorzystanie wiedzy w praktyce).

Tabela 12. Wyniki sprawdzianu uczniów klas VI w zakresie poszczególnych umiejętności w roku szkolnym 2012/2013 (w % maksymalnej liczby punktów do zdobycia)

	Milicz	Sułów	Dunkowa	N. Zamek	Wziąchowo	gmina	województwo
Czytanie	73	73	61	45	70	71	73
Pisanie	56	67	54	58	63	58	61
Rozumowanie	48,75	48,75	48,75	47,5	60	50	51,25
Korzystanie z informacji	60	47,5	47,5	62,5	62,5	57,5	62,5
Wykorzystanie wiedzy w praktyce	43,75	43,75	32,5	52,5	56,25	46,25	45

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

Do rozwiązania arkusza standardowego S-1-132 sprawdzianu na zakończenie szóstej klasy w roku 2012/2013 przystąpiło w Gminie Milicz 236 uczniów w tym:

- w Szkole Podstawowej Nr 2 w Miliczu - 155,
- w Szkole Podstawowej w Sułowie - 31,
- w Szkole Podstawowej we Wziąchowie Wielkim - 30,
- w Szkole Podstawowej w Dunkowej - 8,
- w Szkole Podstawowej w Nowym Zamku - 12.

W roku szkolnym 2012/2013 do sprawdzianu w Szkole Podstawowej w Czatkowicach przystąpił jeden uczeń. Nie rozwiązywał on jednak zestawu standardowego.

Szkoły podstawowe w gminie Milicz zatrudniają nauczycieli głównie na pełen etat. W większości przypadków są to nauczyciele z doświadczeniem, posiadający wysoki stopień zawodowy (dominują nauczyciele mianowani i dyplomowani).

Tabela 13. Kadra nauczycielska zatrudniona w szkołach podstawowych

Szkoła	Pełnozatrudnieni		Niepełnozatrudnieni	
	Liczba osób	Liczba etatów	Liczba osób	Liczba etatów
SP Milicz	79	79	10	6,04
SP Sułów	15	15	9	3,65
SP Wziąchowo Wielkie	19	19	8	3,7
SP Dunkowa	9	9	6	3,4
SP Czatkowice	5	5	6	4,31
SP Nowy Zamek	7	7	10	4,05
Razem	134	134	49	25,15

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

Tabela 14. Kadra nauczycielska w szkołach podstawowych według stopnia zawodowego

Szkoła	Liczba nauczycieli				Procent %			
	Staż.	Kontrakt.	Mianow.	Dypl.	Staż.	Kontrakt.	Mianow.	Dypl.
SP Milicz	1	18	32	34	1	21	38	40
SP Sułów	1	4	5	14	4	17	21	58
SP Wziąchowo	2	6	16	3	7	22	59	11
SP Dunkowa	2	3	7	3	13	20	47	20
SP Czatkowice	0	2	7	1	0	20	70	10
SP Nowy Zamek	2	4	5	6	12	24	29	35
Razem	8	37	72	61	6,25	20,75	44,00	29,00

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

W związku z potrzebą finansowania publicznych szkół podstawowych gmina Milicz ponosi następujące koszty:

Tabela 15. Wydatki na publiczne szkoły podstawowe w gminie Milicz w roku szkolnym 2012/13

Szkoly podstawowe	Wydatki bieżące ogółem w tys. PLN		Wydatki bieżące na jednego ucznia		Wydatki bieżące ogółem na jeden oddział	
	Wydatki osobowe	Pozostałe bieżące	Wydatki osobowe	Pozostałe bieżące	Wydatki osobowe	Pozostałe bieżące
Szkoła Podstawowa w Miliczu	5413,1	734	5,07	0,69	138,8	18,82
Szkoła Podstawowa w Sułowie	1516,6	67,9	6,12	0,27	126,39	5,66
Szkoła Podstawowa we Wziąchowie Wielkim	1625,5	227,9	7,19	1,01	116,11	16,28
Szkoła Podstawowa w Dunkowej	821,3	134,9	8,38	1,38	117,33	19,27
Szkoła Podstawowa w Czatkowicach	686,4	57,7	12,04	1,01	98,06	8,24
Szkoła Podstawowa w Nowym Zamku	854,9	98,5	10,69	1,23	122,13	14,07
Razem szkoły podstawowe	10917,9	1320,9	6,46	0,78	126,95	15,36

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

W skład sieci trzyletnich publicznych gimnazjów prowadzonych przez Gminę Milicz wchodzi następujące szkoły:

- ✧ Gimnazjum w Miliczu,
- ✧ Gimnazjum w Sułowie,

⤴ Gimnazjum we Wróblińcu.

W drodze Uchwały Nr XXI/161/2000 Rady Miejskiej w Miliczu z dnia 29 grudnia 2000 r. zostały określone obwody publicznych gimnazjów publicznych w gminie Milicz:

- ⤴ Obwód szkolny Gimnazjum w Miliczu obejmuje: Miasto Milicz, sołectwa: Czatkowice, Duchowo, Godnowa, Gogołowice, Grabownica, Kaszowo, Miłochowice, Niesułowice, Nowy Zamek, Piękocin, Postolin, Ruda Milicka, Sławoszowice, Stawiec, Świętoszyn, Wałkowa, Wszewilki.
- ⤴ Obwód szkolny Gimnazjum w Sułowie obejmuje sołectwa: Baranowice, Brzezina Sułowska, Dunkowa, Grabówka, Gruszcza, Łąki, Miłosławice, Olsza, Piotrkosice, Poradów, Pracze, Ruda Sułowska, Słaczno, Sulimierz, Sułów, Węgrzynów, Wilkowo.
- ⤴ Obwód szkolny Gimnazjum we Wróblińcu obejmuje sołectwa: Bartniki, Borzynowo, Gądkowice, Gołkowo, Henrykowice, Kołęda, Łatkowa, Młodzianów, Ostrowąsy, Potasznia, Tworzimirki, Tworzimirki Górne, Wielgie Milickie, Wodników Górny, Wrocławice, Wróbliniec, Wziąchowo Małe, Wziąchowo Wielkie.

Poniżej zostały przedstawione dane dotyczące:

- liczby uczniów oraz oddziałów istniejących w gimnazjach publicznych w gminie Milicz;
- typu wyposażenia oraz obiektów sportowych, jakie się znajdują w tych szkołach;
- rodzaju zajęć pozalekcyjnych, jakie odbywają się w gimnazjach publicznych oraz liczby uczniów w nich uczestniczących.

Tabela 16. Publiczne gimnazja

Szkoła	Dane	2010/2011 (stan na 31 III 2011)	2011/2012 (stan na 31 III 2012)	2012/2013(stan na 31 III 2013)	Liczba uczniów /oddział na dzień 31 III 2013
Gimnazjum w Miliczu	Liczba uczniów	493	454	393	24,6
	<i>Liczba oddziałów</i>	21	19	16	
Gimnazjum w Sułowie	Liczba uczniów	149	138	133	22,2

	<i>Liczba oddziałów</i>	7	6	6	
Gimnazjum we Wróblńcu	Liczba uczniów	111	114	117	29,5
	<i>Liczba oddziałów</i>	6	6	6	
Razem	Liczba uczniów	753	706	643	23
Razem	Liczba oddziałów	34	31	28	

*Źródła: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2010/2011;
Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2011/2012;
Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.*

Tabela 17. Wyposażenie oraz obiekty sportowe w publicznych gimnazjach w roku szkolnym 2012/2013

Szkoła	Liczba komputerów do użytku przez uczniów	Liczba komputerów z dostępem do Internetu	Sala gimnastyczna	Hala sportowa	Boisko	Plac zabaw
Gimnazjum w Miliczu	49	49	1	1	1	0
Gimnazjum w Sułowie	20	20	1	0	1	0
Gimnazjum we Wróblńcu	29	29	1	0	0	0
Razem	98	98	3	1	2	0

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

Tabela 18. Zajęcia pozalekcyjne w publicznych gimnazjach

Szkoła	Zajęcia w świetlicy	Zajęcia sportowe	Zajęcia artystyczne	Koła przedmiotowe	Zajęcia informatyczne
Gimnazjum w Miliczu	25	70	22	30	0
Gimnazjum w Sułowie	107	44	13	381	0
Gimnazjum we Wróblńcu	113	40	20	49	0
Razem	245	154	55	460	0

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

„Imponującą liczbą uczestników kół przedmiotowych wykazało się Gimnazjum w Sułowie, co świadczyć może o tym, że każdy ze 133 uczniów uczestniczył w zajęciach kilku kół przedmiotowych” (cytat za: Informator o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/13).

Tabela 19. Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach wyrównawczych, rewalidacyjnych i logopedycznych

Szkoła	Zajęcia wyrównawcze	Zajęcia rewalidacyjne	Logopedia	Nauczanie indywidualne
Gimnazjum w Miliczu	0	6	0	1
Gimnazjum w Sułowie	52	2	0	3
Gimnazjum we Wróblńcu	0	0	0	0
Razem	52	8	0	4

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

Warto zauważyć, iż między 2010/2011 a 2012/2013 w gminie drastycznie spadła liczba uczniów uczęszczających do gimnazjów publicznych oraz liczba oddziałów. Duży odpływ uczniów (ponad 20%) odnotowano w Gimnazjum w Miliczu. Spadek liczby uczniów w Sułowie wynosi 10%. Każde gimnazjum jest wyposażone w dużą liczbę komputerów z dostępem do Internetu oraz w salę gimnastyczną. Gimnazjum w Miliczu oraz Gimnazjum w Sułowie posiada boisko. Jedynie Gimnazjum w Miliczu jest wyposażone w halę sportową. W każdym gimnazjum odbywają się różnego rodzaju zajęcia pozalekcyjne. W gminie Milicz funkcjonuje również niepubliczne Społeczne Gimnazjum Ad Astra.

Tabela 20. Liczba uczniów uczęszczających do Społecznego Gimnazjum Ad Astra w latach 2010/2011-2012/2013

2010/11	115 uczniów
2011/12	115 uczniów
2012/13	120 uczniów

Źródła: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2010/2011;
Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2011/2012;
Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

Przed zakończeniem nauki w szkole podstawowej każdy uczeń musi przystąpić do przygotowywanego przez Centralną Komisję Egzaminacyjną egzaminu gimnazjalnego. Jest on złożony z części humanistycznej (język polski oraz historia i wiedza o społeczeństwie), matematyczno-przyrodniczej (matematyka oraz przedmioty przyrodnicze) i językowej (wybrany język obcy). Poniżej zostały przedstawione szczegółowe informacje odnośnie wyników egzaminu gimnazjalnego z podziałem na ww. przedmioty.

Tabela 21. Wyniki z egzaminu gimnazjalnego w roku szkolnym 2012/2013

	Część humanistyczna		Część matematyczno-przyrodnicza		Część językowa			
	j. polski	historia i wos	matematyka	przedm. przyrod.	j. ang.	j. franc.	j. niem.	j. ros.
Milicz	58,7	53,3	43,5	58,1	56,9	48,2	60,3	
Sułów	46,7	47,8	39,5	49,2	46,3		46	
Wróbliniec	52,3	56,2	60,4	64,4	64,8		68	49
Ad Astra	73,7	72,6	65,4	73,3	86,6		86,9	
gmina	58,1	55,7	48,4	59,8	60,4	48,2	64,1	49
województwo	60,0	56,7	46,3	58,1	62,6	68,5	57,4	50,6
miasta do 20 tys.	57,2	54,1	42,9	55,6	58,3	42,5	58,4	50,7
wieś	57,8	54,7	44,4	56,5	57,1	40	65,4	45,1

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

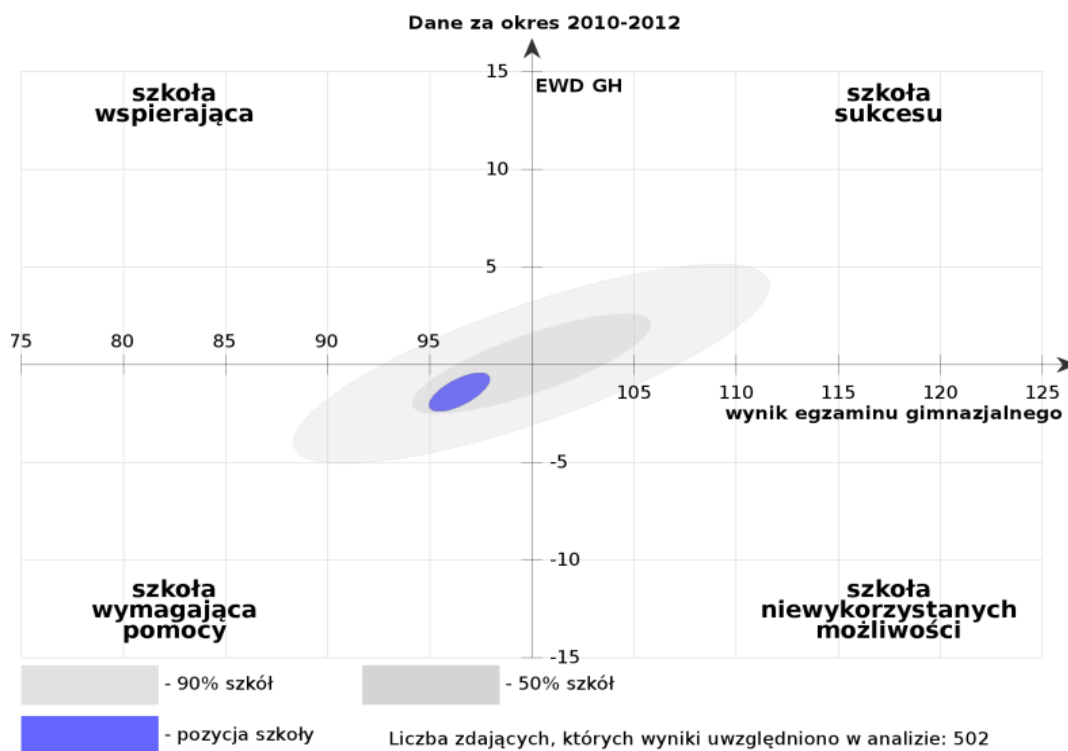
Jednym z najważniejszych wskaźników oświatowych jest Edukacyjna Wartość Dodana (EWD), związana z wynikami egzaminu gimnazjalnego. Wskaźnik umożliwia sklasyfikowanie danego gimnazjum do jednej z grup:

- szkoły wspierającej,
- szkoły sukcesu,
- szkoły niewykorzystanych możliwości,
- szkoły wymagającej pomocy.

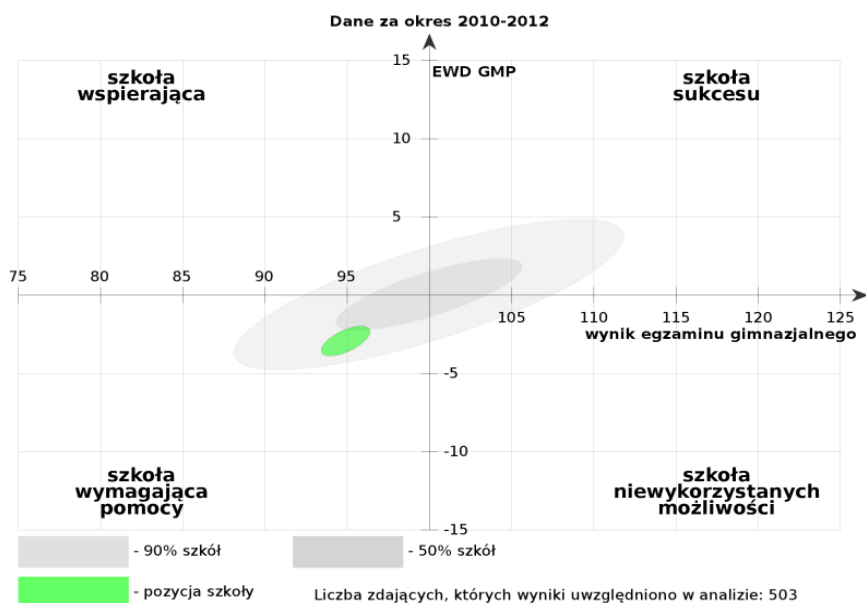

Poniżej zostały podane wskaźniki EWD (z podziałem na część humanistyczną oraz matematyczno-przyrodniczą egzaminu) dla każdego gimnazjum na terenie gminy Milicz (najnowsze wskaźniki EWD dotyczą lat 2010-12).

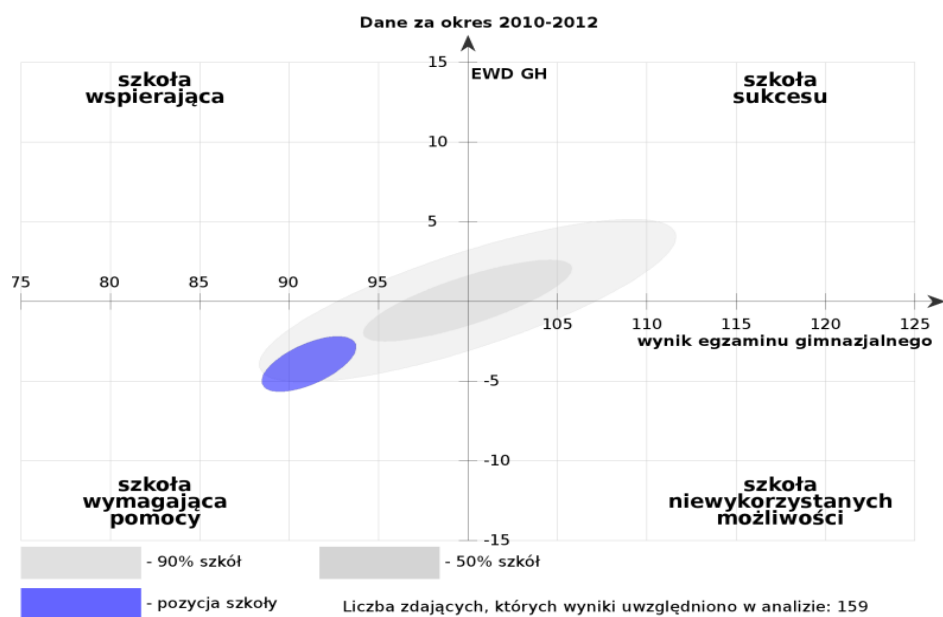
Wykres 4. Gimnazjum w Miliczu. Część humanistyczna

Wykres 5. Gimnazjum w Miliczu. Część matematyczno-przyrodnicza

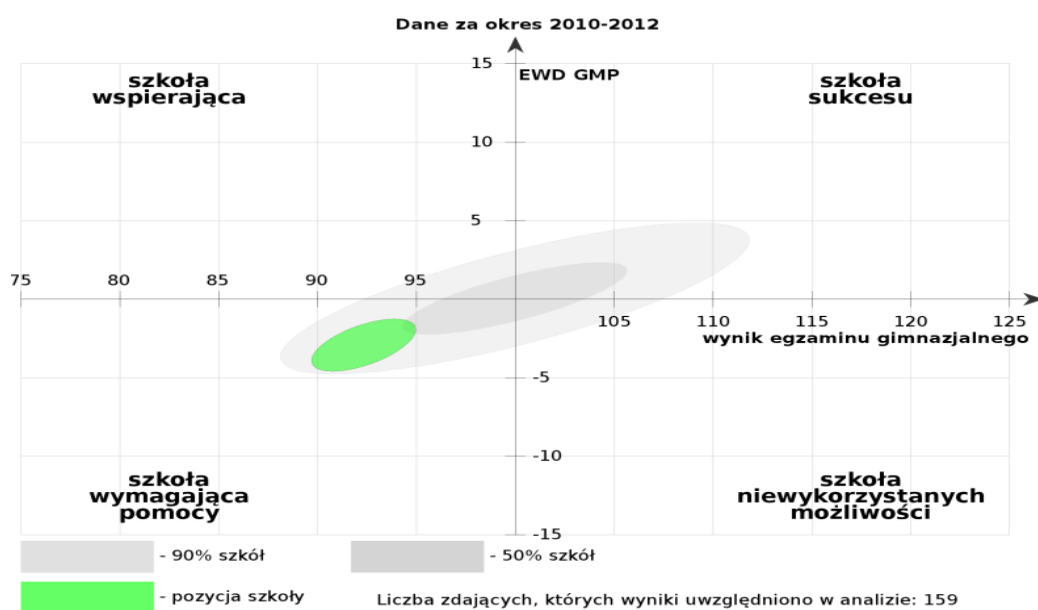

Wykres 6. Gimnazjum w Sułowie. Część humanistyczna

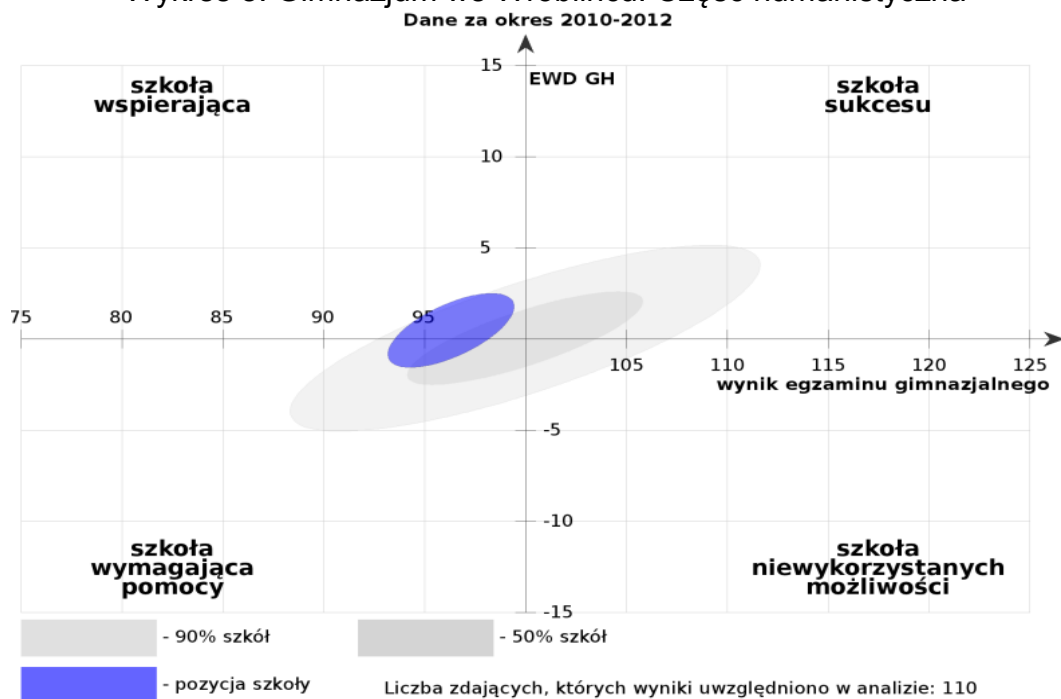
Liczba zdających, których wyniki uwzględniono w analizie – 159.

Wykres 7. Gimnazjum w Sułowie. Część matematyczno-przyrodnicza

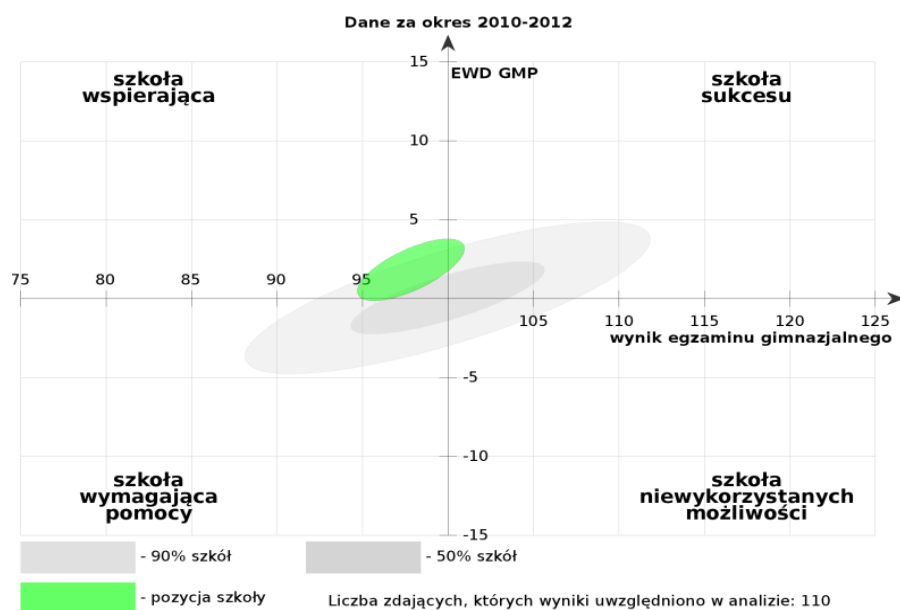
Liczba zdających, których wyniki uwzględniono w analizie – 159.

Wykres 8. Gimnazjum we Wróblńcu. Część humanistyczna

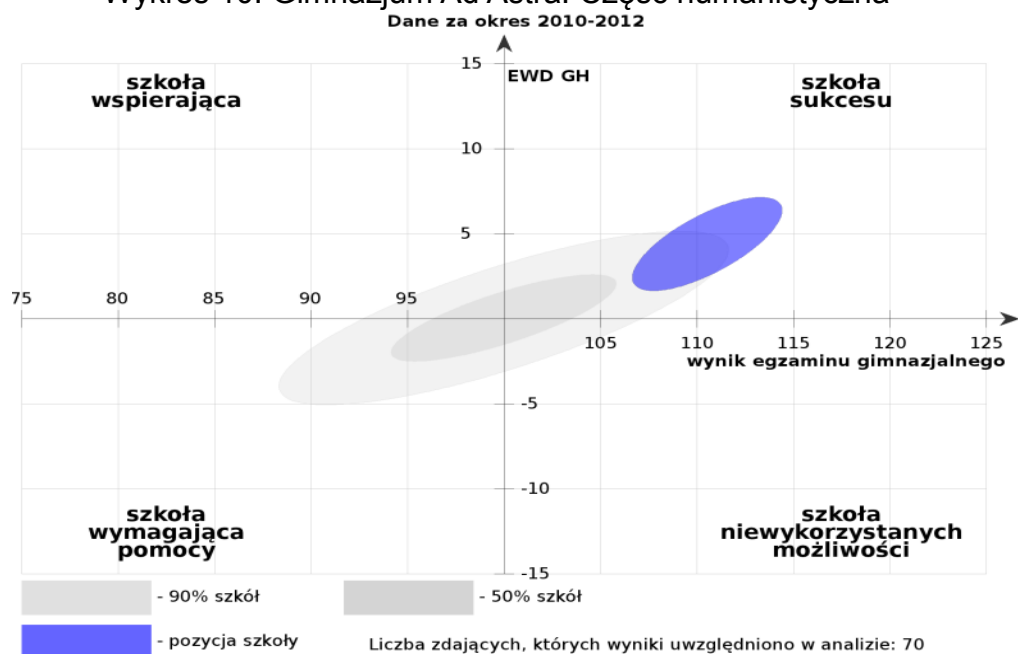
Liczba zdających, których wyniki uwzględniono w analizie – 11.

Wykres 9. Gimnazjum we Wróblńcu. Część matematyczno-przyrodnicza

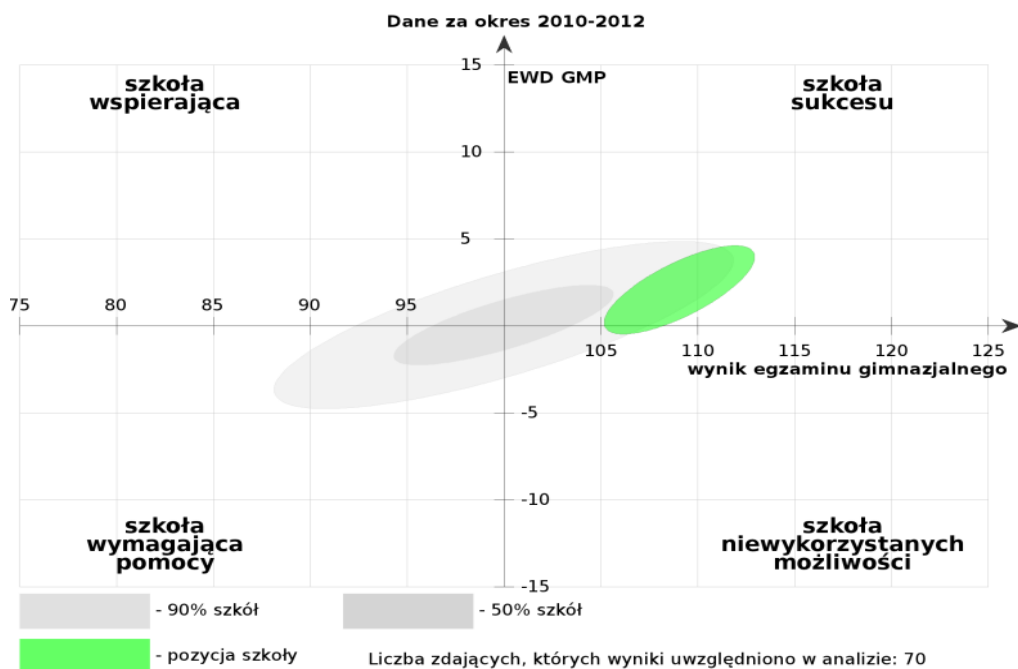
Liczba zdających, których wyniki uwzględniono w analizie – 110.

Wykres 10. Gimnazjum Ad Astra. Część humanistyczna

Liczba uczniów uwzględnionych w analizie – 70.

Wykres 11. Gimnazjum Ad Astra. Część przyrodnicza

Liczba uczniów uwzględnionych w analizie – 70.

Publiczne gimnazja w gminie Milicz zatrudniają nauczycieli głównie na pełen etat. W większości przypadków są to nauczyciele z doświadczeniem, posiadający wysoki stopień zawodowy (dominują nauczyciele mianowani i dyplomowani).

Tabela 22. Kadra nauczycielska zatrudniona w publicznych gimnazjach

Szkoła	Pełnozatrudnieni		Niepełnozatrudnieni	
	Liczba osób	Liczba etatów	Liczba osób	Liczba etatów
Gimnazjum w Miliczu	31	31	25	11,7
Gimnazjum w Sułowie	9	9	12	7,07
Gimnazjum we Wróblńcu	8	8	8	4,97
Razem	48	48	45	23,74

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

Tabela 23. Kadra nauczycielska według stopnia zawodowego w publicznych gimnazjach

Szkoła	Liczba nauczycieli				Procent			
	Staż.	Kontrakt.	Mianow.	Dypl.	Staż.	Kontrakt.	Mianow.	Dypl.
Gimnazjum w Miliczu	0	13	18	25	0%	23%	32%	45%
Gimnazjum w Sułowie	0	3	5	12	0%	15%	25%	60%
Gimnazjum we Wróblńcu	0	2	9	5	0%	13%	56%	31%
Razem	0	18	32	42	0	17,00%	37,67%	45,33%

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

W związku z potrzebą finansowania publicznych gimnazjów gmina Milicz ponosi następujące koszty:

Tabela 24. Wydatki na gimnazja publiczne w gminie Milicz w roku szkolnym 2012/13

	Wydatki bieżące ogółem w tysiącach PLN		Wydatki bieżące ogółem na jednego ucznia		Wydatki bieżące ogółem na jeden oddział	
	Wydatki osobowe	Pozostałe bieżące	Wydatki osobowe	Pozostałe bieżące	Wydatki osobowe	Pozostałe bieżące
Gimnazjum w Miliczu	3133,9	649,2	7,97	1,65	195,87	40,57
Gimnazjum w Sułowie	1251,7	259	9,41	1,95	208,61	43,16
Gimnazjum we Wróblńcu	992,6	169,3	8,48	1,45	165,43	28,22
Razem gimnazja	5378,2	1077,5	8,36	1,68	192,08	38,48

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013.

III.2.4 Ochrona zdrowia

Najważniejszą placówką publicznej służby zdrowia w gminie oraz powiecie jest Milickie Centrum Medyczne (szpital powiatowy) znajdujące się przy ulicy Grzybowej 1 w Miliczu. Posiada ono 12 oddziałów szpitalnych (oddział wewnętrzny, oddział dziecięcy, oddział ginekologiczno-położniczy, oddział chirurgii ogólnej, oddział ortopedyczny, oddział intensywnej terapii, oddział rehabilitacji, oddział neonatologiczny, oddział psychiatryczny ogólny, oddział psychiatryczny dla dzieci, oddział detoksykacji alkoholowej i oddział terapii uzależnień) oraz ogólną izbę przyjęć.

W gminie Milicz działają publiczne i niepubliczne zakłady podstawowej opieki zdrowotnej. Są to m.in.:

- ♣ Publiczny Zespół Zakładów Lecznictwa Ambulatoryjnego w Miliczu ul. Grzybowa 1 w skład którego wchodzi Wiejski Ośrodek Zdrowia w Czatkowicach
- ♣ Milickie Centrum Zdrowia ul. Kopernika 3 w Miliczu;
- ♣ Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MILMED przy ul. Lipowej 2 w Miliczu,
- ♣ Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej 'Familia' w Gądkowicach,
- ♣ Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Albus" w Sułowie.

W gminie działają także inne zakłady opieki zdrowotnej m.in:

- ⤴ Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej VitaMedica w Miliczu ul. Kasztanowa 16,
- ⤴ Centrum Usług Stomatologicznych w Miliczu ul. Grota Roweckiego 1,
- ⤴ Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „SALUS” Milicz ul. Wojska Polskiego 21,
- ⤴ Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Gaja” Milicz ul. Wojska Polskiego 21,
- ⤴ Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej – Dzienny Ośrodek Rahabilitacyjno – Wychowawczy w Miliczu ul. Kopernika 20,
- ⤴ oraz wiele prywatnych gabinetów lekarskich.

W gminie Milicz działalność prowadzi kilka aptek i punktów aptecznych.

Są to następujące podmioty:

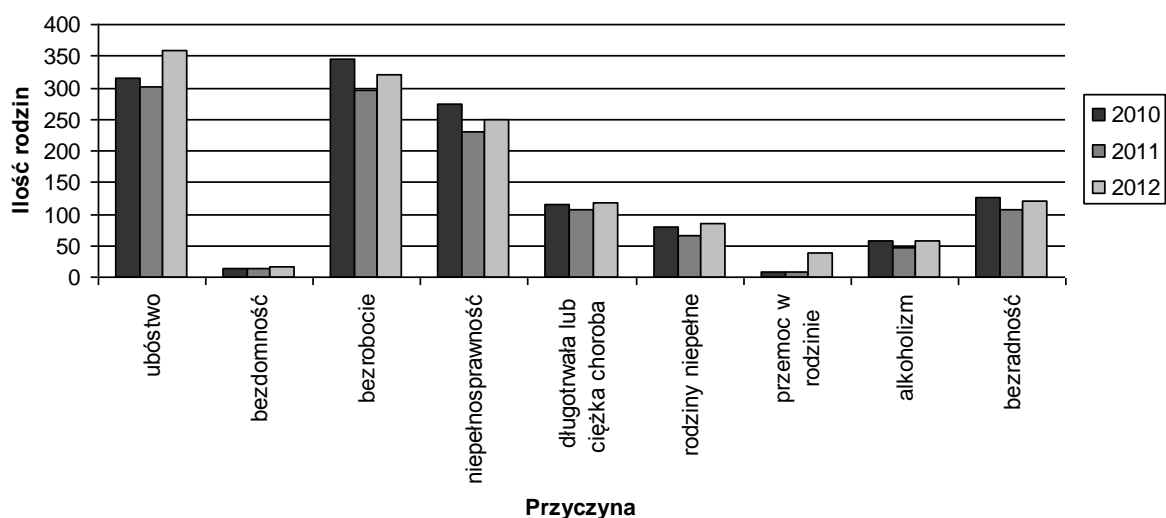
- Apteka MILICKA - Milicz, ul. Kościuszki 27
- Apteka DBAM O ZDROWIE - Milicz, ul. Grzybowa 1,
- Apteka POD ŻŁOTĄ WAGĄ - Milicz , ul. Mickiewicza 14,
- Apteka FELIKS - Milicz, ul. Kopernika 5
- Apteka LORFARM ul. Rynek 22, Milicz,
- Apteka MERCURIUS w Sułowie,
- Punkt Apteczny w Czatkowicach,
- Punkt Apteczny w Gądkowicach
- Punkt Apteczny w Sułowie.

III.2.5 Pomoc społeczna

W gminie Milicz działa Ośrodek Pomocy Społecznej powołany do realizacji zadań własnych gminy w zakresie pomocy społecznej. OPS posiada jednoosobowe kierownictwo i zatrudnia 16 pracowników (w tym 11 pracowników socjalnych pracujących w terenie).

Z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej skorzystało w 2012 r. 1628 osób (610 rodzin), co stanowi 6,7% ogółu mieszkańców. Trzema najczęstszymi powodami ubiegania się o wsparcie są: problem ubóstwa, bezrobocia i niepełnosprawności. W 2012 r. udzielono pomocy 320 rodzinom dotkniętym problemem bezrobocia (w 2011 r. z pomocy skorzystało 295 rodzin). W tym czasie wzrosła także liczba rodzin, którym pomagano z racji ubóstwa (z 301 do 360). Duży wzrost nastąpił w obszarze ochrony macierzyństwa (z 31 do 63) oraz alkoholizmu (z 47 do 58).

Wykres 12. Przyczyny ubiegania się o pomoc z Ośrodka Pomocy Społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w Sprawozdaniu z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Miliczu za 2012 r., http://www.ops-milicz.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=73&Itemid=112.

Ośrodek Pomocy Społecznej realizując swoje działania:

- wypłacił 122 zasiłki stałe,
- opłacił składkę na ubezpieczenie zdrowotne 96 osobom,
- wypłacił 132 zasiłki okresowe,
- udzielił schronienia 3 osobom,
- objął 30 rodzin pomocą usługową,
- objął pomocą 500 rodzin w zakresie zasiłków celowych.

OPS w Miliczu brał udział w programie „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, mającym na celu m.in. zapewnienie posiłków osobom, które są go pozbawione. W ramach akcji objęto pomocą 689 osób. Ponadto realizował projekt systemowy pt.: „Zakaz postoj!” współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

W Miliczu działa Gminny Zespół Interdyscyplinarny, który „realizuje zadania określone w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz

Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2011– 2016 dla Gminy Milicz”⁶. Uruchomiono Punkt Informacyjny dla Osób i Rodzin Dotkniętych Przemocą Domową oraz Punkt Informacyjny dla Osób i Rodzin Dotkniętych Problemem Alkoholowym. Ponadto można skorzystać z bezpłatnej pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą domową oraz bezpłatnej pomocy prawnej.

W Miliczu funkcjonuje Dom Pomocy Społecznej (przy ul. Kombatantów 1) dla osób w podeszłym wieku. W Krośnicach (przy ul. Kwiatowej 9) z kolei działa Dom Pomocy Społecznej, który świadczy całodobową opiekę dla osób psychicznie chorych. W 2012 roku Ośrodek Pomocy Społecznej ponosił koszty utrzymania w Domu Pomocy Społecznej za 48 osób.

Dodatkowo Ośrodek Pomocy Społecznej w Miliczu organizuje świąteczne zbiórki żywności, bierze udział w unijnym projekcie PEAD, w ramach którego rozdaje żywność osobom starszym i niepełnosprawnym, przygotował wieczerzę wigilijną. W podejmowanych działaniach współpracuje z innymi podmiotami m.in. Caritas oraz PCK. Ważnym problemem, jaki został wskazany w sprawozdaniu z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Miliczu za 2012 r. jest problem bezdomności. OPS wskazuje na brak noclegowni.

III.2.6 Bezpieczeństwo publiczne

Za zadanie priorytetowe odnośnie kwestii bezpieczeństwa publicznego w gminie Milicz należy uznać zapewnienie bezpieczeństwa ruchu drogowego na publicznych drogach gminnych. Komenda Powiatowa Policji w Miliczu jest w dużej mierze odpowiedzialna za jego realizację.

Tabela 25. Zagrożenie w ruchu drogowym na terenie gminy Milicz w latach 2007-2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
wypadki	35	22	24	20	20	17	23
kolizje	246	258	270	303	254	244	263
ofiary śmiertelne	2	0	3	3	0	1	3
ranni	55	36	29	26	29	19	22

Źródło: Informacje udostępnione przez Komendę Powiatową Policji w Miliczu oraz na stronie internetowej KPP w Miliczu, <http://www.milicz.policja.gov.pl/www/index.cgi?numer=16&menu=3>.

⁶ Pierwsze posiedzenie zespołu interdyscyplinarnego, <http://www.milicz.pl/gmina/materialy-dla-prasy/1162-pierwsze-posiedzenie-zespou-interdyscyplinarnego>.

Liczba wypadków samochodowych na terenie gminy Milicz spadła o ponad 30% między 2007 a 2013 r. Od 2007 r. liczba rannych w wypadkach samochodowych również zdecydowanie spadła. Liczba kolizji samochodowych podlegała zaś silnym fluktuacjom w latach 2007-2012. Najmniej kolizji odnotowano w 2012 r., najwięcej zaś w 2010 r. W latach 2007-2013 w wypadkach samochodowych na terenie gminy zginęło 12 osób. Najwięcej osób (aż 9) zginęło w latach 2009-2010 i 2013 r.

Na bezpieczeństwo publiczne gminy wpływają również takie kwestie, jak liczba policjantów oddelegowanych do służby oraz czas reakcji policji na niepokojące zdarzenia. Istnieją odpowiednie parametry pozwalające ocenić, czy policja wypełniała swoje obowiązki prawidłowo. Zostały one zestawione (wartość oczekiwana) z rezultatami działania policji (wartość uzyskana) na terenie gminy w 2013 r.

Tabela 26. Sposób działania policji na terenie powiatu milickiego – ogólne wskaźniki

	Wartość oczekiwana	Wartość uzyskana
Liczba bezwzględna policjantów skierowanych do służby patrolowej i obchodowej wszystkich komórek organizacyjnych KPP w Miliczu poza oddziałami prewencji oraz służbami ponadnormatywnymi w 2013 r.	4013	4107,61
Czas reakcji na zdarzenie dla obszaru miejskiego [min.]	5:59	5:13
Czas reakcji na zdarzenie dla obszaru wiejskiego [min.]	15:28	13:48

Źródło: Informacje udostępnione przez Komendę Powiatową Policji w Miliczu.

Komenda Powiatowa Policji w Miliczu przeprowadziła wiele akcji prewencyjnych mających na celu ograniczenie przestępczości i demoralizacji osób nieletnich oraz zapobieganie zagrożeniom życia codziennego. Działania te prowadzone były w ramach realizowanych przez milickich policjantów programów profilaktycznych:

- ♣ „Bezpieczne dorastanie”;
- ♣ „Inwestujemy w bezpieczeństwo”;
- ♣ „Wspólnie na rzecz bezpieczeństwa”.

Ponadto KPP w Miliczu brała udział w prewencyjnych akcjach o charakterze ogólnopolskim:

- ✧ „Bezpieczne ferie”;
- ✧ Bezpieczne wakacje”;
- ✧ „Bezpieczna droga do szkoły”;
- ✧ „Ogólnopolski Turniej Bezpieczeństwa w Ruchu Drogowym”.

W 2013 roku na terenie powiatu milickiego ujawniono 10401 wykroczeń (w 2012 było ich 10045).

Tabela 27. Rodzaje wykroczeń ujawnionych na terenie powiatu milickiego w 2013 r.

Czyny przeciwko	Liczba wykroczeń
Bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji	8452
Przepisom ustawy o wychowaniu w trzeźwości	446
Porządkowi publicznemu	184
Urządzeniom użytku publicznego	92
Obyczajności publicznej	83
Bezpieczeństwu osób i mienia	71

Źródło: Informacje udostępnione przez Komendę Powiatową Policji w Miliczu.

Przestępczość nie jest dużym problemem powiatu milickiego. Warto jedynie odnotować, że w 2013 r. wszczęto o 11 postępowań przygotowawczych więcej niż w 2012 r.

Ponadto do istotnych kwestii odnoszących się do bezpieczeństwa publicznego zalicza się zagrożenie pożarowe. W gminie Milicz znajduje się kilkanaście jednostek odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa w tej materii:

- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Miliczu;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Miliczu;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Bartnikach;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Rudej Sułowskiej;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Brzezinach Sułowskich;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Latkowie;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Grabownicy;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Olszy;

- Ochotnicza Straż Pożarna w Piotrkosicach;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Praczach;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Potasznii;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Sułowie;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Gądkowicach;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Czatkowicach;
- Ochotnicza Straż Pożarna we Wziąchowie Wielkim;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Nowym Zamku.

III.2.7 Aktywność społeczna

W gminie Milicz funkcjonuje inicjatywa lokalna, w ramach której mieszkańcy, grupa inicjatywna (jeśli liczba składających wniosków przekracza 10 osób) bezpośrednio lub za pośrednictwem innych podmiotów (określonych w art. 19b ust. 1 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie) mają prawo przedstawić projekt realizacji zadań publicznych. Zadaniem inicjatywy jest pobudzenie aktywności mieszkańców gminy, zwiększenie zaangażowania na rzecz dobra wspólnego i społeczności lokalnej⁷. W ramach inicjatywy lokalnej w 2012 r. wpłynęło 28 wniosków na łączną kwotę 552 336,90 zł. Zdecydowano o realizacji 11 projektów na łączną kwotę 100 000 zł.⁸ W ramach naboru na 2013 r., złożonych zostało 66 wniosków na kwotę 717 896,50 zł.⁹ W tym samym roku przyjęto też 44 wnioski do realizacji w 2014 r.¹⁰ na łączną kwotę 250.000 zł. Mieszkańcy zgłaszają wnioski o różnorodnej tematyce. Część wniosków dotyczy realizacji przedsięwzięć zaspokajających potrzeby społeczności, np. postawienie siłowni zewnętrznych, organizacja pikniku „Stare Miasto grilluje”, ogrodzenie placu zabaw dla dzieci. Część wiąże się z

⁷ Uchwała nr X/40/11 Rady Miejskiej w Miliczu z dnia 30 czerwca 2011 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej, http://edzienniki.duw.pl/duw/WDU_D/2011/184/3123/Akt.pdf.

⁸ Prezentacja *Inicjatywa Lokalna w 2012 roku*, <http://bip.milicz.pl/#Y2xpY2tNZW51R2V0Q29udGVudHMoNDIyLDEsMCk=>.

⁹ Prezentacja *Inicjatywa Lokalna w 2013 r.*, <http://bip.milicz.pl/?id=417#Y2xpY2tNZW51R2V0Q29udGVudHMoNDIyLDEsMCk=>.

¹⁰ Zarządzenie Nr 762/2013 Burmistrza Gminy Milicz w dniu 5 listopada 2013 w sprawie wyników o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej, <http://bip.milicz.pl/#Y2xpY2tNZW51R2V0Q29udGVudHMoNDIyLDEsMCk=>.

realizacją zadań skierowanych do wszystkich np. „Mam odblask – jestem widoczny”, „Spotkanie z muzyką i tańcem tradycyjnym”.

Kolejną inicjatywą aktywizującą mieszkańców jest budżet obywatelski. Na jego realizację w 2014 r. przeznaczono 1 mln zł. Mieszkańcy mieli możliwość zgłaszania swoich projektów (popartych minimum przez 5 osób), które następnie poddano pod głosowanie. Do udziału w nim uprawnieni byli mieszkańcy gminy Milicz, którzy ukończyli 16 lat ¹¹. W ramach budżetu obywatelskiego zgłoszono 109 projektów, z czego 19 zostało odrzuconych na etapie formalnym.

W 2014 r. realizowanych będzie 7 projektów. W przeciwieństwie do inicjatywy lokalnej, projekty zgłaszane w ramach budżetu obywatelskiego są droższe. Zwycięski projekt pn. „Fontanna na milickim rynku wizytówką naszego miasta – Milicz” otrzymał 1101 głosów. Koszt realizacji tego zadania wynosi 400 000,00 zł. Do najbardziej popularnych projektów należy zaliczyć także:

- budowę placu zabaw z urządzeniami do aktywnego wypoczynku dla mieszkańców i gości Wiatraka "Bronisław" i Chaty Młynarza we wsi Duchowo - 845 głosów, koszt 120 000,00 zł,
- rozbudowę placu zabaw - Sławoszowice - 556 głosów, koszt 15 000,00 zł,
- budowę drogi z kostki brukowej lub płyt - Sławoszowice, ul. Krzywa - 549 głosów, koszt 140 000,00 zł,
- budowę drogi z płyty Meba lub płyty brukowej - Sławoszowice, ul. Młyńska - 548 głosów, koszt 80 000,00 zł,
- budowę ciągu pieszo-jezdnego - Nowy Zamek, droga w kierunku Stawów Gadzinowych - 413 głosów, koszt 200 000,00 zł,
- budowę parkingu - Godnowa - 385 głosów, koszt 40 000,00 zł.

W gminie funkcjonuje 70 organizacji pozarządowych, które za przedmiot działalności obrały kwestie sportu, ekologii, kultury, aktywizacji społecznej i pomocy potrzebującym. Istnieje 12 uczniowskich klubów sportowych, w tym Uczniowski Ludowy Klub Sportowy ORION, Uczniowski Klub Sportowy Tenisa Stołowego. Ponadto funkcjonują m.in.: Milickie Stowarzyszenie Amazonek z siedzibą w Klubie Nauczyciela, Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich,

---

¹¹ *Budżet Obywatelski Gminy Milicz 2014 – krok po kroku*, http://milicz.pl/files/Krok_po_kroku.pdf.

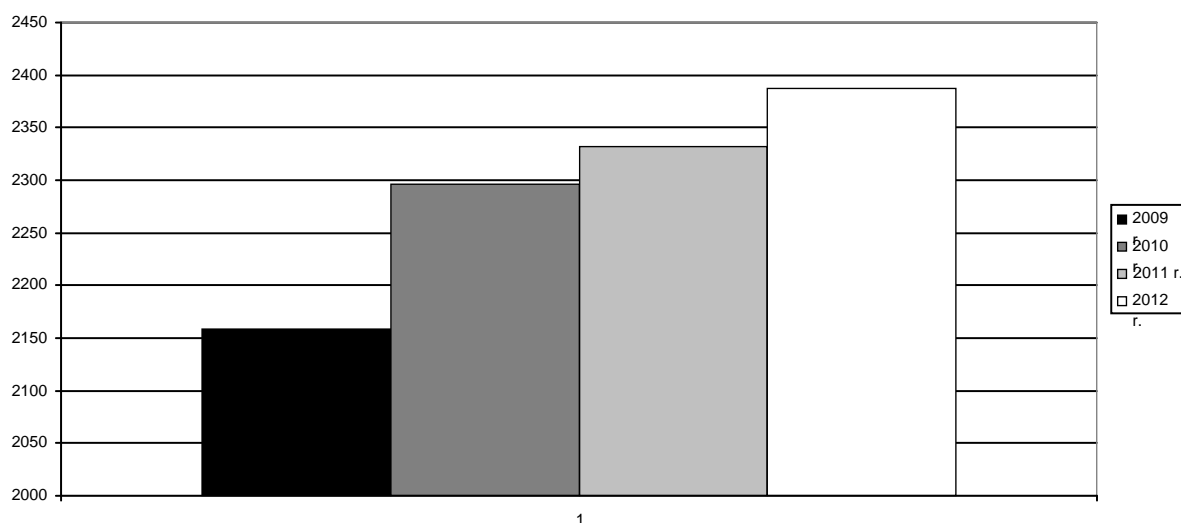
Klub w Miliczu, Stowarzyszenie Abstynenckie ABSTYNET oraz Caritas przy Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Św. Andrzeja Boboli. Ciekawostką są organizacje, które za cele obrały szeroko rozumiane: rozwój, promocję i opiekę nad Doliną Baryczy, m.in. Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Doliny Baryczy, Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Doliny Baryczy. Pełna lista organizacji dostępna na stronach BIP Urzędu Miejskiego (<http://bip.milicz.pl/#Z2V0Q29udGVudCg0NTEyKQ==>). W Miliczu działa również Centrum Aktywności Lokalnej.

III.3 Uwarunkowania gospodarcze

III.3.1 Działalność gospodarcza

Miasto Milicz pełni rolę głównego ośrodka gospodarczego w gminie. Bazę usługową Milicza uzupełniają mniejsze firmy zlokalizowane w innych miejscowościach gminy: Bartnikach, Piotrkosicach, Sławoszowicach i Sułowie.

Wykres 13. Liczba prywatnych podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w gminie Milicz – lata 2009-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych: www.stat.gov.pl.

W 2012 r. w gminie Milicz zarejestrowanych było 2387 prywatnych podmiotów gospodarczych. Od 2009 r. notowany jest ich stały przyrost, szczególnie spory - bo aż ponad 6% - wystąpił między rokiem 2009 a 2010. Zważywszy, iż w przedstawionym okresie na świecie trwał kryzys finansowy i gospodarczy, to wzrost

liczby zarejestrowanych prywatnych podmiotów gospodarczych należy oceniać jako zjawisko pozytywne.

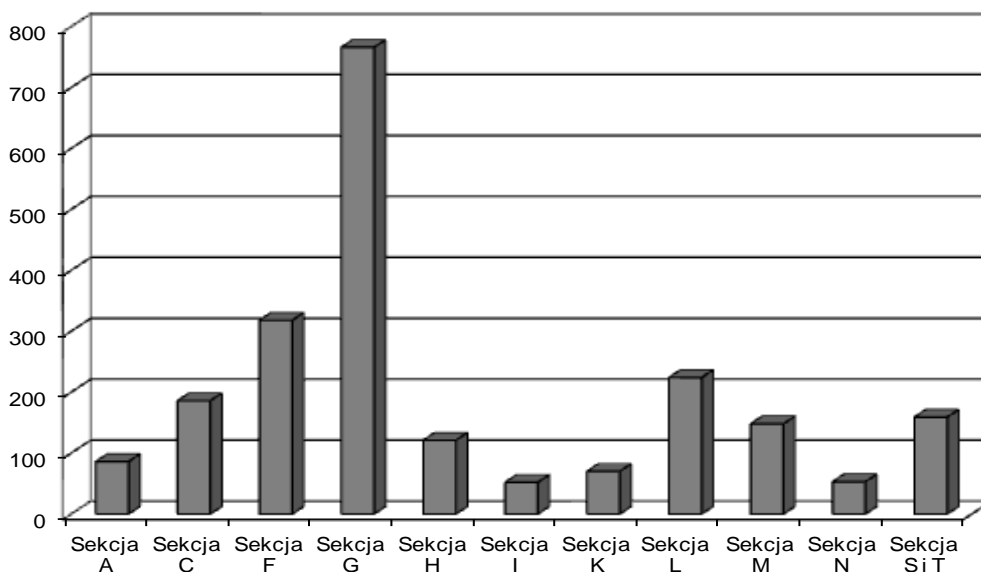
Tabela 28. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON według sektorów własnościowych (lata 2009 -2012)

2009 r.	Sektor Publiczny	100
	Sektor Prywatny	2159
2010 r.	Sektor Publiczny	102
	Sektor Prywatny	2296
2011 r.	Sektor Publiczny	100
	Sektor Prywatny	2332
2012 r.	Sektor Publiczny	100
	Sektor Prywatny	2387

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych - <http://www.stat.gov.pl/bdl>.

Relacja podmiotów publicznych do prywatnych jest względnie stabilna z systematycznym wzrostem tych drugich. W 2012 r. wśród podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w gminie sektor prywatny stanowił 96%, a publiczny 4%.

Wykres 14. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON wg sekcji PKD w gminie Milicz w 2012 r. (sekcje powyżej 50 podmiotów)

Źródło opracowanie własne na podstawie danych statystycznych: www.stat.gov.pl/bdl.

A – Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo C - Przetwórstwo przemysłowe F – Budownictwo G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego H – Transport i gospodarka magazynowa I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca S i T - Działalność organizacji członkowskich
--	---

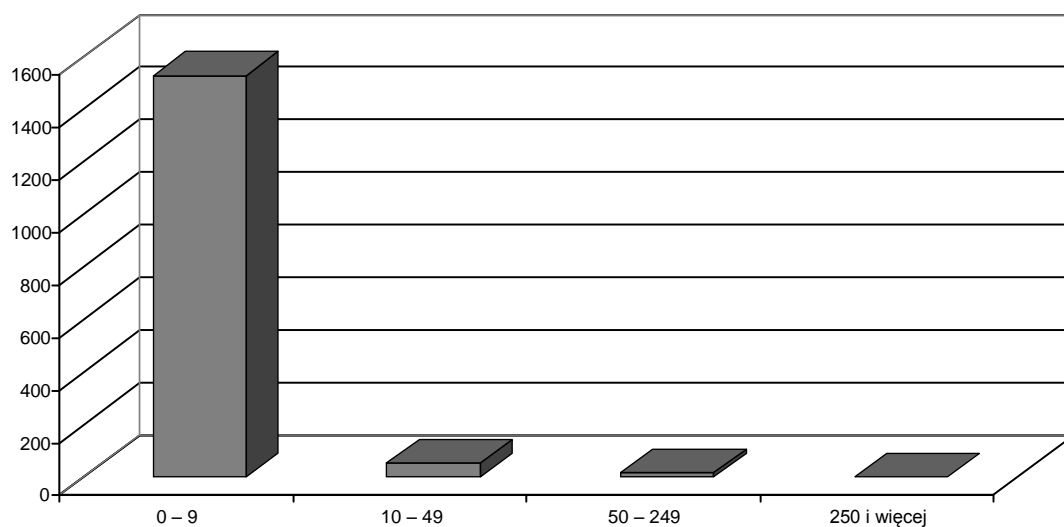
Najwięcej podmiotów w gminie Milicz działa w handlu (zarówno hurtowym jak i detalicznym) i usługach związanych z różnego typu naprawami (32,8%), następnie budownictwie (13,6%) i działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości (9,6%), a także przetwórstwie przemysłowym (7,9 %). Należy zwrócić uwagę, iż tradycyjne branże gospodarki, do których należy przede wszystkim rolnictwo, są dość słabo reprezentowane przez 86 podmiotów (3,6%). Co ważne, mimo sprzyjających warunków przyrodniczych, działalnością związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi zajmują się w gminie tylko 52 podmioty (2,2%) a kulturą, rozrywką i rekreacją 46 (1,9%).

Wśród sektora prywatnego najliczniejsza grupa to działalność gospodarcza osób fizycznych, która stanowi 78%¹² ogółu zarejestrowanych podmiotów prywatnych. Spółki handlowe to 3,4% podmiotów prywatnych. Niewielki udział w sektorze prywatnym na terenie gminy odgrywa kapitał zagraniczny. W 2012 r. było to 0,8% podmiotów prywatnych działających na tym obszarze. Lepiej wypadają stowarzyszenia i organizacje społeczne, które w 2012 r. stanowiły 3,7% podmiotów, fundacje zaś zaledwie 0,2%. W sektorze publicznym dominują państwowe i samorządowe jednostki budżetowe ze wskaźnikiem 52%.

¹² Dane na podstawie: www.stat.gov.pl.

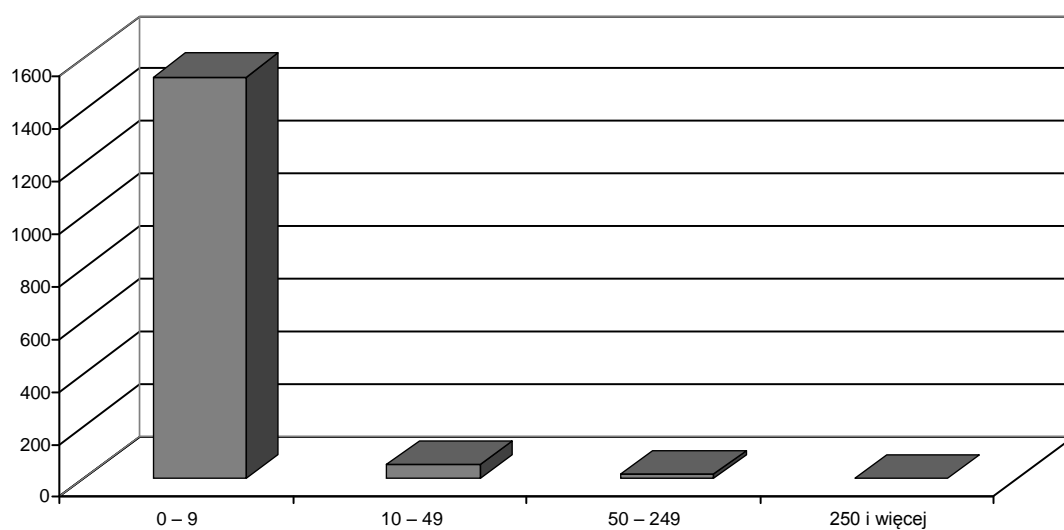

Wykres 15. Podmioty gospodarcze w zależności od liczby zatrudnianych pracowników (2012 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych: www.stat.gov.pl/bdl.

Wykres 16. Podmioty gospodarcze w zależności od liczby zatrudnianych pracowników (2012 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych: www.stat.gov.pl/bdl.

W gminie zdecydowanie dominują mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 pracowników (jest ich 1528 i stanowią 95,5% wszystkich zarejestrowanych firm). W większości są to jednoosobowe podmioty działające na zasadach samozatrudnienia. Nie tworzą dodatkowych miejsc pracy, a jeśli nawet kogoś

zatrudniają, to często „na czarno”. Małych przedsiębiorstw jest 53 (3,3%), a średnich 16 (1%). W gminie jest tylko jedno duże przedsiębiorstwo (zatrudniające powyżej 250 osób).

Tabela 29. Liczba podmiotów gospodarczych w powiecie milickim i gminach znajdujących się na terenie powiatu (2012 r.)

Jednostka terytorialna	Liczba podmiotów	%
Powiat Milicki	3343	100
Gmina Cieszków	346	10,3
Gmina Krośnice	520	15,5
Gmina Milicz	2387	71,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych: www.stat.gov.pl/bdl.

Gmina Milicz dominuje zdecydowanie nad innymi gminami powiatu, jeśli chodzi o liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Poniękad można tłumaczyć to faktem, że to właśnie w Miliczu znajduje się siedziba powiatu, jednak z pewnością nie był to decydujący czynnik.

W dniu 29 grudnia 2011 r. Rada Miejska w Miliczu wprowadziła zmiany do uchwały w sprawie zwolnień z podatku od nieruchomości. Zgodnie z jej zapisami z opłaty są zwolnieni wszyscy przedsiębiorcy, którzy rozpoczęli w gminie działalność gospodarczą bądź ci, którzy ją rozszerzyli, zakupując w tym celu nieruchomość. Zwolnione z podatku są budynki, budowle lub ich części związane bezpośrednio z prowadzeniem działalności gospodarczej. Zwolnienie dotyczy obiektów, których budowa została ukończona po wejściu w życie uchwały i udzielana jest na trzy lata. Za prowadzenie działalności gospodarczej nie jest uznawany wynajem nieruchomości. Zwolnienie z podatku od nieruchomości jest obecnie główną, stosowaną przez gminę Milicz formą wsparcia dla przedsiębiorców.

W gminie funkcjonuje Milicka Rada Biznesu, zrzeszająca lokalnych przedsiębiorców i kupców. Jest to organ doradczy, powołany w 2010 r. jako ciało społeczne, zrzeszające przedsiębiorców zainteresowanych współpracą i wymianą doświadczeń na lokalnym rynku. Podejmuje ona także działania mające na celu

wzmocnienie przedsiębiorczości w gminie. To właśnie m.in. Milicka Rada Biznesu aktywnie uczestniczyła w pracach nad nowelizacją uchwały o zwolnieniach z podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców. Organizuje ona również bal charytatywny.

III.3.2 Turystyka

III.3.2.1 Miejsca noclegowe

Infrastruktura noclegowa gminy pozwala na całoroczne przyjmowanie turystów. Oferta noclegowa zawiera pokoje o różnym standardzie, których ceny rozpoczynają się już od 20 zł, a kończą nawet na 380 zł. Gmina posiada około 350 miejsc noclegowych całorocznych¹³ w hotelach i innych obiektach. Doliczyć do tego można około 482 miejsca noclegowe latem (głównie domki letniskowe). Poza tym w gminie znajduje się 2014 gospodarstw agroturystycznych (196 miejsc noclegowych) i jedno schronisko młodzieżowe: Powiatowe Centrum Pedagogiczno-Psychologiczne w Miliczu (80 miejsc noclegowych).

Tabela 30. Polscy turyści korzystający z noclegów [liczba osób]

2008	2009	2010	2011	2012
10827	10242	8171	8886	6441

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych, www.stat.gov.pl/bdl.

Tabela 31. Zagraniczni turyści korzystający z noclegów [liczba osób]

2008	2009	2010	2011	2012
763	881	1105	1176	877

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych, www.stat.gov.pl/bdl.

W gminie można zaobserwować przeciwstawne tendencje. O ile liczba polskich turystów nocujących na terenie gminy sukcesywnie maleje, o tyle liczba zagranicznych turystów rosła do 2012 r. Ten ostatni – dość znaczny – spadek można tłumaczyć „efektem EURO”, czyli zniechęceniem niezainteresowanych piłką nożną turystów do przyjazdu do Polski. Niepokojący jest fakt, iż spadek liczby polskich turystów jest większy niż przyrost liczby turystów zagranicznych. Należy także

¹³ Dane na podstawie: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Milicz (2013).

¹⁴ Dane przekazane przez Urząd Miejski w Miliczu.

zwrócić uwagę na fakt, że część bazy noclegowej stanowią nie modernizowane od lat domki turystyczne stanowiące raczej ograniczenie niż potencjał rozwojowy.

Zakwaterowanie można m. in. znaleźć w następujących obiektach:

Hotel Libero Milicz, ul. Kościuszki 2 (65 miejsc noclegowych w pokojach 1-, 2-, 3-osobowych),

Hotel Widmar Milicz, ul. Kopernika 8 (27 miejsc, 13 pokoi),

Dom Noclegowy Borowik Milicz – Karlów, ul. Poprzeczna 13 (60 miejsc – pokoje 2-osobowe, 21 miejsc – pokoje 2- i 3-osobowe),

Zajazd – Pałacowa Milicz, ul. Piłsudskiego 5 (14 miejsc noclegowych),

Zajazd Karlów Milicz ul. Sycowska 1 (16 miejsc, pokoje 2- i 3-osobowe),

Schronisko Młodzieżowe przy Powiatowym Centrum Edukacyjnym Milicz, ul. Trzebnicka 4b (80 miejsc noclegowych w pokojach 8-, 5-, 4- i 2-osobowych),

Internat Zespołu Szkół Leśnych – sezonowa baza noclegowa Milicz, al. ZHP (czynne od 3 VII do 27 VIII, pokoje: 2- i 3-osobowe, 120 miejsc),

Dworek pod Herbem Agroturystyka Ośrodek Szkoleniowo-Konferencyjny Wziąchowa Wielkie 35 (16 pokoi - 48 miejsc noclegowych),

Mirosław Krzyżoszczak Pokoje Gościnne Milicz, ul. Krotoszyńska 21 (12 miejsc, pokoje 2-, 4-, 6-osobowe),

Ośrodek Wypoczynkowy "PRZYSTAŃ U GRAŻYNY" Sułów, ul. Leśna 8 (12 murowanych domków 4-osobowych),

Leśniczówka – kwatera myśliwska Wróbliniec, Górale 1 (9 miejsc, pokoje 2- i 3-osobowe),

Ośrodek Wypoczynku Świątecznego w Sułowie UNITRA DOLAM S.A. Sułów, ul. Leśna (97 miejsc noclegowych, domki 3- i 4-osobowe).

Baza gastronomiczna składa się z kilku obiektów usytuowanych głównie w centrum Milicza. Jej uzupełnienie stanowią usługi gastronomiczne świadczone dodatkowo przez gospodarstwa agroturystyczne. Poniżej kilka ważniejszych obiektów gastronomicznych w gminie:

- Pałacowa Milicz, ul. Piłsudskiego 5 (od 80 do 100 osób, ogródek letni do 40 osób),
- Parkowa Milicz, ul. Piłsudskiego 2 (od 50 do 120 osób, ogródek letni do 120 osób),
- Relax Milicz, ul. Poprzeczna 13 (60 osób, ogródek letni 100 osób),
- W Starym Młynie, Niesułowice 25 (40 osób),
- Grill Bar Milicz, Rynek 24.

- „Nasza Karczma”, Milicz, ul. Mickiewicza 16 (40 osób),
- Imbiss Milicki, Milicz, ul. 11 listopada 1, (40 osób, ogródek 20 osób).

Ważną rolę odgrywa Centrum Informacji Turystycznej w Miliczu prowadzone przez Ośrodek Sportu i Rekreacji Sp. z o.o. Centrum zajmuje się głównie udzielaniem informacji na temat:

- możliwości wypoczynku i spędzania czasu wolnego na terenie gminy i Doliny Baryczy,
- bazy noclegowej i gastronomicznej,
- atrakcji turystycznych,
- producentów i usługodawców posługujących się znakiem Regionalnego Systemu Promocji „Dolina Baryczy Poleca”.

Można tam także nabyć mapy turystyczne, płyty z filmem „Rytmy natury w Dolinie Baryczy”, publikacje i przewodniki po Miliczu oraz okolicy, pamiątki. Udostępnia materiały poświęcone aktywnej turystyce, Regionalnemu Systemowi Promocji „Dolina Baryczy Poleca” czy bazie gastronomicznej i noclegowej w gminie Milicz i regionie Doliny Baryczy.

III.3.2.2 Szlaki turystyczne

Przez teren gminy przebiega kilkanaście różnego typu szlaków turystycznych: pieszych, rowerowych, konnych i kajakowych. Większość z nich jest częścią wiekowego systemu, który biegnie wzdłuż malowniczej Doliny Baryczy. Gmina współfinansowała wydanie podręcznego pakietu folderów „Wszystkie drogi prowadzą po Dolinie Baryczy”, który został opracowany przez Fundację Doliny Baryczy oraz w minionym roku odnowiła oznakowanie najważniejszych szlaków pieszych i rowerowych.

Dolina Baryczy ma wiele do zaoferowania rowerzystom. Liczna sieć utwardzonych dróg leśnych, dróg lokalnych o niskim natężeniu ruchu, a także piękne krajobrazy i urozmaicona rzeźba terenu sprzyjają długim wycieczkom rowerowym. Warto wspomnieć, że przez Dolinę Baryczy biegnie międzynarodowy szlak rowerowy Eurovelo R9 wiodący od Bałtyku do Adriatyku. Innym atutem turystycznym tego obszaru jest szlak kajakowy biegnący po Bystrzycy pomiędzy licznymi stawami. Gmina Milicz jest także atrakcyjnym miejscem dla miłośników ptaków. Dzięki dwóm czatowniom, a także wysokiej wieży obserwacyjnej wybudowanej przy stawie

Grabownica, ornitolodzy hobbyści (i nie tylko) mogą podglądać ptaki w ich naturalnym środowisku.

Do szlaków pieszych przecinających gminę Milicz zaliczamy m.in:

- Szlak czerwony „Zamkowy” – prowadzący od Żmigrodu do Milicza - Karlowa. Jego długość to prawie 64 km - tworzy pewien „kręgosłup” Doliny Baryczy. Przechodzi m. in. przez zamek żmigrodzki, miejsce po zamku w Sułowie, zamek myśliwski na Wzgórzu Joanny oraz w pobliżu ruin milickiego zamku. W samym Miliczu prowadzi od Polany nad Kępicą do Zajazdu „Pod Jaworem” (19,5 km).

- Szlak żółty „Kwitnącej Azalii” (21,5km) – jest zdecydowanie krótszy i biegnie wokół Milicza: Milicz-Karlów, Milicz PKS, Grobowiec, Park w Miliczu, szkółka azalii Kąty, Stawiec, Stawczyk, „Pięć Mostów”, Jaz Sławoszowice, Milicz PKP.

- Szlak zielony „Rezerwatów Przyrody” (52km) – długodystansowy szlak prowadzący z Krotoszyna do Długołęki. Przecina Dolinę Baryczy, stawy rybne i 65 najciekawszych obiektów przyrodniczych. W gminie Milicz zaczyna się w Godnowej i biegnie m. in. obok Kościoła św. Anny i OSiR Milicz-Karlów, a kończy w Skoroszowie (35 km.).

- Szlak Niebieski „Archeologiczny” – jest jednym z najdłuższym szlaków w dolinie Baryczy (130 km). Łączy ze sobą dawne grody średniowieczne np. grodzisko kasztelańskie w Miliczu, zamki, osady targowe. Na trasie znajdują się najciekawsze zbiorniki stawów milickich, z których najstarsze mają genezę średniowieczną, liczne urządzenia służące do spiętrzania wody, groble, jazy, kanały. Natrafić tu można również na dawne ośrodki hutnicze, które wykorzystywały miejscowe pokłady rudy darniowej. Przez miasto Milicz droga prowadzi od dworca PKS czarnym szlakiem przez centrum Milicza i dalej do Grodziska Chmielnik. W Gminie Milicz zaczyna się w Grabówce (niedaleko kompleksu Ruda Sułowska i rezerwatu Stawy Milickie), a kończy w miejscowości Wielgie Milickie (57,5 km).

Szlaki rowerowe są głównymi osiami spajającymi sieć wszystkich tras turystycznych w gminie. Szlaki rowerowe w gminie to m. in.:

- Szlak Rowerowy „R9” (17 km): Przewory – Ruda Sułowska – Olsza – Baranowice. Jest on fragmentem Międzynarodowego Szlaku Rowerowego Adriatyk – Bałtyk (zwanego też Szlakiem Bursztynowym), należącego do systemu EuroVelo. W

Gminie Milicz zaczyna się przy Stawie Przyroźnym, a kończy koło Baranowic liczy ok. 10 km.

- Rowerowy Szlak „Pomarańczowy” Doliny Baryczy (95 km) Szlak jest główną trasą turystyczną, prowadzącą z zachodu na wschód Doliny, wzdłuż rzeki Barycz. Zaczyna się w Kędziach pod Żmigrodem, a kończy w Antoninie (lub odwrotnie). W Gminie Milicz liczy on 52 km zaczyna się w Grabówce, a kończy się w Bartnikach.

- Szlak rowerowy „Czerwony” (57 km): Barkowo – Żmigród – Ruda Sułowska – Osiek – Staw Sieczkowski. Na terenie Gminy Milicz biegnie na odcinku Olsza - Ruda Sułowska (6 km).

- Szlak rowerowy, niebieski: „Szlak Stawów Milickich” (27 km): Grabówka – Ruda Sułowska – Sułów – Milicz – Ruda Milicka – Grabownica – Czatkowice. Trasa w całości biegnie przez Gminę Milicz.

- Ścieżka rowerowa „Trasą dawnej kolejki wąskotorowej” (20 km): Sułów – Milicz – Grabownica. Wąski tor ze Żmigrodu do Milicza eksploatowano już w roku 1894. Ostatni kurs odbył się 14 września 1991 roku. Dzięki inwestycji nieużywany teren dawnej kolejki został przekształcony w bardzo atrakcyjny produkt turystyczny. W trzech miejscach: Sułów Milicki, Milicz Zamek i Milicz Wąskotorowy ustawiono ekspozycje dawnego taboru kolejowego.

Przez Gminę Milicz będą także szlaki jeździeckie:

- Szlak konny „Doliny Baryczy – część wielkopolska” (67 km): Sadowie/Strzyżew – Przygodziczki – Dębica – Trzcieliny – Huta – Moja Wola – Poręby. W Gminie Milicz biegnie od Poradowa do Baranowic (10 km).

- Szlak konny „Doliny Baryczy – część dolnośląska” (80 km): Lasowice – Sułów – Piękoćcin – Gogołowice – Trzebicko – Lelików – Grabownica – Czatkowice – Dąbrowa – Krośnice – Lasowice. Przez Gminę Milicz biegnie na długości 15 km od Smielic do polany Hubertus.

Przez gminę będą także jeden szlak kajakowy Odolanów – Żmigród (60 km). Szlak biegnie wzdłuż Baryczy. Na terenie Gminy mierzy 36 km i zaczyna się przy jazie przy moście we Wróblńcu, a kończy przy drewnianym moście w Łąkach.

III.3.2.3 Zabytki

W rejestrze Narodowego Instytutu Dziedzictwa znalazło się kilka obiektów m.in.:

- Rynek w Miliczu, jeden z największych na Dolnym Śląsku. Jego założenie wiąże się z nową lokalizacją miasta, która najprawdopodobniej miała miejsce w XIV w. Wówczas wytyczono plac na planie zbliżonym do kwadratu o wymiarach 2 x 2 sznury (średniowieczna miara sznura to ok. 47 m). Kamienice stojące przy Rynku są w większości XIX-wieczne. W jego centralnej części co najmniej od XVII w. stał ratusz, którego ostatnia modernizacja miała miejsce w 1851 r. W budynku mieścił się główny odwach wojskowy z aresztem, sąd powiatowy oraz magistrat. W 1945 r. został spalony przez wojska Armii Radzieckiej, ale do chwili obecnej jego położenie jest zaznaczone na rynkowym bruku. W połowie XIX w. wzniesiono stojący do dziś budynek, aktualnie Bank PKO.

- Kościół św. Anny - znajduje się na przedmieściach Milicza, w Karłowie, miejscu wielowiekowych pielgrzymek katolików. Wybudowano go w 1588 r. na polecenie Kurzbachów. Z powodu złego stanu technicznego na początku XIX w. został w dużej części rozebrany. Za panowania Maltzanów i na ich polecenie w latach 1807-1808 postawiono nowy kościół, także pod wezwaniem św. Anny. Jest to klasycystyczna budowla z elementami neogotyckimi. W empirowym ołtarzu głównym znajduje się gotycka rzeźba św. Anny Samotrzeciej. W krypcie kościoła mieści się grób Joachima Karola von Maltzana.

- Kościół św. Michała Archanioła przy ul. Kościelnej w Miliczu. Wybudowany został w latach 1817-1821. Jest to kościół klasycystyczny; główny ołtarz, w stylu barokowym, pochodzi z pierwszej połowy XIX w. Ozdobiony jest figurą Matki Boskiej, po jego bokach znajdują się rzeźby św. Barbary i św. Katarzyny pochodzące z 1790 r. Niedaleko głównego ołtarza znajduje się kamienna chrzcielnica w stylu renesansowym.

- Kościół św. Andrzeja Boboli, pierwotnie luterański kościół św. Krzyża. Był to jeden z sześciu kościołów łaski powstałych po układzie altransztadzkim z 1707 r., stanowiącym ustępstwo cesarza dla śląskich ewangelików. Budowa rozpoczęła się w czerwcu 1709 r., a zakończyła w 1714 r. Znaczącym donatorem inwestycji była rodzina hrabiów von Maltzan, którzy od 1590 r. władali Miliczem, architektem i budowniczym był Gottfried Hoffman z Oleśnicy. Wieża kościoła początkowo miała

około 59 m, ale w obawie przed runięciem została w 1789 r. „skrócona” i jej wysokość obecnie wynosi 49 m. Zawieszono na niej trzy dzwony ufundowane przez rodzinę Maltzanów na początku XX w. W kościele znajdują się oryginalne, 33-głosowe organy 1718 r., ufundowane przez barona Salish i wybudowane przez W. Sauera.

- Kompleks Pałacowy. Neoklasycystyczny kompleks należący do hrabiów von Maltzan powstał pod koniec XVIII w. i do 1945 r. należał do tej rodziny. Od 1963 r. jest siedzibą Zespołu Szkół Leśnych. Otacza go 48-hektarowy park w stylu angielskim z unikatowymi gatunkami drzew i przepięknymi rododendronami.

- Ruiny Zamku. Zamek powstał, jak wskazują na to zachowane fragmenty murów, w połowie XIV w. W 1358 r. Milicz stanowił własność księcia Konrada Oleśnickiego. Następnie należał do Biskupów wrocławskich, Książąt oleśnickich, baronów Kurzbachów i w końcu hrabiów von Maltzan.

- W Postolinie znajdują się ruiny dworu oraz park dendrologiczny (założony w 2. poł. XIX w.), poewangelicki kościół neogotycki (z drugiej połowy XIX w., obecnie filialny kościół Chrystusa Króla). Niedaleko – na wzgórzu Wieżyca z kolei zobaczyć można XIX-wieczny zamek myśliwski, tzw. Wieżę Odyniec, wysoką na 25 m.

W Sułowie, będącym miejscowością przede wszystkim o charakterze letniskowym, również znajdują się liczne zabytki. Wśród nich należy wymienić: XVII-wieczny pałac barokowy (przebudowany) oraz okalający go park, również barokowy kościół (z XVIII w.), XIX-wieczne domy oraz fundamenty dawnego zamku myśliwskiego Piastów Oleśnickich.

Dobrze rozwiniętą infrastrukturą turystyczną może pochwalić się wieś Ruda Milicka. Znajduje się tam duży parking. We wsi, będącej przede wszystkim częścią rezerwatu ornitologicznego „Stawy Milickie”, można zobaczyć wybudowaną w 1880 r. Gajówkę, budynek dawnego młyna z 1883 r. (obecnie zaadaptowany na budynek mieszkalny) czy most z zabytkowym jazem na Prądni (stanowiący jednocześnie najwyższe w Dolinie Baryczy spiętrzenie wody przy pomocy drewnianych jazów).

Zaledwie 2 km od Milicza, we wsi Duchowo znajduje się – niedawno wyremontowany – wiatrak-koźlarz z 1671 r. (ostatni w północnej części województwa dolnośląskiego). W Chacie Młynarza (obok wiatraka) można z kolei obejrzeć eksponaty związane z młynarstwem i historią wioski. Z kolei na południe od Dochowa, na wzgórzu Winniczka nadal można oglądać cmentarz ewangelicki (1850

r.), oborę (1855 r.) oraz szkołę z 1862 r. (obecnie jako budynek mieszkalny z kaplicą).

W Gądkowicach można oglądać XIX-wieczny, neogotycki kościół parafialny pod wezwaniem św. Antoniego z Padwy.

Na południowy zachód od Milicza leży z kolei wieś Sławoszowice. W jej centrum znajduje się zabytkowy zespół folwarczny, w skład którego wchodzi spichlerz, dawny młyn – obiekty wpisane do rejestru zabytków. Natomiast w południowej części wioski umiejscowiono – obecnie już nie wykorzystywany – cmentarz ewangelicki.

Gmina Milicz realizuje „Program opieki nad zabytkami Gminy Milicz na lata 2012 – 2015” przyjęty uchwałą Nr XXXIV/152/2012 Rady Miejskiej w Miliczu z dnia 19.12.2012 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. Z 2013 r. poz.914), natomiast „Gminna Ewidencja Zabytków”, w formie kart adresowych zabytków nieruchomych, składa się z 1447 kart adresowych.

III.3.3 Rolnictwo i leśnictwo

Rolnictwo

W gminie Milicz największe powierzchnie zajmują grunty w IV i V klasie bonitacyjnej (IVa 11,91 %, IVb 14,27% i V 39,44%)¹⁵. Przekłada się to na małą przydatność gruntów rolnych do prowadzenia intensywnej gospodarki uprawowej. Kolejne pod względem powierzchni są gleby jeszcze mniej urodzajne z VI klasy (VI 25,88 %, VIz 0,79 %). Najmniej jest gleb urodzajnych, stanowią tylko 7,71 % i są to gleby z III klasy. Z powodów słabych gleb plony podstawowych roślin uzyskiwane w gminie są średnio 20-40% niższe od średnich województwa. Jedynie w przypadku zboża mniej wymagającego, jakim jest żyto, średnie plony w gminie niewiele odbiegają od średnich województwa.

Największe kompleksy najlepszych gleb występują w obrębie następujących wsi :

- I kompleks: Ostrowąsy, Wziąchowo Małe i Wielkie, Latkowa, Gądkowice,
- II kompleks: Poradów, Piotrkosice, Brzezina Sułowska, Dunkowa, Piękocin i Węgrzynów.

---

¹⁵ Dane na podstawie: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Milicz (2013).

Na tych dwóch obszarach dobre grunty (III i IV klasy) wkraczają również na tereny istniejącej zabudowy, stąd wynikają ograniczenia rozwoju urbanistycznego miejscowości, przy wyznaczaniu nowych terenów pod zabudowę.

Tabela 32. Struktura użytków rolnych w gminie Milicz

Wyszczególnienie	ha	%
Użytki rolne razem	17 501	100
grunty orne	12 396	70,8
sady	54	0,3
łąki	4 075	23,2
pastwiska	976	5,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Milicz (2013).

Jak widać z powyższej tabeli - mimo że grunty orne w gminie są słabej jakości, stanowią zdecydowaną większość wszystkich użytków rolnych. Na drugim miejscu są łąki, których nie wykorzystuje się bezpośrednio w procesie produkcji rolniczej. Powodem tak dużego odłogowania ziemi jest „zachowywanie” jej pod planowane inwestycje (w tym drogowe), niska opłacalność produkcji w małych gospodarstwach i niski poziom hodowli bydła.

W gminie Milicz funkcjonuje 1750 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 13014,59 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 7,44 ha.

Tabela 33. Rozbicie gospodarstw na grupy obszarowe

Powierzchnia gospodarstw w grupie w ha	Udział % danej grupy w ogólnej liczbie gospodarstw	Obszar, jaki zajmują te gospodarstwa [ha]	Udział % danej grupy w całości obszaru uprawnego gminy
1,00 - 4,99	60,0	2415,78	18,6
5,00 - 9,99	18,7	2351,32	18,1
10,00 - 14,99	8,3	1822,44	14,0
15,00 - 49,99	10,3	4711,90	36,2
50,00 - 99,99	0,7	848,04	6,5
100 i więcej	0,2	865,11	6,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Milicz (2013).

Jak wynika z tabeli, struktura gospodarstw w gminie Milicz nie jest najkorzystniejsza. Gospodarstwa, których powierzchnia przekracza 15 ha (czyli mogących stanowić podstawowe źródło dochodu) jest 198 (tj. 0,2% ogólnej liczby gospodarstw), z czego tylko powierzchnia czterech przekracza 100 ha. Powierzchnia gruntów zajmowanych przez te gospodarstwa jest znaczna i wynosi 6425,05 ha, co stanowi prawie połowę powierzchni wszystkich gospodarstw w gminie (49,37%). Nieunikniona wydaje się więc dalsza koncentracja ziemi.

Struktura wiekowa osób prowadzących gospodarstwa rolne jest dość korzystna. Ponad 80% spośród gospodarzy to osoby w wieku od 19 do 54 lat. W rozbiciu na poszczególne grupy wiekowe sytuacja przedstawia się następująco:

- 8-39 lat – 28,5% (111 osób),
- 40-54 lat – 53,5% (208 osób),
- 55 – 64 lat – 16,2% (63 osoby).

Leśnictwo

Tereny leśne zajmują ponad 45% powierzchni gminy¹⁶, a tym samym przewyższają swą powierzchnią grunty użytkowane rolniczo (ok. 40%). W całości obejmują 42166,15 ha. Występują głównie w środkowej i południowo-zachodniej części gminy (zwarte kompleksy na północ i południe od miasta Milicz). Mniej zwarte kompleksy leśne występują również w południowo-wschodniej oraz zachodniej części gminy. Średni stopień zalesienia wynosi 45,7%. Najbardziej gęstym zalesieniem i zadrzewieniem charakteryzują się obręby Postolin (93,9%), Gruszcza (86,9%), Olsza (80,4%) i Wilkowo (79,6%). Specyficzna struktura litologiczna oraz warunki gruntowo-wodne sprawiły, iż na terenie gminy ukształtowało się kilka siedliskowych lasów. Dominują tu siedliska borowe: bór suchy (największa zwarta powierzchnia w południowo-zachodniej części gminy), bór mieszany świeży, bór świeży i bór mieszany wilgotny. Miejscami występują lasy mieszane świeże i lasy mieszane wilgotne.

Sosna jest gatunkiem najczęściej spotykanym w milickich lasach. Występuje zwłaszcza na przepuszczalnym, piaszczysto-żwirowym podłożu. Wśród tej sosnowej monokultury występują enklawy lasów liściastych, w skład których wchodzi dęby,

---

¹⁶ Dane na podstawie: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Milicz (2013).

olsze, brzozy i buki. W ramach gospodarki leśnej prowadzone są prace odnowieniowe, zalesieniowe, pielęgnacyjne oraz nasiennictwo. W nowych nasadzeniach dąży się do sukcesywnej przebudowy składu gatunkowego lasów poprzez preferowanie gatunków drzew liściastych.

III.3.4 Bezrobocie i rynek pracy

Według danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu liczba bezrobotnych w gminie Milicz wynosiła 1491 osób (kwiecień 2012)¹⁷.

Tabela 34. Bezrobotni zarejestrowani według miejsca zamieszkania (2010, 2011 i 2012)

	2010	2011	2012
Miasto Milicz	596	581	650
Tereny Wiejskie	800	814	841
Gmina ogółem	1396	1395	1491

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Miliczu

Tabela 35. Bezrobotni zarejestrowani według wieku (2012)

	Bezrobotni ogółem	< 24	25 - 34	35 - 44	45 -54	> 55
Miasto Milicz	650	159	127	150	141	73
Tereny wiejskie	841	141	265	174	177	84
Gmina ogółem	1491	300	392	324	318	157

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Milicz (2013).

Najwięcej bezrobotnych jest w grupie wiekowej między 25 a 34 rokiem życia. Kolejną stanowią osoby w wieku od 45 do 54 lat. Najmniej zaś bezrobotnych jest w grupie powyżej 55 roku życia. Większa liczba bezrobotnych mieszka na terenach wiejskich, ale to właśnie tam różnice między poszczególnymi grupami wiekowymi są mniejsze niż w mieście.

Tabela 36. Stopa bezrobocia w gminie Milicz w latach 2006 – 2009 i 2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ogółem	1546	1343	1156	1434	1396	1395	1491
Mężczyźni	525	419	430	605	586	557	626
Kobiety	1021	924	726	829	810	838	865

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Milicz* (2013) i danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Miliczu.

Tabela 37. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%] w gminie Milicz i powiecie Milickim (na lata: 2006 – 2009 i 2012 (na kwiecień))

	2006	2007	2008	2009	2012
Gmina Milicz					
Ogółem	9,9	8,6	7,4	9,2	9,3
Mężczyźni	6,4	5,1	5,2	7,2	7,4
Kobiety	13,7	12,5	9,8	11,3	11,6
Powiat Milicki					
Ogółem	10,3	8,6	7,5	9,3	9,9
Mężczyźni	6,6	5,1	5,4	7,6	7,9
Kobiety	14,4	12,6	9,9	11,2	12,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Milicz* (2013) i www.stat.gov.pl/bdl.

Wyraźnie widać zarówno w liczbach bezwzględnych, jak i w stosunku zarejestrowanych bezrobotnych do ludności w wieku produkcyjnym, że w gminie Milicz jest więcej bezrobotnych kobiet. W 2006 r. było dwa razy więcej bezrobotnych kobiet niż mężczyzn. Te dysproporcje z czasem się zmniejszały i w 2012 r. o około jedną trzecią było więcej bezrobotnych kobiet niż mężczyzn. W dużej mierze wynika to jednak ze wzrostu bezrobocia wśród mężczyzn. W porównaniu z całym powiatem sytuacja w gminie Milicz wydaje się trochę lepsza. W 2012 r. bezrobocie zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn w gminie było o pół punktu procentowego niższe niż w powiecie (licząc w stosunku zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ludności w

wieku produkcyjnym). Niepokoi, że systematycznie wzrasta liczba osób długotrwale bezrobotnych - w 2010 r. było ich 627, w 2011 r. – 683, a w 2012 r. - 74718.

Tabela 38. Bezrobotni zarejestrowani według poziomu wykształcenia [liczba osób] (IV 2012)

	Wykształcenie				
	Wyższe	Średnie zawodowe	Średnie ogólne	Zasadnicze zawodowe	Podstawowe
Miasto Milicz	41	108	75	142	128
Tereny wiejskie gminy	16	112	61	255	218
Gmina ogółem	57	220	136	397	346

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Milicz* (2013).

Najwięcej bezrobotnych jest w grupie osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, zaraz potem z podstawowym; najmniej zaś z wyższym i średnim ogólnym. Wpływ na to może mieć fakt, iż osoby z drugiej grupy są zazwyczaj bardziej mobilne i opuszczają teren gminy. Należy także zwrócić uwagę, że prawie dwa razy więcej osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym mieszka na wsi niż w mieście. Podobna sytuacja występuje w grupie z podstawowym wykształceniem, ale tu różnica wynosi niecałą jedną trzecią. Można przypuszczać, że wśród nich sporą grupę stanowią osoby, które nie będąc w stanie utrzymać się ze zbyt małych działek uprawnych, wynajmują je, a same nie znalazłszy żadnego zatrudnienia, zarejestrowały się jako bezrobotne. Ponad dwa razy więcej osób z wyższym wykształceniem nie znalazło zatrudnienia w miastach niż na wsi. Przypuszczalnie więcej osób po uzyskaniu wyższego wykształcenia nie wraca na wieś.

Walką z bezrobociem zajmuje się w gminie głównie Powiatowy Urząd Pracy, który podlega Staroście Milickiemu. Jak wynika z poniższej tabeli, najczęściej stosowaną formą aktywizacji zawodowej są różnego rodzaju staże, jednak ich skuteczność jest zmienna. W 2011 r. zostało zatrudnionych więcej osób po stażach niż z nich korzystało, ale w dwóch pozostałych latach sytuacja była odwrotna. Drugą popularną formą przeciwdziałania bezrobociu są szkolenia, jednak ich skuteczność

---

18 Dane pochodzą z Powiatowego Urzędu Pracy w Miliczu.

jest dość niska. Do form skutecznych, ale stosunkowo rzadko stosowanych należą wypłaty środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej i refundacja kosztów zatrudnienia bezrobotnego. Sporadycznie zaś wykorzystywane są studia podyplomowe i realizacje indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego lub kontrakty socjalne.

Tabela 39. Formy wsparcia bezrobotnych oraz liczba osób objętych wsparciem w gminie Milicz (w latach 2010, 2011 i 2012)

Formy wsparcia	2010		2011		2012	
	Ogółem	Podjęcia pracy	Ogółem	Podjęcia pracy	Ogółem	Podjęcia pracy
Szkolenia	144	86	23	4	40	12
Staże	260	147	115	156	131	79
Prace interwencyjne	9	6	2	4	3	3
Roboty publiczne	11	7	0	0	0	0
Prace społecznie użyteczne	0	0	10	1	11	0
Środki na podjęcie działalności gospodarczej	65	65	18	18	20	20
Refundacja kosztów zatrudnienia bezrobotnego	27	27	11	11	7	7
Realizacje indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego lub podpisania kontraktu socjalnego	0	0	1	1	1	1
Studia podyplomowe	9	0	0	0	0	0

Liczba osób korzystających „ogółem” z danej formy wsparcia może być mniejsza od liczby „podjęć pracy”, ponieważ w liczbie ogółem znajdują się także osoby przechodzące z poprzedniego roku kalendarzowego
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Miliczu.

III.4 Infrastruktura techniczna

III.4.1 Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Sieć wodociągowa

Woda wykorzystywana do celów komunalno-przemysłowych w gminie Milicz pochodzi z ujęć czwartorzędowych. Według danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska wody podziemne z terenu gminy należą do klasy III, co oznacza

ich zadowalającą jakość. Głównym problemem są przekroczenia norm żelaza i manganu w wodzie.

Zbiorowe zaopatrzenie w wodę jest zadaniem Zakładu Usług Komunalnych w Miliczu, z którego struktury wyodrębniono Wydział Wodociągów. Zarządza on kilkoma obiektami służącymi do poboru wody:

- Zakład Uzdatniania Wody w Miliczu,
- Stacja Uzdatniania Wody w Brzezynie Sułowskiej (cztery studnie: ujęcie 4-rzędowe - 2 studnie; ujęcie 3-rzędowe - 2 studnie; oddzielone kilkunastometrową warstwą nieprzepuszczalną z iłów)
- Stacja Uzdatniania Wody w Praczach (nieczynna, przeznaczona do likwidacji),
- Stacja Uzdatniania Wody w Gądkowicach,
- Stacja Uzdatniania Wody w Bartnikach (nieczynna od 1,5 roku, przeznaczona do likwidacji wraz z ujęciem wody),
- Stacja Uzdatniania Wody w Henrykowicach.

Poza 5 ujęciami wody na terenie gminy funkcjonuje 20 studni głębinowych. Całkowita wydajność studni w zakresie poboru wody wynosi 844 m³/h.

W gminie można zauważyć systematyczny, aczkolwiek niewielki wzrost długości wodociągowej sieci rozdzielczej i tranzytowej, służącej do rozprowadzania wody do-odbiorców.

Tabela 40. Przyrost sieci magistralnej w latach 2008 – 2013 [km]

część miejska gminy	0,5
część wiejska gminy	13,6
razem	14,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Miliczu.

Tabela 41. Przyrost sieci rozdzielczej w latach 2008 – 2013 [km]

część miejska gminy	2,3
część wiejska gminy	1,2
razem	3,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Miliczu.

Tabela 42. Przyrost liczby przyłączy w latach 2008 – 2013 [szt.]

część miejska gminy	44
część wiejska gminy	205
razem	249

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Miliczu.

Tabela 43 Przyrost długości przyłączy w latach 2008 – 2013 [m]

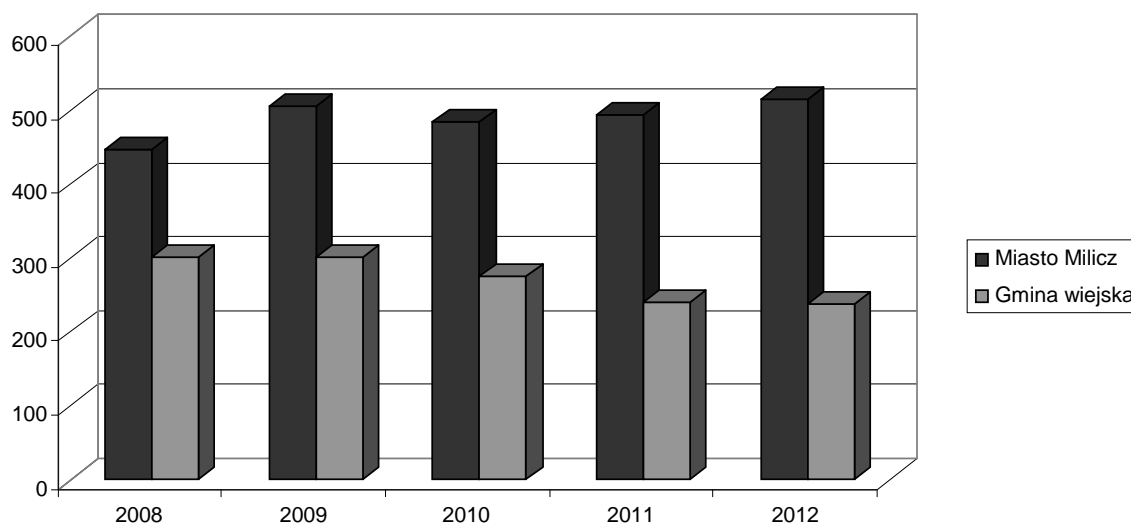
część miejska gminy	1,8
część wiejska gminy	7,5
razem	9,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Miliczu.

Wartości zaprezentowane w tabelach nie uwzględniają jeszcze dodanej sieci tranzytowej i rozdzielczej wykonanej w 2013 r., a nie przekazanej do Zakładu Usług Komunalnych o długości 22 km. Sumaryczna długość sieci wodociągowej w gminie to 272,948 km.

Pomimo ogólnego rozwoju infrastruktury wodociągowej w gminie Milicz i faktu, że sieć dociera do każdej wsi w gminie, ilość wody dostarczanej odbiorcom tą siecią na wsi spada.

Wykres 17. Woda dostarczana gospodarstwom domowym w mieście i na obszarze wiejskim gminy Milicz [dam³]

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bdl>.

Ogólnie w gminie Milicz z istniejącej sieci wodociągowej korzysta ponad 87% ogółu jej mieszkańców, przy czym na wsi odsetek ten jest mniejszy (około 80%) niż w mieście (nieco ponad 95%). Gospodarstwa domowe, do których woda nie jest

dostarczana istniejącą w gminie siecią wodociągową, stanowią 0,24% ogólnej liczby gospodarstw domowych.

Tabela 44. Stan i wiek sieci.

Wiek sieci	Procentowy udział	Stan techniczny (dobry, do modernizacji, do wymiany itd.)
0-20 lat	36%	dobry
> 20 lat	74%	ok. 26 % do wymiany

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Miliczu.

Sieć kanalizacyjna

Siecią kanalizacyjną w gminie zarządza Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „Dolina Baryczy” Sp. z o.o. Spółka ta została powołana przez trzy gminy: Milicz, Cieszków i Żmigród. Do jej zadań należy zarządzanie kanalizacją i przyłączami znajdującymi się na terenie tych gmin oraz oczyszczalniami i przepompowniami ścieków.

PGK „Dolina Baryczy” podejmuje przede wszystkim działania w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki ściekowej w zlewni rzeki Baryczy”, na co pozyskuje środki unijne z Funduszu Spójności. Część inwestycji jest też finansowana z pożyczek z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Sieć kanalizacyjna wymagała wielkich nakładów finansowych, ponieważ miała charakter ogólnospławny – zarówno ścieki socjalno-bytowe, jak i opadowe płynęły tym samym kanałem. W efekcie, zwłaszcza w przypadku roztopów oraz dużych opadów, do oczyszczalni ścieków trafiały wody deszczowe, co destabilizowało ich pracę. Ponadto spora część instalacji zbudowana została w latach 30. XX w., więc jej stan techniczny powodował np. przedostawanie się nieczystości do gruntu.

W przypadku sieci kanalizacyjnej występują większe różnice między miastem a pozostałą częścią gminy. Zdecydowanie widać poprawę w wyniku prowadzonych inwestycji – między 2008 i 2012 r. na terenie gminy wybudowano nowe instalacje o łącznej długości 59,2 km. Warto tu jednak podkreślić, że na terenie samego Milicza powierzchnia sieci nie zmieniała się znacząco i wzrosła w latach 2008 – 2012 z 29,7 km do 30,6 km, co w stosunku do całkowitej długości oznacza spadek z 64,4% do niecałych 30%. Na terenach wiejskich w gminie zbudowano w ciągu tych 5 lat 58,3

km sieci (z poziomu 16,4 km) i stanowi to wzrost z 35,6% do 70,9% całkowitej jej długości.

W ciągu roku mieszkańcy gminy produkują około 530 dam^3 ścieków. Według danych statystycznych zdecydowana większość tych ścieków (w 2012 r. było to 87%) powstaje na terenie miasta. Na terenie gminy działalność w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków prowadzą dwie oczyszczalnie: w Miliczu i Sułowie. Pierwsza z nich ma charakter mechaniczny, natomiast druga mechaniczno-biologiczno-chemiczny; dla obu odbiornikiem jest rzeka Barycz. Obecnie trwa przebudowa oczyszczalni sułowskiej, w efekcie czego – wg Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych - jej przepustowość maksymalna powinna wzrosnąć z 341 m^3/d do 676 m^3/d (średnia przepustowość to 227 m^3/d). Wspomniany Plan przewidywał zakończenie prac w 2011 r., jednak z powodu wysokiego stanu wód gruntowych przeprowadzenie inwestycji nie było możliwe i nowy termin zakończenia to połowa 2014 r. Modernizacja oczyszczalni milickiej ma z kolei przyczynić się do podwyższenia stopnia usuwania biogenów. Ponadto w gminie funkcjonuje jeszcze jedna, osiedlowa oczyszczalnia w Słącznie (mechaniczno-biologiczna), jednak ze względu na niespełnianie przez nią norm, ma zostać zamknięta. Należy jednak podkreślić, że w oczyszczalni tej nigdy nie zostały przekroczone normy środowiskowe.

Dwa duże zakłady funkcjonujące na terenie miasta Milicz – Texsim i Brokelmann – wytwarzają jedynie ścieki bytowe, natomiast nie produkują ścieków przemysłowych. Tak więc identycznie jak w przypadku gospodarstw domowych, ścieki produkowane przez te przedsiębiorstwa trafiają do milickiej oczyszczalni.

Tabela 45 Ilość ścieków odprowadzanych do oczyszczalni w Miliczu oraz Sułowie

	Oczyszczalnia Ścieków Milicz	Oczyszczalnia Ścieków Sułów
Średnia dobową ilość ścieków komunalnych w 2012 r. [m]	2856	58
Ilość ścieków odprowadzonych ogółem	433	47
Ilość odprowadzonych ścieków oczyszczonych	433	47

Źródło: Dane z PGK Dolina Baryczy Sp. z o.o.

Zgodnie z uchwałą Rady Miejskiej w Miliczu, środki pochodzące z opłat za korzystanie ze środowiska i kar administracyjnych mogą zostać przeznaczone na

dopłaty dla osób fizycznych i wspólnot mieszkaniowych inwestujących w przydomowe oczyszczalnie ścieków. Dopłaty przyjmują formę zwrotu poniesionych kosztów. Od wnioskodawcy wymaga się złożenia kompletu dokumentów, w tym m.in. potwierdzających jego prawo do nieruchomości i pozwolenia na budowę. Dofinansowanie ze środków gminnych nie może przekroczyć 50% kosztów inwestycji i może maksymalnie wynieść 6 tys. zł. Warunkiem jest, aby na terenie, na którym mieści się nieruchomość, nie przewidywano w ciągu najbliższych 5 lat budowy instalacji sanitarnej lub nie było możliwości (potwierdzonej przez PGK „Dolina Baryczy”) podłączenia danej nieruchomości do sieci. Po zakończeniu inwestycji należy z kolei złożyć do Urzędu Miasta i Gminy kopię umowy z wykonawcą instalacji (wraz z jego oświadczeniem o wykonywaniu prac), rachunku za wykonane prace oraz kopię protokołu odbioru¹⁹.

W gminie Milicz obserwuje się dużą nierównowagę między skanalizowaniem i liczbą wodociągów w gminie: prawie 95% powierzchni miasta wyposażona jest w sieć wodociągową, a ok. 90% kanalizacyjną; w pozostałej części gminy proporcje wynoszą odpowiednio 80% i 20% (w 2012 r.; wg danych GUS w 2008 r. poziom skanalizowania wynosił 16,2%).

Duże inwestycje wodno-kanalizacyjne rozpoczęły się na przełomie 2009 i 2010 r., kiedy to wykonano blisko połowę niezbędnych prac, później ich tempo zwolniło. Na połowę 2015 r. przewidziano zakończenie modernizacji kanalizacji w mieście; pozostałe miejscowości w gminie będą kanalizowane w kolejnych latach. Prace prowadzi PGK Dolina Baryczy Sp. z o.o. i obejmują one także inne gminy niż Milicz.

Zgodnie z wymaganiami technicznymi poddaje się modernizacji istniejące oczyszczalnie ścieków w Miliczu, Żmigrodzie i Sułowie – z wykorzystaniem środków UE. Największym problemem dotychczas funkcjonujących instalacji był brak monitoringu efektów ich działania, zły stan techniczny (nadmierna eksploatacja), niski poziom automatyzacji, niedostosowanie do wymagań technologicznych.

Remontowane są także urządzenia tzw. melioracji szczegółowej, co wynika z faktu, że są bardzo stare i pochodzą zwykle jeszcze sprzed 1945 r.

---

¹⁹ Uchwała nr XXXIV/163/2012 Rady Miejskiej w Miliczu z dnia 19 grudnia 2012 roku w sprawie udzielania dotacji celowej na finansowanie lub dofinansowanie do inwestycji związanych z realizacją zadań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej, pozostających w zakresie działalności gminy, na terenie Gminy Milicz z późn. zm., [http://bip.milicz.pl/#Y2xpY2tNZW51R2V0Q29udGVudHMoNDUwLDEsMCK=\(11.01.2014\)](http://bip.milicz.pl/#Y2xpY2tNZW51R2V0Q29udGVudHMoNDUwLDEsMCK=(11.01.2014))

III.4.2 Zaopatrzenie w energię

Sieć gazowa

Gazyfikacja gminy rozpoczęła się w 1972 r. i obecnie sieć gazową posiada miasto Milicz oraz trzy wsie na terenie gminy: Wszewilki, Miłochowice i Sławoszowice. Polska Spółka Gazownictwa na terenie gminy Milicz rozprowadza gaz ziemny wysokometanowy za pośrednictwem gazociągu średniego ciśnienia Dziadkowo/Odolanów – Milicz. Długość czynnej sieci gazowej każdego roku rośnie, łącznie sieć gazowa niskiego i średniego ciśnienia liczy 34,8 km. Większa część tej sieci znajduje się na terenach wiejskich (w 2012 r. było to ponad 76%) i to tam widać większe efekty prowadzonych inwestycji. W efekcie rośnie liczba gospodarstw domowych przyłączonych do sieci: poza miastem Milicz w latach 2008 – 2012 wystąpił wzrost ze 114 do 217. Oprócz tego do zasilania gminy w gaz służy sześć stacji gazowych II stopnia (średniego ciśnienia), w tym 2 znajdują się na terenie miasta Milicz.

Tabela 46. Zużycie gazu przypadające na jedno gospodarstwo domowe [m³]

Rok	2008	2009	2010	2011	2012
Wielkość zużycia	3644	6074	5976	5933	7116
Udział % gospodarstw wiejskich w całkowitym zużyciu	3,1	3,3	3,6	5,3	4,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.stat.gov.pl/bdl.

Stan techniczny instalacji gazowych na terenie gminy oceniany jest jako dobry, co oznacza, że nie wymaga on modernizacji ani tym bardziej wymiany poszczególnych elementów. Znacząca większość sieci funkcjonuje już od ponad 20 lat (86%). Plan Rozwoju Polskiej Spółki Gazownictwa Sp. z o.o. na lata 2014 - 2018 przewiduje jednak remonty sieci średniego ciśnienia na odcinku prawie 2 km. Termin ustalono wstępnie na lata 2015 - 2017. W tej kwestii najpierw wymagana jest zgoda Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, trudno więc przewidzieć, czy te prace rzeczywiście zostaną przeprowadzone.

Ponadto przez teren gminy przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia. Jego operatorem jest z kolei Operator Gazociągów Przesyłowych Gaz-System S.A.

Sieć elektroenergetyczna

Cała gmina jest podłączona do sieci elektrycznej, ale – tak jak to często się zdarza poza dużymi miastami – wymaga ona nakładów inwestycyjnych na modernizację. Pozwoli to zapobiegać wyłączeniom prądu czy spadkom napięcia zwłaszcza w trudnych warunkach pogodowych. Ponadto w całym powiecie milickim widać wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną wśród gospodarstw domowych (brak danych dla zinstytucjonalizowanych odbiorców prądu).

Tabela 47. Energia elektryczna w gospodarstwach domowych na terenie powiatu milickiego

	Liczba gospodarstw domowych – odbiorców prądu	Zużycie prądu na 1 mieszkańca [MWh]
2008 r.	11351	419,6
2012 r.	11676	666,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.stat.gov.pl/bdl.

Siecią elektroenergetyczną na terenie gminy Milicz zarządza TAURON Dystrybucja S.A. Oddział we Wrocławiu. Obszar Gminy zasilany jest ze stacji 110 kV/20 kV R-163 GPZ w Miliczu wyposażonej w transformatory o mocy 16 i 25 MVA, 8 pól WN i 24 pola SN. na obszarze Gminy Milicz znajdują się 224 stacje transformatorowe 20/0,4 kV, w tym: 134 słupowe, 90 kontenerowych, wieżowych, wbudowanych itp. Wśród tej liczby na obszarach wiejskich znajdują się 171 stacje, a w mieście Milicz 53 stacje, w tym 11 stacji pozostających w eksploatacji u odbiorców. Ogółem na terenie gminy jest 298,9 km linii napowietrzno-kablowych średniego napięcia oraz 509 km linii napowietrzno-kablowych niskiego napięcia. Obecnie ok 80% sieci ma powyżej 20lat, a 20% jest siecią młodszą. Na chwilę obecną można przyjąć rezerwę mocy około 5MW po 2,5MW na każdą z sekcji stacji R-163 w Miliczu. TAURON Dystrybucja S.A. prognozuje roczny przyrost zapotrzebowania na energię elektryczną na poziomie 3 %.

Ponadto jaz na rzece Barycz w Sułowie piętrzy wodę dla małej elektrowni wodnej. Jej zarządcą jest Dolnośląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych, natomiast użytkownikiem (zgodnie z umową – do 2030 r.) jest osoba prywatna. Elektrownia ta ma niewielką wydajność ze względu na przepływowy charakter - efektywność zależy od ilości wody.

Ciepłownictwo

Główne źródła ciepła dla gospodarstw domowych na terenach wiejskich mają charakter indywidualny. Wykorzystuje się najczęściej węgiel i koks, rzadziej gaz. Niektóre obiekty użyteczności publicznej posiadają własne kotłownie, np. Szkoła Podstawowa nr 2 i Szkoła Muzyczna I stopnia (moc 0,9 MW, działa na paliwa ekologiczne – słomę żytnią i ścinki drzewne). Generalizując należy stwierdzić, że do najistotniejszych źródeł energii cieplnej należą na terenie gminy Milicz węgiel kamienny (61%), gaz ziemny (18%), olej opałowy (10%), biomasa (8%) i energia elektryczna (3%).

Zapotrzebowanie na moc cieplną łącznie na terenie gminy Milicz określono na 108.43 MW, przy czym największa część przypada na mieszkalnictwo (87,74 MW), zaledwie 16,89 MW wykorzystuje przemysł²⁰. Oznacza to, że 81% produkowanej energii elektrycznej zużywają gospodarstwa domowe, około 16% zakłady przemysłowe i usługowe, a instytucje użyteczności publicznej zaledwie 3%.

W kwietniu 2012 r. firma Zakład Projektowania i Usług Technicznych AiM Brzozowscy Sp. j. rozpoczęła prace przy budowie elektrociepłowni. W styczniu 2012 r. powołano spółkę Elektrociepłownia Milicz Sp. z o.o., która ma za zadanie wytwarzanie i sprzedaż energii cieplnej i elektrycznej. W wyniku spalania gazu ziemnego instalacje wytwarzają energię elektryczną o mocy 8 MW (docelowo 10MW) i cieplną o mocy 7,5 MW. Oprócz tego wybudowano około 10-kilometrową sieć rur preizolowanych, którymi ciepło miało być dostarczane do odbiorców. Inwestycja kosztująca 50 mln zł zakończyła się w drugiej połowie 2013 r. Inwestor ubiegał się o dofinansowanie kwotą 20 mln zł z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, jednak wniosek został oceniony negatywnie.

III.4.3 Utrzymanie czystości i gospodarka odpadami

Na terenie gminy Milicz funkcjonowały dwa składowiska odpadów: w Dunkowej i Stawcu. Po wypełnieniu oba zostały zrekultywowane i obecnie nie są już wykorzystywane. Składowisko w Dunkowej miało powierzchnię 0,3 ha i znajdowało się w wyrobisku po kopalni kruszywa. Użytkowano je w latach 1996 – 2003. Prace

---

²⁰ *Projekt założeń do Planu Zaopatrzenia Gminy w Ciepło, Energię Elektryczną i Paliwa Gazowe Gminy Milicz na lata 2012-2030.*

rekultywacyjne zlecał Związek Gmin Zlewni Górnej Baryczy, którego Gmina Milicz jest członkiem. Uzyskano dofinansowanie z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (zadanie przekazano Związkowi, ponieważ dofinansowanie może dotyczyć tylko rekultywacji wysypisk o powierzchni ponad 3 ha – stworzono więc wniosek zbiorczy). Inwestycja obejmowała wykonanie warstw stabilizujących i izolacyjnych, studni odgazowujących, rozścielenie humusu oraz wykonanie rowu wokół składowiska. Ponadto cały teren miał zostać obsiany trawą i obsadzony drzewami (konkretnie wierzbą wiciową)²¹.

Decyzję o rekultywacji działającego między 1982 i 2007 r. wysypiska w Stawcu podjęto w 2011 r. Powierzchnia składowania odpadów była w tym przypadku większa – 3 ha, ulokowano tam 12 tys. t odpadów. Gmina otrzymała na realizację tego zadania 1 mln zł ze środków NFOŚiGW (50% kosztów).

Rysunek 2. Zrekultywowane składowisko w Stawcu

Źródło: <http://www.milicz.pl/gmina/materialy-dla-prasy/1824-zakoczono-rekultywacj-skladowiska-w-Stawcu>.

²¹ *Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia*, <http://www.zgzb.bip.gmina.pl/upload/Czesc%20III%20-%20Opis%20Przedmiotu%20Zamowienia-rekul.pdf> (12.01.2014).

Przed uchwaleniem „ustawy śmieciowej” wywozem odpadów zajmowała się firma WPO Alba Sp. z o.o. z Wrocławia, Zakład Usług Komunalnych w Miliczu, MZO S.A. z Ostrowa Wielkopolskiego, Choma s.c. z Cieszkowa, Usługi Komunalne Wodnik Sp. z o.o. z Trzebnicy. Po wejściu w życie nowej ustawy i przeprowadzeniu przetargu, odpady odbiera WPO Alba. Firma działająca na nowych zasadach od września wprowadziła system kontroli – mieszkańcy otrzymują worki z kodami kreskowymi, podobnie kody występują na pojemnikach na odpady - aby można było sprawdzić zgodność deklaracji odnośnie sortowania odpadów. Worki w kolorze niebieskim przeznaczone są na papier, żółtym – tworzywa sztuczne i metale, zielonym – szła, brązowym – na odpady biodegradowalne. WPO Alba utworzyła w Miliczu Punkt Obsługi Klienta. Przy niedziałającym składowisku w Stawcu powstał Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych.

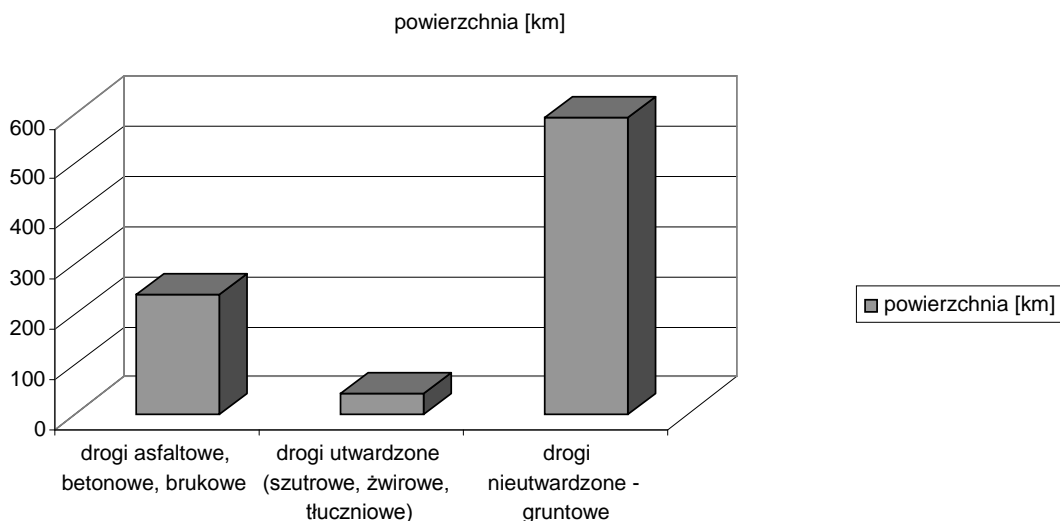
Spory problem w gminie stanowiły „dzikie” wysypiska śmieci. W celu ich likwidacji i przeciwdziałaniu powstawania nowych przeprowadzano liczne kontrole, w których brał udział policjant i pracownicy Urzędy Miasta i Gminy. Kontrolowali oni również teren prywatnych posesji, na których zauważono zalegające śmieci. Dzięki temu udało się ujawnić przypadki braku umów na odbiór śmieci. Zlikwidowano także nielegalne składowiska, których liczba w latach 2009 – 2012 zmniejszyła się z 8 do 2. Średnio każdego roku uprzątnięto z nich po około 450 t. odpadów.

III.4.4 Infrastruktura transportowa

Sieć drogowa

Sieć dróg na terenie gminy Milicz tworzą zarówno drogi gminne, jak i powiatowe oraz wojewódzkie. Co ciekawe, większą część dróg stanowią te o nawierzchni gruntowej, niewiele natomiast ma charakter dróg o nawierzchni twardej – odpowiednio 620 km wobec 66 km. Przez obszar gminy przebiega również fragment drogi krajowej nr 15 z Wrocławia do Ostródy. Łączna długość dróg w gminie to ponad 850 km. Jednocześnie dużą część dróg na terenie gminy ma charakter gruntowy, co wynika z jej rolniczego i turystycznego charakteru.

Wykres 18. Powierzchnia dróg według rodzaju nawierzchni

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Milicz.

Ponadto przez teren gminy przebiega droga wojewódzka nr 439 Żmigród (od DK 5) – Sułów – Milicz (do DK 15) oraz droga wojewódzka nr 446 Milicz (od DK 15) – Twardogóra – Syców (węzeł S8 Syców Zachód). Obie drogi posiadają klasę techniczną G i pozostają pod zarządem Dolnośląskiej Służby Dróg i Kolei.

Milicz posiada jedynie „małą obwodnicę”, której funkcję pełni DK 15 – wcześniej cały ruch „przechodził” przez Rynek. Gmina zabezpieczyła grunty pod budowę miejskiej obwodnicy, jednak jako że ma ona mieć charakter drogi krajowej, budowa leży w gestii innych urzędów – GDDKiA. Co do jej przebiegu porozumiało się wcześniej kilka gmin: Milicz, Cieszków, Krotoszyn i Zduny, tak aby wszystkie one mogły odnieść korzyści z nowo planowanej trasy; pojawiły się nawet informacje, że prace zaczną się po Euro 2012. Póki co jednak nie ma informacji o bardziej konkretnej dacie budowy.

Ciągi piesze i chodniki na terenie gminy znajdują się w stanie dobrym. Najwięcej wybudowano chodników w samym Miliczu – aż 32 km, w Sułowie 4 km, w Gądkowicach 500 m, a we Wziąchowie Małym i Wielkim po 100 m. Również dobrze oceniono stan parkingów w gminie, natomiast miejsca postojowe przy ul. Piłsudskiego w Miliczu uzyskały nawet ocenę bardzo dobrą. W samym mieście istnieją jeszcze trzy parkingi, w tym jeden w Rynku (co jest dość typowym

położeniem dla miast tej wielkości co Milicz). Po jednym parkingu wybudowano w sułowskim Rynku oraz w Rudzie Milickiej.

Połączenia kolejowe

Przez gminę Milicz przebiega linia kolejowa nr 281 Oleśnica - Chojnice (przez Milicz, Krotoszyn, Jarocin, Wrześnię, Gniezno, Nakło n. Notecią i Więcbork). Jest to linia w dużej części jednotorowa, zelektryfikowana na odcinku do Gniezna. Kursy osobowe odbywają się na niej coraz rzadziej, w 2013 r. spółka PKP Polskie Linie Kolejowe została przez Urząd Transportu Kolejowego wezwana do zapewnienia bezpieczeństwa na tej trasie. W wyniku kontroli wykryto bowiem szereg nieprawidłowości, w tym uszkodzone podkłady żelbetowe i drewniane, uszkodzenia szyn czy brak znaków. PKP PLK wykonuje drobne prace remontowe od 2012 r., większe remonty przewidziano po 2014 r., przy wykorzystaniu środków z nowej perspektywy budżetowej UE. Obecnie liczba przejazdów na tej trasie została przez Przewozy Regionalne okrojona z 4-5 par dziennie do jednej, w zasadzie tylko w weekendy. Trudno jednoznacznie stwierdzić, jakie są dalsze plany co do funkcjonowania tej linii. W dokumencie „Masterplan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku” przewidziano, że na odcinku Oleśnica – Gniezno dopuszczony będzie jedynie ruch towarowy, a dopiero dalej – mieszany.

Połączenia autobusowe

Połączenia autobusowe są realizowane w różnych formach. Przewoźnicy oferują kilka opcji przejazdów międzywojewódzkich:

- PKS TOUR Jelenia Góra na trasie Szklarska Poręba – Bydgoszcz: 2 kursy na dobę,
- PKS Wołów na trasie Ostrów Wlkp. – Wrocław: 1 kurs na dobę,
- PKS Wołów na trasie Poznań – Wrocław: 1 kurs na dobę,
- PKS Wołów na trasie Krotoszyn – Wrocław: 1 kurs na dobę,
- PKS Wołów na trasie Milicz – Wrocław: 1 kurs na dobę,
- PKS Wołów na trasie Wrocław - Krotoszyn: 1 kurs na dobę,
- PKS Wołów na trasie Wrocław- Ostrów Wlkp.: 2 kursy na dobę,
- PKS Wołów na trasie Żmigród – Krotoszyn: 6 kursów na dobę,
- PKS Wołów na trasie Braclaw – Milicz: 2 kursy na dobę,
- PKS Wołów na trasie Milicz – Braclaw: 2 kursy na dobę,

- PKS Wołów na trasie Milicz – Twardogóra: 2 kursy na dobę.

Ponadto PKS Wołów obsługuje kilka tras lokalnych:

- Milicz – Piękoćcin - Szkaradowo – Milicz (raz na dobę),

- Milicz – Jutrosin – Milicz (2 razy na dobę).

Inne połączenia lokalne uwzględnione są w ramach tras przejazdów międzywojewódzkich (np. do Twardogóry)²².

III.4.5 Sieci telekomunikacyjne, łączność

Podłączenia do telefonii stacjonarnej zostały zorganizowane na terenie całej gminy. Można jednak przypuszczać, że w gminie Milicz pojawia się tendencja typowa dla całego kraju – odchodzenia od telefonów stacjonarnych na rzecz telefonii komórkowej wśród użytkowników indywidualnych. Ponadto na terenie gminy funkcjonuje sieć internetowa. Poza operatorami ogólnopolskimi, występuje przynajmniej kilka podmiotów oferujących różne formy podłączenia do internetu: łączy światłowodowe, internet radiowy.

III.4.6 Mieszkalnictwo, gospodarka nieruchomościami

W gminie Milicz zaobserwować można wzrost liczby budynków mieszkalnych - zarówno na terenie samego miasta, jak i na obszarach wiejskich. Należy też zauważyć, że to właśnie na wsi wzrost liczby zabudowań jest bardziej dynamiczny – stanowią one około 70% wszystkich budynków mieszkalnych w gminie. Łączna liczba mieszkań w gminie to 7490 (stan na 2010 r.), średnio liczą one po 4 izby (w tym na terenie miasta Milicz średnio 3,8 izby, na pozostałym terenie gminy 4,5).

Tabela 48. Budynki mieszkalne na terenie gminy Milicz

	2008	2009	2010	2011	2012
miasto Milicz	1152	1164	1168	1191	1199
tereny wiejskie	2633	2686	2707	2800	2820

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl/bdl.

Średnio mieszkania na terenie gminy Milicz mają około 80 m² powierzchni, przy czym od 2008 do 2012 r. odnotowano wzrost powierzchni jednego mieszkania

²² Wykaz linii autobusowych w podziale na linie międzywojewódzkie, międzypowiatowe i lokalne, Załącznik nr 12 do „Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Dolnośląskiego.

zaledwie o 3,4 m². Większe są oczywiście mieszkania na terenach wiejskich, gdzie średnia powierzchnia w ciągu tych ostatnich lat wynosiła 93,4 m². Średnio więc na osobę przypada 24,4 m² mieszkania, w tym w mieście Milicz 23,1 m² i w pozostałej części gminy – 25,6 m².

W 2012 r. zasób mieszkań komunalnych w gminie Milicz obejmował 232 lokale, w tym 192 w Miliczu i 35 poza miejscowością, oraz 14 lokali użytkowych. Gmina posiadała natomiast 43 mieszkania socjalne ulokowane w 2 budynkach (37 mieszkań przy ul. Krotoszyńskiej 49, pozostałe przy ul. Wojska Polskiego 8). Ich łączna powierzchnia to 1236 m², czyli średnio mieszkanie mogło mieć niecałe 29 m². W tym czasie prawie 160 rodzin oczekiwało na przydział lokalu z gminnego zasobu mieszkaniowego. Wraz z wnioskiem o przydział lokalu należy złożyć zaświadczenie o przebywaniu na terenie gminy oraz o wysokości osiągniętych dochodów. Jednocześnie w przypadku wynajmu lokalu komunalnego dochód nie może przekraczać 150% najniższej emerytury dla gospodarstw jednoosobowych lub 100% najniższej emerytury w gospodarstwach wieloosobowych. W przypadku lokali socjalnych progi te wynoszą odpowiednio 100% i 75%

Tabela 49. Wielkość zasobu mieszkaniowego gminy w latach 2010 – 2013

	2010	2011	2012	2013
Liczba budynków mieszkalnych	23	21	20	21
Liczba lokali mieszkalnych	245	237	227	266
Lokali użytkowych	15	15	14	14
Powierzchnia lokali użytkowych [m ²]	813	813	782	782
Powierzchnia lokali mieszkalnych [m ²]	10,3 tys.	9,8 tys.	9,3 tys.	10,8 tys.

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu

Wnioski i rekomendacje

Gmina Milicz leży na granicy województwa dolnośląskiego i wielkopolskiego. Choć te dwa regiony są szybko rozwijającymi się obszarami Polski, to gmina jest położona peryferyjnie, co może być stanowić przeszkodę dla inwestorów, ze względów np. logistycznych.

Studium gospodarki przestrzennej z 2003 r. wymagało aktualizacji i w chwili obecnej jest już przygotowany projekt, wokół którego prowadzone są (kolejne)

konsultacje społeczne. Studium stanowi podstawę merytoryczną (nie prawną) do tworzenia nowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ważną kwestią i zaletą gospodarki przestrzennej prowadzonej przez gminę jest fakt, iż decyzje administracyjne są zgodne z mpzp. Taka polityka zamyka drzwi złym praktykom i nadużyciom. Dodatkowo mpzp obowiązkowo podlegają konsultacjom społecznym, więc obywatele mają świadomość, że rozwiązania w nich zawarte są wdrażane. Tym samym mają poczucie, że partycypują w życiu gminy, a władze lokalne nie zmieniają wcześniejszych ustaleń.

Największym atutem gminy jest oczywiście Dolina Baryczy, której 90% powierzchni leży na terytorium gminy. Należy inwestować w takie przedsięwzięcia, jak Ptasi Trakt. Propagowanie ekologii i środowiska naturalnego może przynieść korzyści nie tylko z punktu widzenia przyrody, ale i turystyki. Dzięki promocji Parku Krajobrazowego gmina może stać się znana nie tylko w skali całego kraju, ale również za granicą.

Gmina współpracuje między innymi z miastem Lohr am Main w Niemczech, z którym organizowała m.in. międzynarodowe sympozjum ekologiczne, wsparte finansowo przez Fundację Batorego. Współpraca z zagranicą powinna być skierowana także na obszary objęte wspomnianą wcześniej siecią „Living Lakes” (takie miejsca znajdują się chociażby w Niemczech, Hiszpanii czy Wielkiej Brytanii). W przyszłości duże korzyści gminie mogłaby przynieść również współpraca z ośrodkami naukowymi - zarówno polskimi, jak i zagranicznymi. Milicz jako miejsce i współorganizator konferencji proekologicznych jest w stanie zbudować swój wizerunek (i prestiż) jako miejsce spotkań środowisk naukowych, a w przyszłości rozwijać chociażby ośrodki szkoleniowe i bazę hotelową dla uczestników naukowych zgromadzeń. Gmina również mogłaby wspierać jednostki naukowe z całego kraju np. w organizowaniu rajdów ekologicznych dla młodzieży studiującej na kierunkach związanych z przyrodą i ekologią. Ciekawym pomysłem dla uczniów ze szkół podstawowych i gimnazjalnych mogą być „zielone szkoły”. Władze gminy powinny rozważyć budowę nowych tras rowerowych, a w przyszłości organizację zawodów rowerowych, które można połączyć z promocją ochrony środowiska. Być może dobrym i innowacyjnym pomysłem byłoby stworzenie tras przygotowanych dla narciarzy biegowych, co umożliwiłoby rozwój kolejnej gałęzi turystyki w okresie zimowym.

Kwestia ochrony przyrody i walorów przyrodniczych, jakie posiada gmina Milicz w większym stopniu powinna być promowana w szkołach. Edukacja ekologiczna pomoże młodym obywatelom nie tylko szanować środowisko naturalne wokół nich, ale również zaowocuje w przyszłości potrzebą ochrony terenów „małej ojczyzny”.

Droga krajowa nr 15 przebiegająca przez gminę w kierunku Poznania, jest w dobrym stanie technicznym. Jednakże nie jest to logistycznie „atrakcyjna” trasa. Przegrywa ona z bardziej korzystną drogą krajową nr 25, biegnącą przez Kalisz i Ostrów Wielkopolski. Powstają bowiem obwodnice tych dwóch miast, w tym odcinki o charakterze dróg ekspresowych. Ponadto DK 25 nie biegnie bezpośrednio przez centrum miasteczek, co – ze względu na ich małe rynki – powoduje trudności w przejazdach dużych samochodów ciężarowych. Droga krajowa nr 15 biegnie przez miasto Milicz, co powoduje duże szkody dla tutejszej zabudowy (mimo wyprowadzenia jej ze ścisłego centrum miasta). Nie oznacza to jednak, że nie należy wykorzystać potencjału drogi krajowej do rozwoju małej przedsiębiorczości i umożliwienia lokalnym przedsiębiorcom nawiązania współpracy z przedsiębiorcami z innych miast, przez które przebiega DK 15.

Problemem gminy jest również fakt, że pomimo dużej powierzchni, zamieszkuje ją stosunkowo mała liczba ludności. Spore odległości pomiędzy miejscowościami wywołują problemy z komunikacją zbiorową.

Niewykorzystanymi atutami, jakie wyróżniają gminę Milicz spośród innych miejscowości Dolnego Śląska, są unikalne walory przyrodnicze i środowiskowe. Gmina znajduje się w malowniczej dolinie Baryczy usianej licznymi stawami i jeziorami. Niewątpliwie te uwarunkowania kryją w sobie zarówno duży potencjał rozwojowy, jak i pewne ograniczenia. Dolina Baryczy i ochrona przyrody związana z tymi unikatowymi w skali kraju terenami powoduje, iż na obszarze gminy nie mogą powstawać duże ośrodki przemysłowe, mpzp w dużym stopniu zawierają zapisy chroniące przyrodę, a co za tym idzie - blokujące duże inwestycje przemysłowe, która narażają środowisko naturalne na degradację. Ze względu również na oddalenie od głównych centrów rozwojowych (przez teren gminy nie biegnie także żaden ważny szlak komunikacyjny), w gminie Milicz trudno będzie rozwijać szeroko pojęty przemysł. Powinna ona raczej skupić się na wykorzystaniu swojego potencjału przyrodniczego.

W tym celu należałoby rozwinąć bazę noclegową, zarówno jeśli chodzi o tworzenie miejsc noclegowych, jak i ich różnorodność. Poważnie należałoby się zastanowić nad przeprowadzeniem akcji informacyjno-reklamowej poświęconej gminie i całej Dolinie Baryczy (ta druga opcja np. przy wsparciu Stowarzyszenia Doliny Baryczy). Kampania mogłaby być kierowana głównie do mieszkańców kilku dużych miast na terenie województwa. Jej celem byłoby zachęcenie potencjalnych turystów do przyjazdu do gminy, a przez to zatrzymanie negatywnego trendu związanego z systematycznym spadkiem - w ostatnich kilku latach - liczby turystów odwiedzających gminę.

Problemem jest także fakt, że turyści, którzy przyjeżdżają do gminy Milicz nie nocują w tym miejscu i odjeżdżają tego samego dnia. Aby to zmienić, należy poszerzyć ofertę gastronomiczną i kulturalną. Pewnym pomysłem mogłoby być chociażby jeszcze silniejsze promowanie dań bazujących na karpniu, który powszechnie kojarzony jest z Miliczem. Takie dania mogłyby serwować różne obiekty gastronomiczne ukierunkowane na różnorodne grupy klientów. Innym pomysłem na zwiększenie atrakcyjności turystycznej jest zachęcenie prywatnych inwestorów do tworzenia obiektów czy też usług „przy” istniejących szlakach turystycznych, takich jak chociażby wypożyczalnie kajaków czy stajnie dla koni.

Poważnym problemem gminy jest bezrobocie, szczególnie duże wśród kobiet. Pojawienie się nowych miejsc pracy w biznesie „około-turystycznym” mogłoby częściowo rozwiązać ten problem.

Podstawowa opieka zdrowotna jest w gminie zapewniona dzięki istnieniu w niej dobrze zaopatrzonego szpitala powiatowego - Milickiego Centrum Medycznego, Publicznego Zespołu Zakładów Lecznictwa Ambulatoryjnego, NZOZ: MCZ MILMED, „Albus”, „Famiila”. W gminie znajdują się także prywatne placówki służby zdrowia oraz wiele gabinetów lekarskich

Stan rozwoju oświaty w gminie Milicz z pewnością nie jest zły, jednak daleko mu do ideału. W ciągu ostatnich lat sytuacja w sferze edukacji przedszkolnej uległa poprawie. Nowe przedszkole oraz punkt przedszkolny przyniosłyby oczywiście gminie duże korzyści, jednakże nie są to inwestycje priorytetowe. Przed bardzo poważnymi wyzwaniami staną szkoły podstawowe w ciągu najbliższych 4 lat. Od roku szkolnego 2014/15 nastąpi w nich wyraźny wzrost liczby uczniów. Będzie to wynikało m.in. z wejścia w życie zmian zawartych w nowelizacji ustawy o systemie

oświaty (część 6-latków zostanie wówczas objętych obowiązkiem szkolnym, reszta zaś od 2015/16 roku). Nie jest to jednak jedyna przyczyna wzrostu liczby dzieci w szkołach podstawowych. Dane demograficzne wskazują, że do 2017/18 roku liczba dzieci uczęszczających do szkół podstawowych zwiększy się bowiem o ponad 600 dzieci w porównaniu do roku szkolnego 2013/14. W związku z tym większość, jeżeli nie wszystkie, szkoły podstawowe powinny zostać utrzymane. Warto podkreślić, że szkoły podstawowe w gminie Milicz są dobrze wyposażone (m.in. w komputery z dostępem do Internetu, w każdej szkole znajduje się też sala gimnastyczna i boisko). Ponadto w każdej ze szkół odbywają się zajęcia pozalekcyjne i wyrównawcze. Jednym z najlepszych mierników pozwalających na ocenę efektywności działania szkół podstawowych są wyniki uczniów z organizowanego przez Centralną Komisję Egzaminacyjną sprawdzianu dla szczęścioklasistów. Średnie wyniki uczniów w gminie w latach 2008/09-2012/13 były minimalnie niższe, niż w skali województwa (o 0,5-1,5 punktu). W badanym okresie nie było szkoły podstawowej, która za każdym razem osiągałaby najlepszy wynik (np. szkoła w Wziąchowie Wielkim była najlepsza 2012/13, a najgorsza w 2009/10). Stosunkowo najslabsze wyniki zdobywali uczniowie w szkole w Dunkowej. Warto się zastanowić, z czego to wynika. Na podstawie zebranych danych nie można było w tym miejscu odpowiedzieć na to pytanie. Wyniki tego sprawdzianu powinny być rokrocznie poddawane szczegółowej ewaluacji w każdej ze szkół, tak aby w kolejnych latach móc zapobiec słabszym wynikom w którejś z kategorii (czytanie, pisanie, rozumowanie, korzystanie z informacji, wykorzystanie wiedzy w praktyce). Nie ulega wątpliwości, że szkoły dysponują do tego odpowiednim potencjałem – większość zatrudnionych nauczycieli posiada bowiem wysoki stopień zawodowy (dominują nauczyciele mianowani i dyplomowani). W ciągu najbliższych 4 lat liczba uczniów w gimnazjach w gminie Milicz pozostanie na tym samym poziomie. Za 6-7 lat można natomiast spodziewać się, że liczba uczniów w gimnazjach wyraźnie się zwiększy (wówczas nowelizacja ustawy o systemie oświaty wywrze na nie bezpośredni wpływ). Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne dla gminy Milicz w perspektywie 10-letniej liczba uczniów gimnazjów nie powinna być mniejsza niż obecnie. Z tego powodu wydaje się, że wszystkie gimnazja publiczne powinny (przy wprowadzeniu odpowiednich zmian) zostać utrzymane. Gimnazja publiczne są stosunkowo dobrze wyposażone (m.in. w komputery z dostępem do Internetu, w każdym gimnazjum znajduje się również sala

gimnastyczna). Warto zwrócić uwagę na liczbę uczniów uczestniczących w zajęciach pozalekcyjnych w poszczególnych gimnazjach. Pomimo tego, że gimnazjum w Miliczu jest najliczniejsze, najmniej dzieci uczestniczy tam w zajęciach pozalekcyjnych. Dziwi również fakt, że w Gimnazjum w Miliczu (oraz we Wróblńcu) nie odbywają się zajęcia wyrównawcze. W gimnazjum w Sułowie prowadzone są zajęcia pozalekcyjne oraz wyrównawcze na szeroką skalę. Ważnym miernikiem pozwalającym na ocenę poziomu nauczania w gimnazjach publicznych oraz niepublicznym gimnazjum Ad Astra są wyniki ich uczniów z organizowanego przez Centralną Komisję Egzaminacyjną egzaminu gimnazjalnego. Na ich podstawie przygotowywany jest wskaźnik EWD (Edukacyjna Wartość Dodana), przy pomocy którego gimnazja są klasyfikowane do jednej z 4 grup: szkoły wspierającej, szkoły sukcesu, szkoły niewykorzystanych możliwości i szkoły wymagającej pomocy. Zarówno w przypadku humanistycznej, jak i matematyczno-przyrodniczej części egzaminu, gimnazja w Miliczu oraz w Sułowie zostały sklasyfikowane do grupy szkół wymagających pomocy. Bez wątplenia w szkołach tych powinien zostać przygotowany plan pozwalający na zmianę takiego stanu rzeczy. Gimnazjum we Wróblńcu (zarówno w przypadku humanistycznej, jak i matematyczno-przyrodniczej części egzaminu) zostało zaliczone do grupy szkół wspierających. Jest to wynik satysfakcjonujący. Zdecydowanie najlepszym wynikiem w gminie może pochwalić się gimnazjum Ad Astra. W przypadku obu części egzaminu zostało ono zaliczone do szkół sukcesu. Biorąc pod uwagę wysoki stopień zawodowy nauczycieli wszystkich gimnazjów publicznych znajdujących się w gminie (dominują w nich nauczyciele mianowani i dyplomowani), trudno wyjaśnić, dlaczego gimnazja w Miliczu i w Sułowie osiągnęły (zgodnie ze wskaźnikiem EWD) tak słaby wynik. Biorąc pod uwagę powyższe uwagi należy przemyśleć sposób dofinansowywania szkół, a w szczególności gimnazjów publicznych.

Poziom bezpieczeństwa publicznego jest satysfakcjonujący. Nie ulega wątpliwości, że zagrożenie w ruchu drogowym na terenie gminy jest obecnie mniejsze niż jeszcze 7 lat temu. W szczególności zadowalającym wskaźnikiem jest znacznie mniejsza liczba rannych w wyniku wypadków samochodowych w porównaniu z 2007 r. Warto natomiast zastanowić się nad stworzeniem planu, który miałby na celu ograniczenie liczby kolizji samochodowych. Ich liczba nie zmniejszyła się w analizowanym okresie (tzn. w latach 2007-13). Godnym uwagi jest fakt, że

dane statystyczne dotyczące aktywności policji na terenie powiatu milickiego w 2013 r. wskazują, że służba ta wypełniała obowiązki prawidłowo, zarówno pod względem czasu reakcji na zdarzenie, które miało miejsce na terenie miejskim bądź wiejskim, jak i liczby policjantów oddelegowanych do służby. Liczba wykroczeń popełnionych na terenie powiatu milickiego w 2013 roku była na podobnym poziomie, co rok wcześniej. Należy podkreślić, że przestępczość nie jest istotnym problemem powiatu milickiego. Biorąc pod uwagę sporą liczbę Ochotniczych Straży Pożarnych istniejących w gminie oraz fakt funkcjonowania w niej Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej wydaje się, że gmina Milicz jest bezpieczna pod względem zagrożenia pożarowego.

Działalność gospodarcza w Gminie Milicz to przede wszystkim handel, budownictwo i przetwórstwo przemysłowe. Z roku na rok następuje niewielki, ale stały przyrost małych przedsiębiorstw i taką tendencję należałoby utrzymać. Trzeba zastanowić się nad stworzeniem przez gminę kolejnych różnego rodzaju ułatwień przy zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej, w tym ulg czy zwolnień z opłat lokalnych. Chodzi tu zarówno o zwiększenie liczby nowych firm, jak i rozwój już istniejących, tak by w gminie pojawiło się więcej firm małych i średnich. Mała jest także liczba podmiotów z zagranicznym kapitałem.

W gminie Milicz bardzo rozproszona jest struktura własności ziemi. Gospodarstwa, których wielkość nie przekracza 5 ha stanowią aż 60 % wszystkich, a te poniżej 15 ha - 87%. Oznacza to, iż zdecydowana większość z nich utrzymuje się z dochodów pozarolniczych. W związku z tym pojawienie się nowych miejsc pracy w sektorach innych niż rolnictwo jest dla gminy bardzo ważne. Proces koncentracji ziemi wydaje się nieunikniony. Będzie się to wiązało z dużymi zmianami na terenach wiejskich (zarówno o charakterze ekonomicznym, jak i społecznym), do których gmina musi się przygotować.

Ponad 70% zabudowy w gminie (oraz samym mieście) pochodzi jeszcze sprzed 1944 r. i wymaga remontów. Obecnie prowadzona jest rewitalizacja starówki, natomiast zauważyć można, że prace powinny objąć o wiele większą powierzchnię. Zakres prowadzonych prac powinien jednak być znacznie szerszy i nie ograniczać się jedynie do remontów elewacji. Ważnym zagadnieniem jest gospodarka energetyczna. W zakresie energii cieplnej należy zwiększyć efektywność

energetyczną i zminimalizować straty energii. W tym celu gmina powinna inwestować środki w wymianę stolarki okiennej oraz drzwi. Budynki powinny podlegać termomodernizacji i termorenowacji, należy je wyposażać w elementy pomiarowe i regulacyjne. Gmina powinna wspierać indywidualnych „inwestorów”, czyli mieszkańców, którzy na własny koszt remontują mieszkania. Wsparcie to może przyjąć charakter finansowy (np. w formie dopłat przy wymianie starych pieców węglowych na nowoczesne instalacje spełniające aktualne normy ochrony środowiska) bądź merytoryczny (np. audyt energetyczny, doradztwo w zakresie możliwych do zastosowania technologii). Generalnie należy promować budowę indywidualnych kotłowni i wykorzystywanie alternatywnych źródeł energii, zwłaszcza w przypadku nowych inwestycji mieszkaniowych. Istniejące już lokalne kotłownie muszą posiadać urządzenia regulujące wydajność, co pozwoli zarówno na ograniczenie strat energii, jak i zwiększyć efektywność energetyczną.

Gmina przygotowuje/zabezpiecza tereny pod budownictwo mieszkaniowe; zdecydowanie jednak mniej wysiłku wkłada w ich uzbrojenie. Najczęściej media są „lokowane” na tych terenach dopiero, kiedy jest już pewne, że jakaś firma będzie chciała coś wybudować (a nie po to, żeby zwiększyć atrakcyjność terenu dla dewelopera). Należy zmienić ten kierunek i zadbać o „wyposażenie” nieruchomości po to, aby zachęcić nowych inwestorów.

W gminie brakuje mieszkań socjalnych i komunalnych, od wielu lat nie powstały nowe budynki z przeznaczeniem na tego typu lokale. Gmina odkupiła od przedsiębiorcy budynek w Sułowie z przeznaczeniem na mieszkania socjalne.

W nowej, unijnej perspektywie budżetowej gmina powinna upatrywać szans na poprawę stanu infrastruktury wodno-ściekowej. Ponieważ takie działania są już na dużą skalę prowadzone, należy je kontynuować. Istotne, aby nadal współpracować przy tym z innymi gminami powiatu w ramach powołanej spółki PGK Dolina Baryczy.

Wydaje się, że również problem gospodarki odpadami został w gminie rozwiązany – przynajmniej jeśli chodzi o spełnienie ogólnych warunków „ustawy śmieciowej”. Funkcjonuje PSZOK, nie znaleziono informacji dotyczących problemów z odbiorem śmieci od poszczególnych podmiotów czy mieszkańców, wypracowano sposób kontroli zgodności deklaracji „śmieciowych” odnośnie segregowania odpadów. Nadal jednak ważną kwestią pozostają nielegalne wysypiska w lasach czy brak porządku na prywatnych posesjach. Gmina od kilku lat działa na tym polu,

prowadząc regularne kontrole także prywatnych nieruchomości. Dzięki temu udało się np. w kilku przypadkach ujawnić brak podpisanych z przedsiębiorstwem wywożącym odpady umów. Ciągłe jednak zdarzają się przypadki niespełniania wymogów ustawowych. Poza akcjami edukacyjnymi i informacyjnymi można uznać, że niezbędne będzie w tej sytuacji kontynuowanie regularnych kontroli, likwidacja „dzikich wysypisk” i – w miarę możliwości – wprowadzenie kar za naruszenia w zakresie wywozu odpadów. W przeciwnym razie istnieje „zagrożenie” zastosowaniem pewnego rodzaju odpowiedzialności zbiorowej w formie zwiększenia opłat za wywóz śmieci.

Istotną kwestią na poziomie całego kraju, nie tylko w gminie Milicz, jest energia elektryczna. Do prowadzonych akcji edukacyjnych o charakterze ekologicznym powinny zostać włączone aspekty związane z oszczędzaniem energii elektrycznej. Gmina może w tym przypadku stać się „pionierem”. Zaleca się w związku z tym szersze stosowanie technologii LED np. do oświetlania budynków czy miejsc publicznych. Pozytywne skutki jej zastosowania wynikają z mniejszego zużycia energii, ale także mniejszej emisji szkodliwych substancji. Energooszczędne technologie powinny stosować wszystkie obiekty użyteczności publicznej. Urządzenia oświetleniowe nie mogą być również przestarzałe. Aby wprowadzić oszczędności, gmina może wspólnie z innymi jednostkami samorządowymi organizować przetargi na dostawy energii elektrycznej.

Modernizacjom muszą podlegać sieci średniego i niskiego napięcia, choć ich stan na razie został określony jako dobry. Dotyczy to także wymiany transformatorów czy budowy nowych stacji.

Podstawę wytwarzania energii w gminie Milicz stanowi węgiel. Należy jednak zastanowić się nad zastosowaniem bardziej „czystych” źródeł energii. Milicz posiada bowiem korzystne położenie, jeśli chodzi o warunki wietrzne i solarne. O ile dla Polski roczna gęstość promieniowania wynosi 950-1250 kW/m², o tyle dla gminy Milicz jest to 1600-1650 kW/m². Można zatem zwrócić uwagę na korzyści płynące z wykorzystania energii słonecznej i instalowania ogniw fotowoltaicznych czy kolektorów słonecznych. Możliwa do wykorzystania jest również energia wiatrowa, choć należy mieć tu na względzie ograniczenia wynikające z programu Natura 2000. Większą popularność powinna zdobywać energia uzyskiwana z biomasy, np. odpadów powstałych w wyniku przerobu drewna, trocin czy słomy.

III.5. Analiza sytuacji finansowej Gminy Milicz

Definicje kluczowych pojęć:

1. **Dochody majątkowe** – zgodnie z ustawą z dnia 27.08.2009 roku o finansach publicznych do dochodów majątkowych zalicza się:
  - 1) dotacje i środki przeznaczone na inwestycje;
  - 2) dochody ze sprzedaży majątku;
  - 3) dochody z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności.
2. **Dochody bieżące** – zgodnie z ustawą z dnia 27.08.2009 roku o finansach publicznych przez dochody bieżące budżetu jednostki samorządu terytorialnego rozumie się dochody budżetowe nie będące dochodami majątkowymi.
3. **Wydatki bieżące** – zgodnie z ustawą z dnia 27.08.2009 roku o finansach publicznych przez wydatki bieżące budżetu jednostki samorządu terytorialnego rozumie się wydatki budżetowe nie będące wydatkami majątkowymi, w szczególności:
  - 1) wydatki jednostek budżetowych, w tym na:
    - a) wynagrodzenia i składki od nich naliczane,
    - b) wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań;
  - 2) dotacje na zadania bieżące;
  - 3) świadczenia na rzecz osób fizycznych;
  - 4) wydatki na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3, w części związanej z realizacją zadań jednostki samorządu terytorialnego;
  - 5) wypłaty z tytułu poręczeń i gwarancji udzielonych przez jednostkę samorządu terytorialnego, przypadające do spłaty w danym roku budżetowym;
  - 6) obsługę długu jednostki samorządu terytorialnego.
4. **Wydatki majątkowe** – zgodnie z ustawą z dnia 27.08.2009 roku o finansach publicznych do wydatków majątkowych zalicza się wydatki na:
  - 1) inwestycje i zakupy inwestycyjne, w tym na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3, w części związanej z realizacją zadań jednostki samorządu terytorialnego;

- 2) zakup i objęcie akcji i udziałów;
- 3) wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego.

5. Wpływy z podatków – zgodnie z ustawą z dnia 13.11.2003 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego rozumie się wpływy z następujących podatków:

- a) od nieruchomości,
- b) rolnego,
- c) leśnego,
- d) od środków transportowych,
- e) dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej,
- f) od spadków i darowizn,
- g) od czynności cywilnoprawnych;

6. Wpływy z opłat – zgodnie z ustawą z dnia 13.11.2003 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego rozumie się wpływy z opłat:

- a) skarbowej,
- b) targowej,
- c) miejscowej, uzdrowskiej i od posiadania psów,
- d) eksploatacyjnej - w części określonej w ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. - Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947, z późn. zm.),
- e) innych stanowiących dochody gminy, uiszczanych na podstawie odrębnych przepisów;

7. Dochody z mienia – zgodnie z ustawą z dnia 27.08.2009 roku o finansach publicznych do dochodów z mienia zalicza się w szczególności:

- a) wpływy z umów najmu, dzierżawy i innych umów o podobnym charakterze,
- b) odsetki od środków na rachunkach bankowych,
- c) odsetki od udzielonych pożyczek i od posiadanych papierów wartościowych,
- d) dywidendy z tytułu posiadanych praw majątkowych.

III.5.1 Ocena budżetu Gminy

W celu kompleksowej weryfikacji, w jakiej sytuacji finansowej znajduje się gmina Milicz przeprowadzono analizę finansową jej budżetu za lata 2008-2012. Do analizy finansowej posłużyły sprawozdania z wykonania budżetu gminy Milicz za lata 2008-2012, jak również dane ze sprawozdań budżetowych, znajdujące się na stronach internetowych Regionalnej Izby Obrachunkowej. Dodatkowo kluczowe dane

finansowe gminy Milicz w latach 2008-2012 porównano z danymi finansowymi 55 gmin miejsko-wiejskich z terenu Dolnego Śląska, które dostępne są na stronie internetowej Regionalnej Izby Obrachunkowej. Umożliwiło to analizę porównawczą wielkości finansowych, jak również dodatkową weryfikację sytuacji finansowej gminy Milicz. W pkt. III.5.2 dodatkowo przeanalizowano wstępne wyniki dot. wykonania budżetu za rok 2013 z danymi finansowymi przedstawionymi w projekcie budżetu na rok 2014.

Na początku analizy zaprezentowano porównanie dochodów i wydatków gminy Milicz. Umożliwiło to zbadanie dynamiki dochodów i wydatków badanej gminy. Porównano dane za rok 2005, 2008, 2010 oraz 2012. Na przełomie badanego okresu kwota dochodów i wydatków ogółem znacząco się zwiększyła, co świadczy o rosnącym tempie rozwoju badanego gminy w analizowanym okresie.

Tabela 50. Dochody i wydatki budżetu gminy Milicz w roku 2005, 2008, 2010 oraz 2012

Lp.	Wyszczególnienie	Lata			
		2005	2008	2010	2012
I	RAZEM DOCHODY	39 379 650	52 941 792	57 817 389	67 398 595
	<i>Dochody własne</i>	18 067 481	25 235 339	25 724 651	28 327 010
	<i>Dotacje</i>	7 593 320	12 003 534	12 536 635	17 501 310
	<i>Subwencja ogólna i środki na uzupełnienie dochodów</i>	13 718 849	15 702 919	19 556 103	21 570 275
II	RAZEM WYDATKI	43 518 834	61 805 184	62 558 289	72 374 742
	<i>Wydatki bieżące</i>	36 157 786	49 725 582	54 491 559	57 390 451
	<i>Wydatki majątkowe</i>	7 361 048	12 079 602	8 066 731	14 984 291
III	WYNIK BUDŻETU	-4 139 184	-8 863 392	-4 740 900	-4 976 146

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu

Kompleksową analizę sytuacji finansowej gminy rozpoczęto od zbadania struktury i dynamiki dochodów. Dochody ogółem gminy Milicz w roku 2012 wzrosły w stosunku do roku 2008 o 27,3%. W latach 2008 – 2012 największą pozycję w dochodach ogółem stanowiły dochody własne, które kształtowały się na poziomie odpowiednio 47,7%, 45,4%, 44,5%, 44,7% oraz 42,0%. Głównym źródłem dochodów własnych były udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa (PIT i CIT), wpływy z podatków i opłat oraz dochody z majątku gminy. Wysokość uzyskiwanych subwencji ogólnych i środków na uzupełnienie dochodów w analizowanym okresie kształtowała się na stabilnym poziomie i wynosiła odpowiednio 29,7%, 33,7%, 33,8%, 31,6% i 32,0% dochodów ogółem.

Tabela 51. Struktura dochodów i wydatków budżetu gminy Milicz za lata 2008-2012 (w zł.)

Lp.	Wyszczególnienie	Lata				
		2008	2009	2010	2011	2012
1.	Dochody własne, z tego:	25 235 339	24 492 989	25 724 651	28 529 745	28 327 010
	Wpływy z podatków i opłat	11 896 111	13 257 312	13 457 550	15 631 378	14 410 027
	Wpływy z majątku gminy	3 024 371	1 920 773	2 560 330	2 217 061	1 477 284
	Pozostałe dochody	1 182 004	935 924	1 114 764	914 721	1 867 407
	Udział w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	9 132 852	8 378 980	8 592 007	9 766 585	10 572 293
2.	Dotacje	12 003 534	10 764 965	12 536 635	15 164 254	17 501 310
3.	Subwencja ogólna i środki na uzupełnienie dochodów	15 702 919	18 738 474	19 556 103	20 161 488	21 570 275
I	RAZEM DOCHODY	52 941 792	53 996 429	57 817 389	63 855 487	67 398 595
	Wydatki bieżące	49 725 582	50 911 330	54 491 559	54 645 268	57 390 451
	Wydatki majątkowe	12 079 602	6 526 782	8 066 731	12 067 187	14 984 291
II	RAZEM WYDATKI	61 805 184	57 438 112	62 558 289	66 712 455	72 374 742
	Nadwyżka/Deficyt	-8 863 392	-3 441 684	-4 740 900	-2 856 969	-4 976 146

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski Miliczu oraz danych RIO we Wrocławiu

Środki pozyskane w formie dotacji celowych, m.in. z budżetu państwa i funduszy celowych, kształtowały się w badanym okresie od roku 2009 na rosnącym poziomie i wyniosły odpowiednio 22,7%, 19,9%, 21,7%, 23,7%, 26,0% dochodów ogółem.

Wydatki ogółem gminy Milicz wzrosły w latach 2008-2012 o 17,1%. Udział wydatków bieżących w wydatkach ogółem kształtował się w analizowanym okresie na poziomie odpowiednio 80,5%, 88,6%, 87,1%, 81,9% oraz 79,3%. Natomiast udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem kształtował się na wzrastającym poziomie (z wyłączeniem roku 2008) i w omawianym okresie wynosił odpowiednio 19,5%, 11,4%, 12,9%, 18,1% oraz 20,7%. Poza rokiem 2008 warto zwrócić uwagę na stabilny wzrost wydatków majątkowych w latach 2009-2012, co korzystnie świadczy o strukturze wydatków budżetu badanej gminy.

W latach 2008-2012 badany podmiot posiadał deficyt budżetowy, który stanowił odpowiednio 16,7%, 6,4%, 8,2%, 4,5% i 7,4% dochodów ogółem.

W celu analizy finansowej danej gminy, oprócz porównywania określonych wielkości budżetowych w poszczególnych okresach, istotne jest przeprowadzenie analizy wskaźnikowej. Pomaga ona dodatkowo zbadać sytuację finansową jednostki samorządu terytorialnego, ustalić kierunki polityki inwestycyjnej,

zdolność kredytową oraz płynność finansową analizowanego podmiotu. Ponadto pomocne przy ocenie sytuacji finansowej będzie porównanie danej gminy do właściwej grupy odniesienia (w tym przypadku 55 gmin miejsko-wiejskich na terenie Dolnego Śląska), co dodatkowo przyczyni się do uzyskania lepszej informacji zarządczej w zakresie kondycji finansowej gminy Milicz.

Podstawowym wskaźnikiem dochodowym, który świadczy o stopniu zamożności mieszkańców gminy jest stosunek dochodów budżetowych ogółem do liczby mieszkańców gminy. W latach 2008-2012 wskaźnik ten charakteryzował się wysokim wzrostem, co świadczy o rozwoju badanej gminy we wspomnianym powyżej okresie. Jednakże, w całym okresie analizy, wskaźnik ten kształtował się dużo poniżej wskaźnika dla gmin miejsko-wiejskich na terenie Dolnego Śląska.

Tabela 52 Dochody ogółem na jednego mieszkańca za lata 2008-2012 (w zł.)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Dochody ogółem	52 941 792	53 996 429	57 817 389	63 855 486	67 398 595
Liczba mieszkańców wg faktycznego miejsca zamieszkania	24236	24314	24576	24576	24559
Wskaźnik	2 184	2 221	2 353	2 598	2 744
Wskaźnik porównawczy - gminy miejsko-wiejskie na terenie Dolnego Śląska	2 628	2 706	2 983	3 148	3 263

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu, danych RIO we Wrocławiu oraz danych z Głównego Urzędu Statystycznego – liczba mieszkańców wg faktycznego miejsca zamieszkania

Wskaźnik dochodów własnych do dochodów ogółem określa samodzielność finansową budżetu danej jednostki samorządu terytorialnego oraz poziom jej niezależności od transferów przekazywanych budżetu państwa. Podstawowym źródłem dochodów własnych są wpływy z podatków i opłat lokalnych, udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa oraz dochody z majątku gminy. Wskaźnik ten powinien być jak najwyższy. W omawianym okresie badany wskaźnik kształtował się na malejącym poziomie i wynosił odpowiednio 47,7%, 45,4%, 44,5%, 44,7% oraz 42,0%. Porównując poziom wskaźnika gminy Milicz z poziomem osiągniętym przez gminy miejsko-wiejskie na terenie Dolnego Śląska należy stwierdzić, iż w okresie analizy wskaźnik ten ukształtował się znacznie poniżej wskaźnika porównawczego.

Tabela 53 Relacja dochodów własnych do dochodów ogółem za lata 2008-2012 (w zł.)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Dochody własne	25 235 339	24 492 989	25 724 651	28 529 744	28 327 010
Dochody ogółem	52 941 792	53 996 429	57 817 389	63 855 486	67 398 595
Relacja pomiędzy dochodami własnymi i dochodami ogółem	47,7	45,4	44,5	44,7	42,0
Wskaźnik porównawczy - gminy miejsko-wiejskie na terenie Dolnego Śląska	59,1	56,3	54,2	52,9	56,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu oraz danych RIO we Wrocławiu

W analizie zbadano relację pomiędzy dochodami bieżącymi a dochodami ogółem. Wysoki udział dochodów bieżących w dochodach ogółem może świadczyć o stabilności uzyskiwanych dochodów budżetowych, gdyż mają one charakter bardziej stały niż dochody majątkowe. W przypadku gminy Milicz udział ten kształtował się na wysokim, jednak malejącym poziomie i w latach 2008-2012 wynosił odpowiednio 94,6, 97,6, 94,6, 91,6 i 90,0.

Tabela 54 Relacja dochodów bieżących do dochodów ogółem za lata 2008-2012 (w zł.)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Dochody bieżące	50 101 035	52 719 000	54 687 756	58 514 628	60 688 619
Dochody ogółem	52 941 792	53 996 429	57 817 389	63 855 486	67 398 595
Relacja pomiędzy dochodami bieżącymi i dochodami ogółem	94,6	97,6	94,6	91,6	90,0
Wskaźnik porównawczy – gminy miejsko-wiejskie na terenie Dolnego Śląska	90,9	90,6	87,6	86,2	89,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu oraz danych RIO we Wrocławiu

W celu zbadania stopnia koncentracji poszczególnych źródeł dochodów własnych przeanalizowano również udział uzyskiwanych głównych źródeł dochodów własnych w dochodach ogółem. Poniższe tabele przedstawiają udział dochodów podatkowych oraz dochodów z mienia w dochodach ogółem w porównaniu do gmin miejsko-wiejskich na terenie Dolnego Śląska.

Tabela 55 Relacja pomiędzy wpływami podatkowymi i dochodami ogółem za lata 2008-2012 (w zł.)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Wpływy podatkowe (podatki i opłaty + udziały w PIT i CIT)	21 028 964	21 636 293	22 049 557	25 397 962	24 982 320
Dochody ogółem	52 941 792	53 996 429	57 817 389	63 855 486	67 398 595
Relacja pomiędzy wpływami podatkowymi i dochodami ogółem	39,72	40,07	38,14	39,77	37,07
Wskaźnik porównawczy - gminy miejsko-wiejskie na terenie Dolnego Śląska	47,06	44,46	41,81	43,54	46,50

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu oraz danych RIO we Wrocławiu

Tabela 56 Relacja pomiędzy dochodami z mienia i dochodami ogółem za lata 2008-2012 (w zł.)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Dochody z mienia	3 024 371	1 920 773	2 560 330	2 217 061	1 477 284
Dochody ogółem	52 941 792	53 996 429	57 817 389	63 855 486	67 398 595
Relacja pomiędzy dochodami z mienia i dochodami ogółem	5,71	3,56	4,43	3,47	2,19
Wskaźnik porównawczy - gminy miejsko-wiejskie na terenie Dolnego Śląska	6,46	5,79	4,60	4,29	4,28

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu oraz danych RIO we Wrocławiu

Na podstawie przeprowadzonego badania możemy zaobserwować znacząco niższy udział wpływów podatkowych i wpływów z mienia w dochodach ogółem gminy Milicz w porównaniu do gmin miejsko-wiejskich na terenie Dolnego Śląska (szczególnie widoczna ta tendencja występuje w roku 2012). Oznacza to, iż przy kształtowaniu polityki finansowej gminy Milicz w przyszłym okresie warto rozważyć podwyższenie stawek podatków lokalnych, jak również pobieranie na terenie gminy innych źródeł dochodów, które funkcjonują na terenie innych gmin (m.in. opłata adiacencka lub planistyczna). Konieczne jest również rozważenie podwyższenia stawek z tytułu opłat rocznych z tytułu użytkowania wieczystego. Należy dodać, iż powyższe działania umożliwią również uzyskanie dodatkowych wewnętrznych źródeł finansowania wydatków majątkowych gminy Milicz i ograniczą konieczność zaciągania zobowiązań zwrotnych na te cele. Z uwagi na rosnący udział wymagalnych należności podatkowych konieczne jest wprowadzenie w gminie skutecznych działań windykacyjnych w celu polepszenia ściągalności wpływów podatkowych.

Analizując stronę wydatkową budżetu jednostki samorządu terytorialnego warto przede wszystkim rozpocząć analizę od weryfikacji udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem. Świadczy on bowiem o innowacyjności jednostki samorządu terytorialnego, jak również określa kierunki rozwoju analizowanego podmiotu. Wysoki poziom wskaźnika świadczy o dużym rozmachu inwestycyjnym jednostki samorządu terytorialnego oraz o wysokiej jej rozwojowości. Poziom tego wskaźnika w gminie Milicz utrzymywał się na wzrastającym poziomie, jednak był w latach 2009-2011 znacząco niższy od wskaźnika dla gmin miejsko-wiejskich na terenie Dolnego Śląska. W analizowanym okresie wskaźnik ten wynosił odpowiednio 19,5, 11,4, 12,9%, 18,1% oraz 20,7%.

Tabela 57 Relacja wydatków majątkowych do wydatków ogółem za lata 2008-2012 (w zł.)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Wydatki majątkowe	12 079 602	6 526 782	8 066 731	12 067 187	14 984 291
Wydatki ogółem	61 805 184	57 438 112	62 558 289	66 712 455	72 374 742
Relacja pomiędzy wydatkami majątkowymi a wydatkami ogółem	19,5	11,4	12,9	18,1	20,7
Wskaźnik porównawczy – gminy miejsko-wiejskie na terenie Dolnego Śląska	21,9	23,0	24,8	24,1	19,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu oraz danych RIO we Wrocławiu

Należy również przeanalizować źródła finansowania wydatków majątkowych. Warto nadmienić, iż samorząd winien dążyć do tego, aby dominującym źródłem finansowania zadań inwestycyjnych były środki budżetowe (nadwyżka w budżecie bieżącym, dochody majątkowe, tj. ze sprzedaży aktywów, dochody z UE na inwestycje), a nie przychody zwrotne. W latach 2010-2012 rosnący udział w finansowaniu wydatków majątkowych miały dochody majątkowe. Warto również dodać, iż w latach 2011-2012 znacząco zwiększył się udział nadwyżki w budżecie bieżącym, jako źródła finansowania wydatków majątkowych w porównaniu do roku 2010, a zmniejszył się udział przychodów. Najmniej korzystnie struktura wydatków inwestycyjnych wyglądała w roku 2009 oraz 2010.

Tabela 58 Struktura finansowania wydatków majątkowych w latach 2008-2012 (w zł.)

Struktura finansowania wydatków majątkowych	2008	2009	2010	2011	2012
Nadwyżka w budżecie bieżącym	3,11%	27,72%	2,43%	32,07%	22,01%
Dochody majątkowe	23,53%	19,59%	38,80%	44,26%	44,78%
Przychody	73,36%	52,70%	58,77%	23,68%	33,21%

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu oraz danych RIO we Wrocławiu

Analizując strukturę wydatków bieżących warto zwrócić uwagę na udział wydatków na wynagrodzenia, jak również wydatków na obsługę długu oraz dotacji w wydatkach bieżących. Poniższe tabele przedstawiają udział poszczególnych grup wydatków gminy Milicz w wydatkach bieżących w odniesieniu do gmin miejsko-wiejskich na terenie Dolnego Śląska. Udział wydatków na wynagrodzenia w wydatkach bieżących jest niższy w porównaniu do gmin miejsko-wiejskich na terenie Dolnego Śląska. W przeciągu badanego okresu kwota przeznaczona na wynagrodzenia zwiększyła się, jednak warto dodatkowo przeanalizować, w których

działach doszło do wzrostu wynagrodzeń. Tabela nr 11 przedstawia przyrost kwotowy i procentowy wydatków na wynagrodzenia, zgodnie ze strukturą działową. Wynagrodzenia wzrastają głównie w dziale Oświata i wychowanie oraz Pomoc społeczna. Należy dodatkowo zwrócić uwagę na bardzo niski wzrost wynagrodzeń w dziale Administracja publiczna w latach 2008-2012 (mniej niż 6% w całym okresie analizy). Niski poziom wynagrodzeń pracowników samorządowych może odbić się negatywnie na ich motywacji, jak również może doprowadzić do odejścia najlepszych pracowników do sektora prywatnego bądź ościennych samorządów. W najbliższym czasie konieczne może okazać się wyrównanie dysproporcji w wynagrodzeniach pomiędzy pracownikami sektora budżetowego w gminie Milicz, a pozostałymi gminami miejsko-wiejskimi i zmiana polityki personalnej władz gminy w tym obszarze.

Tabela 59 Relacja wydatków na wynagrodzenia do wydatków bieżących za lata 2008-2012

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Wydatki na wynagrodzenia	19 277 082	19 449 135	20 857 825	20 526 044	21 898 147
Wydatki bieżące	49 725 582	50 911 330	54 491 559	54 645 268	57 390 451
Relacja wydatków na wynagrodzenia do wydatków bieżących	38,8	38,2	38,3	37,6	38,2
Wskaźnik porównawczy – gminy miejsko-wiejskie na terenie Dolnego Śląska	40,8	41,0	39,7	42,5	43,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu oraz danych RIO we Wrocławiu

Tabela 60 Przyrost kwotowy i procentowy wydatków na wynagrodzenia, zgodnie ze strukturą działową w latach 2008-2012 (w zł.)

Struktura działowa wynagrodzeń	2008	2009	2010	2011	2012	Zmiana kwotowa 2008-2012	Zmiana procentowa 2008-2012
Administracja publiczna	3 601 272	3 674 238	3 886 264	3 816 860	3 816 339	215 067	5,97
Oświata i wychowanie	13 371 231	14 059 627	15 022 566	14 807 747	16 050 298	2 679 066	<u>20,04</u>
Ochrona zdrowia	225 132	212 811	262 461	207 758	215 572	-9 560	-4,25
Pomoc społeczna	1 003 216	1 034 685	1 158 192	1 303 215	1 405 121	401 905	<u>40,06</u>
Edukacyjna opieka wychowawcza	258 280	248 040	287 158	259 388	267 544	9 264	3,59
kultura fizyczna i sport	402 603	41 930	5 714	99 455	43 102	-359 502	-89,29
Pozostałe	415 346	177 803	235 470	31 622	100 172	-315 175	-75,88

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu oraz danych RIO we Wrocławiu

Udział wydatków na dotacje oraz wydatki na obsługę długu kształtuje się na wyższym poziomie. W szczególności należy zwrócić uwagę na dużą różnicę wysokości udziału wydatków na dotacje w wydatkach bieżących pomiędzy gminą Milicz a gminami miejsko-wiejskimi na terenie Dolnego Śląska. Powyższe wyniki dotyczące struktury wydatków bieżących, w szczególności rekomendacje dotyczące ograniczenia wysokości dotacji bądź dopłat z budżetu gminy władze Milicza powinny rozważyć na etapie planowania poszczególnych grup wydatkowych w ramach wydatków bieżących w budżecie w latach przyszłych.

Tabela 61 Relacja wydatków na dotacje do wydatków bieżących za lata 2008-2012 (w zł.)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Wydatki na dotacje	4 349 704	5 251 820	5 860 197	5 858 378	6 129 636
Wydatki bieżące	49 725 582	50 911 330	54 491 559	54 645 268	57 390 451
Relacja wydatków na dotacje do wydatków bieżących	8,7	10,3	10,8	10,7	10,7
Wskaźnik porównawczy – gminy miejsko-wiejskie na terenie Dolnego Śląska	8,4	8,8	9,0	7,6	7,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu oraz danych RIO we Wrocławiu

Tabela 62 Relacja wydatków na obsługę zadłużenia do wydatków bieżących za lata 2008-2012

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Wydatki na obsługę długu	765 235	1 322 628	1 322 628	1 638 272	2 086 162
Wydatki bieżące	49 725 582	50 911 330	54 491 559	54 645 268	57 390 451
Relacja wydatków na obsługę długu do wydatków bieżących	1,5	2,6	2,4	3,0	3,6
Wskaźnik porównawczy – gminy miejsko-wiejskie na terenie Dolnego Śląska	1,5	1,5	1,7	2,5	3,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu oraz danych RIO we Wrocławiu

Ocena zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego jest najczęściej dokonywana w oparciu o wskaźniki ustalone w przepisach ustawy z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych. Do 2013 roku obowiązywały dwa wskaźniki zadłużenia, tj. 60% relacja zadłużenia do dochodów ogółem i 15% relacja kosztów obsługi zadłużenia i dochodów ogółem. Nowy indywidualny wskaźnik zadłużenia, który uzależnia zdolność kredytową samorządów od m.in. wyniku budżetu bieżącego i dochodów ze sprzedaży mienia obowiązuje od roku 2014, co spowodowało, iż w

materiale nie analizowano wysokości tego wskaźnika w latach 2008-2012. Warto dodatkowo zwrócić uwagę, iż nie ma również danych porównawczych w zakresie nowego wskaźnika w materiałach RIO we Wrocławiu. Ustawa ta określa wysokość poziomu zadłużenia i obsługi zadłużenia do dochodów zrealizowanych w jednostkach samorządu terytorialnego. Pierwsze formalne ograniczenie, zawarte w art. 169 ust. 1 przedmiotowej ustawy, wyznacza limit poziomu wydatków na obsługę zadłużenia w wysokości nie większej niż 15% planowanych dochodów na rok budżetowy. Za bezpieczny poziom przyjmuje się wartość wskaźnika nie przekraczającą poziomu 10%.

Tabela 63 Relacja kosztów obsługi zadłużenia do dochodów ogółem za lata 2008-2012 (w zł.)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Koszty obsługi zadłużenia ogółem	2 145 681	2 736 019	5 233 014	6 655 755	4 425 101
Dochody ogółem	52 941 792	53 996 429	57 817 389	63 855 486	67 398 595
Relacja pomiędzy kosztami obsługi zadłużenia a dochodami ogółem	4,0	5,1	9,0	10,4	6,6
Wskaźnik porównawczy – gminy miejsko-wiejskie na terenie Dolnego Śląska	4,9	5,3	5,7	7,3	8,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu oraz danych RIO we Wrocławiu

W przypadku Gminy Milicz wskaźnik ten kształtował się w latach 2010-2011 na wysokim poziomie, co wynikało z wysokiego poziomu zadłużenia gminy Milicz, natomiast w roku 2012 znacząco zmniejszył się w porównaniu do poprzedniego okresu. W analizowanym okresie wynosił on odpowiednio 4,0%, 5,1%, 9,0%, 10,4% oraz 6,6%. W roku 2012 relacja pomiędzy kosztami obsługi zadłużenia a dochodami ogółem gminy Milicz kształtowała się poniżej relacji pomiędzy kosztami obsługi zadłużenia a dochodami ogółem gmin miejsko-wiejskich na terenie Dolnego Śląska.

Drugie formalne ograniczenie, zawarte w art. 170 powyższej ustawy, określa maksymalną wartość łącznego zadłużenia na poziomie 60% dochodów jednostki w danym roku budżetowym. W analizowanym okresie zadłużenie badanego podmiotu kształtowało się na wysokim poziomie i wynosiło odpowiednio 41,9%, 53,3%, 52,6%, 53,7% i 57,4% dochodów ogółem. Świadczy to o wysokim stanie zadłużenia badanego podmiotu oraz ograniczonej możliwości do końca roku 2013 zaciągnięcia środków zwrotnych, które umożliwiłyby rozwinięcie procesu inwestycyjnego (z uwagi na to, iż od roku 2014 zmieniły się regulacje prawne dot. zaciągania zobowiązań przez samorządy, łączna wysokość zadłużenia nie będzie mieć bezpośredniego

wpływu na wskaźnik obliczający zdolność kredytową samorządów). W latach 2008-2012 poziom wskaźnika gminy Milicz kształtował się znacznie powyżej wskaźnika osiągniętego przez gminy miejsko-wiejskie na terenie Dolnego Śląska.

Tabela 64 Relacja zadłużenia do dochodów ogółem za lata 2008-2012 (w zł.)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Zadłużenie ogółem	22 162 752	28 799 322	30 418 455	34 264 683	38 691 493
Dochody ogółem	52 941 792	53 996 429	57 817 389	63 855 486	67 398 595
Relacja pomiędzy zadłużeniem a dochodami ogółem	41,9	53,3	52,6	53,7	57,4
Wskaźnik porównawczy – gminy miejsko-wiejskie na terenie Dolnego Śląska	22,1	29,6	34,1	37,2	36,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu oraz danych RIO we Wrocławiu

W materiale przeanalizowano również wysokość wyniku operacyjnego, uzyskiwanego przez gminę Milicz w latach 2008-2012. Poniższa tabela przedstawia relację wyniku budżetu bieżącego do dochodów bieżących. Warto zwrócić uwagę, iż w gminie Milicz wspomniana powyżej relacja w latach 2011-2012 poprawiła się znacząco w porównaniu do roku 2010 i 2008. Jednak porównując relację wyniku budżetu bieżącego do dochodów bieżących gminy Milicz i gmin miejsko-wiejskich z terenu Dolnego Śląska odnotowano, iż w gminie Milicz wskaźnik ten kształtuje się na dużo niższym poziomie. Świadczy to o znacznie niższych możliwościach wygospodarowania wolnych środków w budżecie bieżącym, które mogą zostać przeznaczone na sfinansowanie wydatków inwestycyjnych lub spłatę zadłużenia. W związku z powyższym, polityka finansowa władz gminy Milicz powinna skupić się obecnie i w przyszłości na działaniach, mających na celu poprawę uzyskiwanych wyników w budżecie bieżącym

Tabela 65 Relacja wyniku budżetu bieżącego do dochodów bieżących za lata 2008-2012 (w zł.)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
1. Dochody bieżące	50 101 035	52 719 000	54 687 756	58 514 628	60 688 619
2. Wydatki bieżące	49 725 582	50 911 330	54 491 559	54 645 268	57 390 451
3. Wynik budżetu bieżącego	375 453	1 807 670	196 198	3 869 360	3 298 168
4. Relacja wyniku budżetu bieżącego do dochodów bieżących	0,75	3,43	0,36	6,61	5,43
5. Wskaźnik porównawczy – gminy miejsko-wiejskie na terenie Dolnego Śląska	10,94	6,70	4,80	7,78	11,30

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu oraz danych RIO we Wrocławiu

Oprócz analizy wyników operacyjnych, przeanalizowano ponadto poziom wolnych środków, czyli różnicę pomiędzy osiągniętymi dochodami ogółem a wydatkami bieżącymi. Wysokość wolnych środków, po pomniejszeniu o koszty obsługi istniejącego zadłużenia, umożliwia ustalenie wysokości wydatków kapitałowych na dany rok tak, by ich realizacja nie spowodowała obniżenia poziomu wskaźnika wolnych środków do obsługi zadłużenia w kolejnych latach.

Zgodnie ze standardami niektórych instytucji finansowych, poziom wolnych środków do obsługi zadłużenia powinien wynosić minimum 1,5-1,7. Taki poziom gwarantuje pokrycie zobowiązań z tytułu zadłużenia i dalsze finansowanie zadań na ustalonym poziomie, nawet przy pewnych niekorzystnych zmianach stóp procentowych i kursów walutowych. W roku 2012 wskaźnik ten kształtował się na poziomie powyżej minimalnego progu, co świadczy o poprawie sytuacji finansowej badanego podmiotu, a także pozytywnie o zwiększeniu jego zdolności do obsługi zobowiązań. W analizowanym okresie wskaźnik ten wynosił odpowiednio 1,50, 1,13, 0,64, 1,38 oraz 2,26.

Tabela 66 Relacja wolnych środków do kosztów obsługi zadłużenia za lata 2008-2012 (w zł.)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
1. Dochody ogółem	52 941 792	53 996 429	57 817 389	63 855 486	67 398 595
2. Wydatki bieżące	49 725 582	50 911 330	54 491 559	54 645 268	57 390 451
3. Wolne środki	3 216 209	3 085 098	3 325 830	9 210 218	10 008 144
4. Koszty obsługi zadłużenia	2 145 681	2 736 019	5 233 014	6 655 755	4 425 101
5. Współczynnik wolnych środków do obsługi zadłużenia (3/4)	1,50	1,13	0,64	1,38	2,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu

Ponadto, zgodnie ze standardami określonymi przez niektóre instytucje finansowe, poziom wolnych środków do wydatków inwestycyjnych powinien wynosić minimum 0,5. Poziom ten gwarantuje terminowe pokrycie wydatków związanych z nakładami inwestycyjnymi. Wskaźnik ten, mimo znacznego wzrostu wydatków inwestycyjnych, w latach 2011-2012 kształtował się na wyższych poziomach od wyżej określonej minimalnej wysokości i w analizowanym okresie wynosił odpowiednio 0,27, 0,47, 0,41, 0,76 oraz 0,67.

Tabela 67 Relacja wolnych środków do wydatków inwestycyjnych za lata 2008-2012 (w zł.)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
1. Dochody ogółem	52 941 792	53 996 429	57 817 389	63 855 486	67 398 595
2. Wydatki bieżące	49 725 582	50 911 330	54 491 559	54 645 268	57 390 451
3. Wolne środki	3 216 209	3 085 098	3 325 830	9 210 218	10 008 144
4. Wydatki inwestycyjne	12 074 602	6 521 782	8 061 731	12 067 187	14 984 291
5. Współczynnik wolnych środków do wydatków inwestycyjnych (3/4)	0,27	0,47	0,41	0,76	0,67

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu

III.5.2. Możliwości kształtowania budżetu Gminy

W celu przeprowadzenia analizy w zakresie możliwości kształtowania budżetu gminy Milicz w przyszłym okresie warto przeanalizować planowane na rok 2014 wyniki budżetowe.

Tabela 68 Porównanie dochodów i wydatków w budżecie na rok 2014 oraz wstępnych danych z wykonania budżetu za rok 2013 (w zł.)

Lp.	Wyszczególnienie	Lata		2014/2013
		2014	2013	
1.	Dochody własne, z tego:	42 912 636	32 561 372	131,79
	Wpływy z podatków i opłat	21 547 047	17 287 208	124,64
	Wpływy z majątku gminy	7 578 309	2 120 099	357,45
	Pozostałe dochody	1 437 300	2 078 166	69,16
	Udział w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	12 349 980	11 075 899	111,50
2.	Dotacje	15 504 540	14 838 378	104,49
3.	Subwencje ogólna i środki na uzupełnienie dochodów	22 082 658	21 201 542	104,16
I	RAZEM DOCHODY	80 520 134	68 601 292	117,37
	Wydatki bieżące	64 494 876	59 669 520	108,08
	Wydatki majątkowe	12 824 638	12 163 753	105,43
II	RAZEM WYDATKI	77 319 514	71 833 273	107,63
	Nadwyżka/Deficyt	3 200 620	-3 231 981	-99,03

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostarczonych przez Urząd Miejski w Miliczu

Powyższa tabela przedstawia porównanie dochodów i wydatków w budżecie na rok 2014 z wstępnymi danymi z wykonania budżetu za rok 2013. Z uwagi na to, iż w chwili obecnej nie ma dostępu do danych sprawozdawczych dot. wykonania budżetu za rok 2013 w materiale zdecydowano się na porównanie wielkości budżetowych roku 2014 z wstępnymi danymi za rok 2013.

Jak wynika z powyższej tabeli w roku 2014 znacząco poprawia się wynik budżetu, gdyż zamiast deficytu w wysokości 3 231 981 zł, gmina Milicz planuje osiągnąć nadwyżkę budżetową na poziomie 3 200 620 zł. Ponadto gmina Milicz spełnia relację wskaźnika spłaty zobowiązań określonego w art. 243 ustawy o finansach publicznych. Warto jednak dodać, iż kluczowy wpływ na uzyskanie tak dobrych wyników w roku 2014 w porównaniu do roku 2013 będą mieć następujące trzy główne czynniki:

- zwiększenie dochodów z podatków i opłat lokalnych;
- zwiększenie dochodów z mienia;
- zmniejszenie wydatków majątkowych.

Warto zwrócić uwagę, iż analiza finansowa dotycząca lat 2008-2012 przeprowadzona w pkt. III.5.1 umożliwiła zweryfikowanie aktualnej sytuacji finansowej gminy Milicz i wyszczególnienie głównych czynników budżetu, które mają kluczowy wpływ na możliwości kształtowania się dochodów i wydatków budżetu gminy, wyników budżetowych oraz operacyjnych, jak również przyszłej zdolności kredytowej. Czynniki te są:

1. niski udział dochodów własnych w dochodach ogółem w porównaniu do innych gmin miejsko-wiejskich z terenu Dolnego Śląska. Prawdopodobnie duży wpływ na to ma wysokość stawek podatków lokalnych ustalanych przez władze gminy Milicz, gdyż prognozowane stawki na rok 2014 są przeważnie ok. 10-15% niższe od stawek maksymalnych ustalanych przez Ministerstwo Finansów²³. Ponadto jak wykazała analiza struktury dochodów bieżących, gmina Milicz posiada niższy udział dochodów podatkowych oraz dochodów z mienia w dochodach ogółem w porównaniu do innych gmin miejsko-wiejskich z terenu Dolnego Śląska. Oznacza to, iż przy kształtowaniu polityki finansowej gminy Milicz w przyszłym okresie warto rozważyć podwyższenie stawek podatków

---

²³ Zgodnie z uzasadnieniem do projektu budżetu gminy Milicz na rok 2014

lokalnych, jak również wprowadzenie na terenie gminy innych źródeł dochodów, które funkcjonują na terenie innych gmin (m.in. opłata adiacencka lub planistyczna). Konieczne jest również rozważenie podwyższenia stawek z tytułu opłat rocznych z tytułu użytkowania wieczystego. Należy dodać, iż powyższe działania umożliwią również uzyskanie dodatkowych wewnętrznych źródeł finansowania wydatków majątkowych gminy Milicz i ograniczą konieczność zaciągania zobowiązań zwrotnych na te cele;

2. niski udział dochodów majątkowych w dochodach ogółem w porównaniu do innych gmin miejsko-wiejskich z terenu Dolnego Śląska;
3. niższej relacji nadwyżki w budżecie bieżącym do dochodów bieżących w porównaniu do innych gmin miejsko-wiejskich z terenu Dolnego Śląska. Powoduje to konieczność ograniczenia tempa wzrostu wydatków bieżących w przyszłych latach w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu wyniku w budżecie bieżącym (np. ograniczenie dotacji udzielanych z budżetu gminy). Konieczna jest również współpraca w tym zakresie pomiędzy organem wykonawczym i stanowiącym, aby nie dochodziło do sytuacji, iż Burmistrz gminy planuje ograniczenie tempa wzrostu wydatków, natomiast Rada gminy nie wyraża zgody na ograniczenie wydatków (np. zwiększenie dotacji celowych przez przedstawicieli organu stanowiącego na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach). Warto zwrócić uwagę, iż do polepszenia wyników w budżecie bieżącym przyczynią się również działania opisane w pkt. 1. W celu poprawy wyniku operacyjnego dynamika planowanego i wykonanego wzrostu wydatków bieżących winna w najbliższych latach być niższa od dynamiki odpowiedniego wzrostu dochodów bieżących;
4. wysoka dynamika wzrostu relacji wydatków majątkowych do wydatków ogółem w porównaniu do innych gmin miejsko-wiejskich z terenu Dolnego Śląska. Świadczy to pozytywnie o rozwoju inwestycyjnym gminy. Należy jednak zwrócić uwagę na obniżenie wysokości wydatków w projekcie budżetu na rok 2014 w porównaniu do roku 2012;
5. rosnący poziom należności gminy Milicz. Kwota należności wymagalnych zwiększyła się w roku 2012 do wysokości 4 783 362,21 zł (w roku 2008 kształtowała się na poziomie 1 591 511,84 zł). Warto zwrócić uwagę na wysoki poziom należności pozostałych do zapłaty z tytułu dochodów z najmu i

dzierżawy składników majątkowych. Wysoki poziom należności występuje również z tytułu podatku od nieruchomości oraz podatku od środków transportowych. Oznacza to, iż władze gminy winny zwrócić szczególną uwagę na polepszenie windykacji należności (np. lepsze monitorowanie dłużników, skuteczna egzekucja należności gminy, współpraca z biurem informacji gospodarczej),

6. spadający udział finansowania wydatków sektora oświatowego w części oświatowej subwencji ogólnej. Subwencja oświatowa pokrywa je zaledwie w około 63%, a pozostała część pokrywana jest z dochodów budżetu gminy. Mimo malejącej liczby uczniów, gmina Milicz z własnego budżetu w roku 2012 dołożyła kwotę o 0,7 mln wyższą niż w 2011 r.²⁴ Ponadto dynamika wzrostu wynagrodzeń w dziale 801 (Oświata i wychowanie) w latach 2008-2012 kształtowała się na bardzo wysokim poziomie w porównaniu np. do działu 750 (Administracja publiczna). Świadczy to o konieczności dokładnego przeanalizowania możliwości ograniczenia wydatków bieżących związanych z funkcjonowaniem sektora oświatowego w gminie (np. poprzez likwidację i konsolidację placówek szkolnych, aby zmniejszyć udział finansowania sektora oświaty i wychowania ze środków własnych). W chwili obecnej działania mające na celu zwiększenie efektywności kosztowej w sektorze oświaty wydają się głównym czynnikiem, który będzie mieć wpływ na poprawę wyników operacyjnych w budżecie i wygospodarowanie wolnych środków w budżecie bieżącym na realizację wydatków inwestycyjnych;
7. wysoki poziom zobowiązań w stosunku do dochodów gminy Milicz w porównaniu do innych gmin miejsko-wiejskich z terenu Dolnego Śląska. Z uwagi na ograniczone możliwości wygenerowania znacznego wzrostu dochodów bieżących rozwiązaniem umożliwiającym zmniejszenie zadłużenia może okazać się sprzedaż mienia komunalnego lub udziałów/prywatyzacja posiadanych spółek komunalnych lub znaczące ograniczenie wydatków majątkowych w średnim okresie w celu wygenerowania nadwyżki w budżecie umożliwiającej wcześniejszą spłatę zadłużenia. Należy jednak dodać, iż planowanie w budżecie wcześniejszej spłaty zadłużenia może okazać się niemożliwe z uwagi

---

²⁴ Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Milicz w roku szkolnym 2012/2013

- na prawdopodobnie niski poziom w najbliższych latach dopuszczalnego wskaźnika spłaty zobowiązań gminy Milicz, określonego w art. 243 ustawy;
8. niskiej różnicy w roku 2014 (zgodnie z załącznikiem 1 do projektu Wieloletniej Prognozy Finansowej na lata 2014-2023) pomiędzy dopuszczalnym wskaźnikiem spłaty zobowiązań określonym w art. 243 ustawy (8,22%), a wskaźnikiem planowanej łącznej kwoty spłaty zobowiązań, o której mowa w art. 243 ustawy do dochodów ogółem (7,73%). Oznacza to, iż w celu spełnienia nowego wskaźnika zadłużenia konieczne będzie w przyszłości zwrócenie przez władze samorządowe uwagi na działania, które przyczynią się do poprawy sytuacji finansowej gminy Milicz i polepszenia jej zdolności kredytowej.

Warto również dodać, iż konieczne jest zwrócenie uwagi na wyniki finansowe uzyskiwane przez samorządowe osoby prawne, których właścicielem jest Gmina Milicz. Wszelkie dotacje (SPZOZ, instytucje kultury) bądź pieniężne podwyższenia kapitałów własnych spółek mają bowiem wpływ na stronę wydatkową budżetu i przyczyniają się do konieczności zabezpieczenia środków finansowych w budżecie na te cele. Należy zwrócić uwagę, iż:

1. Ośrodek Sportu i Rekreacji Sp. z o.o. w latach 2010-2012 corocznie osiągał stratę netto;
2. PGK Dolina Baryczy Sp. z o.o. w roku 2010 i 2012 uzyskała nieznaczny zysk netto z prowadzonej działalności, natomiast w roku 2011 uzyskała stratę netto w kwocie ponad 1 mln zł. Ponadto Gmina Milicz poręczyła spółce PGK Dolina Baryczy Sp. z o.o. pożyczkę z WFOŚiGW wraz z odsetkami do wysokości 1 475 995,98 zł (w roku 2014 do łącznej wysokości z odsetkami 1 332 328,57 zł). Pomijając, iż istnieje niskie prawdopodobieństwo, iż spółka wygospodaruje w roku 2014 taki poziom zysku, który umożliwi terminową spłatę pożyczki, to dodatkowo ta operacja negatywnie wpływa na nowy wskaźnik zadłużenia i zdolność kredytową Gminy Milicz;
3. Biblioteka Publiczna w roku 2010 uzyskała nieзначną stratę netto, natomiast w latach 2011-2012 nieznaczny zysk. Warto jednak dodać, iż dominującym źródłem przychodów Biblioteki były środki z dotacji z budżetu Gminy Milicz.;
4. Publiczny Zespół Zakładów Lecznictwa Ambulatoryjnego w latach 2010-2012 uzyskiwał coroczny zysk netto na poziomie ok. 100 000 zł.

Należy podkreślić, iż poza Publicznym Zespołem Zakładów Lecznictwa Ambulatoryjnego wyniki finansowe pozostałych osób prawnych nie świadczą o ich znaczącej samodzielności finansowej i w średnim bądź długim terminie konieczne może okazać się wsparcie ich funkcjonowania ze strony budżetu Gminy Milicz poprzez (w zależności od formy organizacyjnej) pieniężne podwyższenie kapitałów własnych lub przekazanie dotacji z budżetu. Alternatywnym scenariuszem jest sprzedaż części/całości udziałów niektórych z podmiotów i pozyskanie znaczących środków finansowych z tego tytułu, które będą mogły zostać przeznaczone na spłatę części zadłużenia lub na realizację wydatków inwestycyjnych lub ich likwidacja i przyjęcie realizowanych zadań przez urząd gminy lub inną jednostkę budżetową.

Działania i rekomendacje opisane w materiale powinny być szczegółowo i kompleksowo przeanalizowane przez władze samorządowe, gdyż winny one przyczynić się do poprawy sytuacji finansowej Gminy Milicz. Aktualna kondycja finansowa gminy wymaga rozważenia działań, mających na celu przede wszystkim polepszenie wyników operacyjnych (w szczególności restrukturyzację wydatków bieżących i podwyższenie uzyskiwanych dochodów bieżących), jak również poprawę jej zdolności kredytowej w celu umożliwienia gminie długoterminowego rozwoju.

III.6. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
WALORY PRZYRODNICZO – TURYSTYCZNE ORAZ ROZPOZNAWALNA MARKA <ul style="list-style-type: none"> wysokiej jakości bogactwo przyrodnicze (lasy milickie, dolina Baryczy, stawy milickie) rozwój walorów turystycznych związanych z bogactwem przyrodniczym gminy rozwijająca się baza usług turystycznych stworzona i konsekwentnie realizowana marka ziemi milickiej – Karp i Stawy milickie działalność Kreatywnego Obiektu Multifunkcyjnego w byłej fabryce bombek AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA <ul style="list-style-type: none"> wysoki potencjał kapitału ludzkiego - duża liczba stowarzyszeń i różnego typu inicjatyw lokalnych 	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA <ul style="list-style-type: none"> niezadawalający stan dróg niezadawalająca infrastruktura towarzysząca drogom (chodniki, parkingi, drogi) brak kanalizacji (na obszarach wiejskich) trudności z uzdatnianiem wody peryferyjne położenie Milicza w stosunku do aglomeracji miejskich i tras szybkiego ruchu przez teren gminy przebiega tylko jedna droga krajowa przez teren gminy przebiega tylko Jedna linia kolejowa jednotorowa słaba gęstość zaludnienia - Wysoki koszt budowy kanalizacji, wodociągów i dróg brak komunikacji publicznej (m.in. kolejowej)

<ul style="list-style-type: none"> • sprawnie i aktywnie działające sołectwa • duża liczba narzędzi finansowych wspierających aktywność społeczną (inicjatywa obywatelska, budżet obywatelski, fundusz sołecki) • utworzenie lokalnej grupy działania rybackiej • dobra współpraca z organizacjami pozarządowymi <p>INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA</p> <ul style="list-style-type: none"> • dobrze rozwinięta infrastruktura edukacyjna • funkcjonowanie szpitala na terenie gminy • dobrze rozwinięta baza sportowa • dobre zagospodarowanie terenów wiejskich i miejskich (place zabaw) • funkcjonowanie Ośrodka Szkoleniowego Straży Pożarnej <p>POTENCJAŁ INFRASTRUKTURALNO GOSPODARCZY</p> <ul style="list-style-type: none"> • istnienie Linii kolejowej Krotoszyn - Oleśnica i droga krajowa nr 15 • wysoki poziom skanalizowania miasta • dobrze rozwinięta gospodarka rybacka i leśna • funkcjonowanie Milickiej Rady Biznesu • aktywne korzystanie ze środków unijnych 	<ul style="list-style-type: none"> • mało rozwinięta sieć gazowa • słaba sieć internetowa i telefoniczna <p>INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA</p> <ul style="list-style-type: none"> • niewystarczająca liczba świetlic wiejskich • niewystarczająco rozwinięta sieć przedszkoli (za mało miejsc) • nierównomierne rozmieszczenie uczniów w szkołach • mało szkół średnich i zawodowych • nieatrakcyjne zagospodarowanie centrum miasta • zdekapitalizowana infrastruktura budynków mieszkaniowych • niewystarczająca termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej • brak miejsca spotkań dla młodzieży • brak sali gimnastycznej przy SP 2 oraz boiska wielofunkcyjnego przy Gimnazjum <p>BARIERY GOSPODARCZE</p> <ul style="list-style-type: none"> • wysokie bezrobocie wśród kobiet wracających na rynek pracy oraz z obszarów wiejskich • ograniczone warunki do rozwoju dużych Inwestycji wynikające z lokalizacji Gminy na terenie parku krajobrazowego • posiadanie gleb o niskiej klasie bonitacyjne, • duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych • odpływ młodych mieszkańców • mały obszar gminy objęty planami zagospodarowania przestrzennego • niespójność istniejących planów zagospodarowania z programami gospodarowania wodami <p>POZOSTAŁE</p> <ul style="list-style-type: none"> • wieloletni konflikt środowisk politycznych • niewystarczająca liczba miejsc noclegowych • brak infrastruktury przy szlakach turystycznych
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • możliwość korzystania ze środków unijnych perspektywy 2014-2020 • moda na produkty regionalne i ekologiczne - rosnąca świadomość zdrowego trybu życia • wzrost zapotrzebowania na różne specjalistyczne formy turystyki aktywnej (kajakowa, rowerowa, konna, obserwacje 	<ul style="list-style-type: none"> • pogłębiające się ubóstwo mieszkańców • niekorzystne trendy demograficzne • brak skutecznej polityki mieszkaniowej i prorodzinnej • odpływ inwestorów z regionu, brak zainteresowania inwestowaniem • spadek tempa rozwoju gospodarczego • zmienność prawa

<p>ptaków)</p> <ul style="list-style-type: none"> • promowanie terenów Gminy Milicz przez partnerów zrzeszających jednostki wokół Doliny Baryczy • tworzenie nowych miejsc pracy w regionie opartych na jego potencjale, np. przetwórnia ryb, rozwój rybactwa, obiekty turystyczne • współpraca z miastami partnerskimi oraz ościennymi regionami • integracja działań samorządowych, wspólny front działania • wzmocnienie sieci dróg w gminie i regionie – łatwiejszy dojazd do autostrad 	<ul style="list-style-type: none"> • populizm polityczny • zmiana formy ochrony przyrody • gatunki obce inwazyjne, choroby ryb, klęski żywiołowe, deficyty wodne • większa konkurencja innych turystycznych regionów (góry, morze, jeziora) • krótki sezon turystyczny • zaprzestanie gospodarki rybackiej
--	--

IV. Zgodność strategii z dokumentami strategicznymi wyższego szczebla – terytorialny wymiar polityki rozwoju Gminy

Nowe spojrzenie na politykę regionalną preferuje obecnie nowoczesny model wdrażania polityk publicznych. Polega on na przejściu od podejścia sektorowego do zintegrowanego terytorialnie. Dotyczy preferowania spójności działań różnych podmiotów publicznych wobec terytoriów określonych nie administracyjnie, a funkcjonalnie, charakteryzujących się podobnymi cechami społeczno-gospodarczo-przestrzennymi. Obszary funkcjonalne mają być punktem odniesienia dla realizacji poszczególnych polityk, w tym wdrażania środków unijnych w kolejnej perspektywie finansowej 2014-2020.

Zgodnie z nowymi postulatami polityki regionalnej polska polityka przestrzenna wskazuje na realizację operacji w obrębie tzw. obszarów funkcjonalnych. **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK)** proponuje definicję obszaru funkcjonalnego jako „zwartego układu przestrzennego składającego się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi, jednolitymi celami rozwoju”. Według zapisów wspomnianego wyżej dokumentu, obszar funkcjonalny to nie tylko strefa oddziaływania danej jednostki, ale też ukształtowany w procesie historycznym zespół kilku lub kilkunastu jednostek terytorialnych, wyróżniający się z otoczenia i upodabniający się pod pewnymi względami do siebie. Zgodnie z obowiązującą KPZK proponowane obszary interwencji podzielono na kilkanaście typów funkcjonalnych²⁵. Obszary miejskie podzielono na cztery główne kategorie:

- ośrodków wojewódzkich, w tym metropolitalnych,
- ośrodków regionalnych,
- ośrodków subregionalnych,
- ośrodków lokalnych,

Obszary wiejskie podzielono natomiast na dwie główne kategorie:

- wiejskie obszary funkcjonalne uczestniczące w procesach rozwojowych (położone w strefie silnego oddziaływania głównych ośrodków miejskich)

---

²⁵ „Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”

- obszary wymagające wsparcia procesów rozwojowych (peryferyjne i problemowe)

W tym kontekście należy zwrócić uwagę na fakt, że Gmina Milicz z racji swojego położenia względem głównych ośrodków rozwoju została zakwalifikowana do obszarów wiejskich uczestniczących w procesach rozwojowych.

Podejście terytorialne odgrywa kluczowe znaczenie nie tylko w odniesieniu do planowania polityki przestrzennej. Jest ono priorytetem również w planowaniu rozwoju regionalnego, którego nadrzędnym dokumentem jest **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 (KSRR)**. Zgodnie z nowymi zasadami kierowania wsparcia na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego, jednym z najważniejszych warunków będzie tzw. koncentracja geograficzna. Tym samym, określone zostały Obszary Strategicznej Interwencji (OSI). Zgodnie z KSRR są to obszary:

- wobec których wymagana jest interwencja rządu ze względu na ciężar, którego sam region nie jest w stanie udźwignąć
- obszary, które ze względów społecznych, gospodarczych lub środowiskowych wywierają lub mogą w przyszłości wywierać istotny wpływ na rozwój kraju

W stosunku do tych obszarów powinny zostać skierowane właściwe, zintegrowane działania mające na celu wyrównanie ich szans rozwojowych a przede wszystkim właściwe wykorzystanie istniejących potencjałów rozwojowych danego obszaru.

Na terenie województwa dolnośląskiego wydzielono kilka Obszarów Strategicznej Interwencji. Gmina Milicz zgodnie z delimitacją KSRR nie została zakwalifikowana do obszarów strategicznej interwencji.

Wymiar terytorialny zajmuje także kluczowe miejsce w polityce rozwoju województwa dolnośląskiego, zarówno w przypadku projektu **Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego** oraz **Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020**. W przypadku pierwszego z dokumentów wyodrębnione obszary interwencji wynikają z krajowych wytycznych i delimitacji. Powstało 4 obszary integracji oraz 12 obszarów interwencji obejmujących jednostki podobne pod względem położenia oraz potencjału rozwoju. Gmina Milicz ze względu na swoje położenie i powiązania z jednostkami sąsiednimi została

zakwalifikowana do Wrocławskiego Obszaru Integracji. W skali lokalnej Gmina zalicza się do „Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego”. Jest to obszar silnie powiązany ze stolicą województwa o wysokim poziomie urbanizacji i mobilności mieszkańców. Obszar ten wymaga m.in. rozwoju silnych powiązań wewnętrznych i zewnętrznych, podnoszenia standardów technologicznych oraz podniesienia sprawności transportu publicznego.

Gminę zakwalifikowano ponadto do obszaru interwencji „Kraina Baryczy i Wzgórz Trzebnickich”. Teren ten wymaga interwencji w zakresie rozwoju infrastruktury teletechnicznej oraz infrastruktury zwiększającej mobilność mieszkańców. Wskazany natomiast ww. dokumencie obszar Gminy Milicz została zaliczony jako potencjalny obszar do rozwoju turystyki kwalifikowanej oraz miejsce do ekologicznych upraw i hodowli ryb.

Z punktu *Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020* Gmina Milicz została również zaliczona jako obszar chroniony wraz powiązaniami.

Realizacja celów zaproponowanych w *Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego* odbywać się będzie w obrębie wyodrębnionych makrosfer. Na podstawie konsultacji społecznych przeprowadzonych w obrębie konkretnych obszarów interwencji określono priorytetowe cele dla poszczególnych grup jednostek. W przypadku obszaru interwencji „Wrocławski Obszar Metropolitalny”, do którego zalicza się Gmina Milicz, jako najważniejszy cel określono „Zrównoważony transport i poprawę dostępności transportowej” (cel ten zajmuje także priorytetowe miejsca w pozostałych obszarach interwencji). Jako kolejne w hierarchii znajdują się „ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa” oraz „włączenie społeczne, podnoszenie poziomu i jakości życia”.

Na obszarze interwencji „Kraina Baryczy i Wzgórz Trzebnickich” preferowane będą natomiast inwestycje realizujące cel „ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa”, „Zrównoważony transport i poprawa dostępności transportowej” oraz „wzrost zatrudnienia i mobilności pracowników”

Z punktu widzenia zgodności przewidywanych kierunków rozwoju Gminy Milicz z dokumentami na wyższym szczeblu należy także wymienić zgodność ze **Strategią Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020**.

Diagnoza sytuacji wskazała m.in. na konieczność podniesienia poziomu cywilizacyjnego obszarów wiejskich oraz wzmocnienia potencjału rozwojowego ośrodków lokalnych. Osiągnięciu tego założenia ma przyświecać realizacja głównego celu Strategii: „Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz efektywne wykorzystanie ich zasobów i potencjałów, w tym rolnictwa i rybactwa, dla zrównoważonego rozwoju kraju”. Gmina Milicz ze względu na uwarunkowania wewnętrzne oraz istniejący potencjał wpisuje się w przede wszystkim w działania dążące do osiągnięcia następujących celów szczegółowych: cel 1. „wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich” oraz cel 2 „poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej”.

Koncepcja rozwoju wpisuje się także pośrednio w **Założenia Krajowej Polityki Miejskiej do roku 2020**. Strategicznym celem krajowej polityki miejskiej jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców.

Ze względu na uwarunkowania wewnętrzne oraz istniejący potencjał wpisuje się w przede wszystkim w działania dążące do osiągnięcia następujących celów szczegółowych:

- Cel 2.: Wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, przede wszystkim na obszarach problemowych polityki regionalnej (w tym na niektórych obszarach wiejskich) poprzez wzmacnianie ich funkcji oraz przeciwdziałanie ich upadkowi ekonomicznemu
- Cel 3.: Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich.

Terytorialny wymiar polityki rozwoju ma swoje odzwierciedlenie także w dokumentach **Lokalne Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Partnerstwo dla Doliny Baryczy”** i **„Lokalne strategii rozwoju obszaru rybackiego Doliny Baryczy”**. Gminy, które zawiązały partnerstwo kładą duży nacisk na realizację przedsięwzięć dla dobra całego obszaru a nie tylko dla wybranych jednostek.

Jednocześnie Strategia Rozwoju Gminy Milicz na lata 2014-2020 wpisuje się w ww. strategię. Wizja obszaru zawarta w LSR LGD „Partnerstwo dla Doliny Baryczy” wyraźnie wskazuje, że „Dolina Baryczy jest regionem o zintegrowanym zarządzaniu ekosystemami z dobrze chronioną przyrodą, zachowanymi tradycjami kulturowymi i gospodarką czerpiącą swe siły z natury”. Stan ten zostanie osiągnięty w oparciu o realizację trzech głównych celów:

- tworzenie spójnej oferty turystycznej w oparciu o racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych regionu
- różnicowanie działalności gospodarczej i rolniczej w powiązaniu ze spójną ofertą turystyczną regionu
- aktywizacja mieszkańców na rzecz poprawienia swojej sytuacji i rozwoju regionu

Natomiast **„Lokalnej strategii rozwoju obszaru rybackiego Doliny Baryczy”** kładzie głównie naciska na:

- Wzmocnienie konkurencyjności i utrzymanie atrakcyjności obszarów zależnych od rybactwa
- „Restrukturyzacja lub reorientacja działalności gospodarczej, lub dywersyfikacja zatrudnienia osób mających prace związaną z sektorem rybactwa
- Podnoszenie wartości produktów rybactwa, rozwój usług na rzecz społeczności”
- Ochrona środowiska i dziedzictwa w celu utrzymania jego atrakcyjności

Z punktu widzenia rozwoju gminy istotne znaczenia ma również zgodność z głównymi kierunkami „*Strategii Promocji Marki Gminy Milicz do roku 2020*”, gdzie określono działania i przedsięwzięcia mające na celu wzmocnienie potencjału turystycznego gminy.

Z przedstawionych powyżej dokumentów, przeprowadzonej diagnozy oraz konsultacji społecznych wynika, że Gmina Milicz określając główne kierunki rozwoju odpowiada na nowe wyzwania stojące przed jednostkami terytorialnymi pragnącymi brać czynny udział w dynamicznych przemianach województwa dolnośląskiego.

V. Konstrukcja strategii rozwoju

V.1. Wizja

W trakcie trwającego procesu społecznego wypracowano Wizję rozwoju Gminy Milicz.

**GMINA MILICZ POSIADAJĄCA UNIKATOWE WALORY
PRZYRODNICZE, AKTYWNYCH I KREATYWNYCH MIESZKAŃCÓW
TWORZY ATRAKCYJNE I PRZYJAZNE MIEJSCE DO ŻYCIA I
WYPOCZYNKU**

V.2. Cel strategiczny 1

**WZMOCNIENIE FUNKCJI TURYSTYCZNEJ GMINY MILICZ
W OPARCIU O ISTNIEJĄCE ZASOBY PRZYRODNICZE**

Atutem gminy Milicz jest stan oraz zasoby środowiska naturalnego, a w szczególności urzekająca przyrodniczo Dolina Baryczy. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż 90% powierzchni gminy należy do Parku Krajobrazowego Dolina Baryczy (największego parku krajobrazowego w Polsce). Obszar gminy w około

43% stanowią lasy, stwarzające ogromne możliwości rozwoju infrastruktury dla wypoczynku i rekreacji. Część Parku Krajobrazowego Doliny Baryczy leżąca na terenie Gminy Milicz to Rezerwat Stawy Milickie, który obejmuje pięć kompleksów stawowych, z czego trzy – w Potaszn, Stawnie i Rudzie Sułkowskiej – znajdują się właśnie w granicach administracyjnych gminy. Należy również podkreślić, iż część ze wskazanych terenów objęta jest programem Natura 2000.

Ten unikalny zasób przyrodniczy otwiera perspektywy rozwijania przez Gminę Milicz oferty turystycznej i rekreacyjnej. Tak ukierunkowane działania są podejmowane od wielu lat zarówno przez mieszkańców, organizacje pozarządowe, przedsiębiorców jak i władze gminy. W kolejnym okresie planowania strategicznego należy nadal podejmować przedsięwzięcia, których rezultatem będzie rozwój oferty turystycznej i rekreacyjnej Gminy Milicz.

W ramach niniejszego celu strategicznego będą realizowane następujące zadania

Tytuł zadania	Rozbudowa infrastruktury rekreacyjno – turystycznej
Opis	<p>Na infrastrukturę turystyczną składają się baza noclegowa, baza gastronomiczna, obiekty sportowe, obiekty kultury (galerie, wystawy, itd.), szlaki - piesze, rowerowe i towarzysząca im infrastruktura. Infrastrukturę rekreacyjno - turystyczną mogą stanowić nie tylko budowle, ale także wszystkie urządzenia wspomagające. Każdy z tych elementów ma zapewnić przyjeżdżającym dobre warunki. Ważne, by były one zintegrowane w taki sposób, aby turyści mogli spędzić czas nie tylko w sposób bierny ale również aktywny.</p> <p>Istotą zadania jest dbanie o istniejące zasoby oraz ich rozwijanie w taki sposób, aby nie ucierpiała na tym przyroda gminy Milicz.</p> <p>W ramach zadania strategicznego proponuje się m.in. realizację przedsięwzięć mających na celu udostępnienie wód do celów rekreacyjnych np. dostosowanie rzeki Baryczy do turystyki kajakowej poprzez budowę przystani kajakowej w Miliczu. Powinno się również podjąć działania mające na celu rozbudowę infrastruktury na szlakach turystycznych czy wyznaczenie nowych atrakcyjnych szlaków turystycznych np. utworzenie ptasiego traktu w Miliczu.</p>
Korzyści z realizacji zadania	<ul style="list-style-type: none"> - powstanie dodatkowych atrakcji turystycznych, - lepsze wykorzystanie istniejących obiektów ,

	- zwiększenie ruchu turystycznego na terenie Gminy.
Podmioty zaangażowane w realizację	- Urząd Miejski w Miliczu, - sołectwa, - organizacje pozarządowe, - LGD „Partnerstwo dla Doliny Baryczy”, LGR „Partnerstwo dla Doliny Baryczy”, - przedsiębiorcy.
Zgodność ze „Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020”	Makrosfera: Turystyka • Priorytet: Rozwój produktów turystycznych i rozbudowa infrastruktury turystycznej regionu m.in. dla pobudzenia popytu na usługi turystyczno-rekreacyjne
Potencjalne źródła finansowania	- budżet Gminy Milicz, - środki prywatne, - środki UE

Tytuł zadania	Stworzenie ponadlokalnej oferty edukacji ekologicznej bazującej na potencjale przyrodniczym Gminy Milicz
Opis	<p>Jednym ze sposobów wykorzystania potencjału przyrodniczego gminy powinno się stać stworzenie kompleksowej oferty edukacji ekologicznej skierowanej do dzieci i młodzieży z innych regionów województwa i kraju.</p> <p>Baza noclegowa jaka znajduje się na terenie Gminy (np. technikum leśne, schronisko przy powiatowym centrum edukacyjnym i psychologiczno- pedagogicznym) jak i przygotowana oferta w postaci gotowych i projektowanych ścieżek edukacyjnych umożliwia zorganizowanie ciekawych i wieloaspektowych zajęć z zakresu edukacji ekologicznej.</p> <p>W ramach realizacji zadania można organizować nie tylko „zielone szkoły”, ale również warsztaty ekologiczne, artystyczno – ekologiczne. W trakcie tych zajęć uczniowie jak i nauczyciele mogliby poznać faunę i florę.</p>
Korzyści z realizacji zadania	- powstanie dodatkowych atrakcji w gminie - dywersyfikacja źródeł dochodów dla mieszkańców i podmiotów współtworzących dodatkową ofertę - promocja gminy na zewnątrz
Podmioty zaangażowane w realizację	- Urząd Miejski w Miliczu, - sołectwa, - organizacje pozarządowe, - LGD „Partnerstwo dla Doliny Baryczy”, LGR „Partnerstwo dla Doliny Baryczy”, - mieszkańcy.

Zgodność ze „Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020”	<p>Makrosfera: Turystyka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytet: Rozwój produktów turystycznych i rozbudowa infrastruktury turystycznej regionu m.in. dla pobudzenia popytu na usługi turystyczno-rekreacyjne • Wzmocnienie wizerunku regionu zarówno na terenie kraju, jak i Europy, jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku, otwartego na świat, o nieprzeciętnych walorach przyrodniczych, kulturowych i uzdrowiskowych.
Potencjalne źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - budżet Gminy Milicz, - NFOŚiGW, - organizacje pozarządowe, - środki prywatne

Tytuł zadania	Intensyfikacja promocji turystycznej gminy
Opis	<p>Promocję gminy należy rozumieć jako działania informacyjne związane z komunikowaniem gminy z otoczeniem, obejmujące informowanie o gminie, przekonanie o jej atrakcyjności i skłanianie do nabycia lub konsumpcji subproduktów terytorialnych, a w tym wypadku przede wszystkim turystycznych. Promocja ma wymiar zarówno ekonomiczny, społeczny, jak i ekologiczny.</p> <p>Walory przyrodnicze, kulturowe i historyczne znajdujące się na terenie Gminy Milicz dają znakomitą podstawę do rozwoju turystyki. Aby funkcja turystyczna została wzmocniona należy zintensyfikować starania w zakresie promocji walorów tego regionu. Obecnie promocja atrakcyjności prowadzona jest wielowymiarowo. Przedsięwzięcia w tym zakresie podejmowane są przez Urząd Miejski w Miliczu, jak i przez organizacje społeczne (np. LGD „Partnerstwo dla Doliny Baryczy, LGR „Partnerstwo dla Doliny Baryczy”) czy indywidualnych przedsiębiorców. Gmina korzysta także z „dobrodziejstw” tzw. marketingu obcego – realizowanego przez podmioty „zewnętrzne” – jak Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego.</p> <p>Dotychczasowe działania są niewystarczające (co wskazuje się również w Strategii Promocji Marki Gminy Milicz do 2020r). Ponadto specyfika rynków do których może docierać ze swoją ofertą Gmina Milicz wymaga stałego inwestowania w tę sferę aktywności. W związku z tym należy podjąć działania, które spowodują intensyfikację promocji poprzez stosowanie dodatkowych kanałów informacyjnych,</p>

	<p>stosowanie strategii poszerzania rynku (w aspekcie turystyki aktywnej) oraz strategii produktowej – w tym zakresie wartym wykorzystania potencjałem jest oferta z zakresu turystyki kulturowej.</p> <p>Podejmowane działania mogą także polegać na wzbogaceniu oferty imprez turystyczno - rekreacyjnych o charakterze ponadlokalnym czy wzmocnienie wykorzystania nowych mediów do promocji turystycznej obszaru gminy. Należy również zwrócić uwagę, iż działania promocyjne zostały wskazane w Strategii Promocji Marki Gminy Milicz do 2020r, która określa i porządkuje aktywność jaką należy podjąć, aby wzmocnić potencjał turystyczny gminy.</p>
Korzyści z realizacji zadania	<ul style="list-style-type: none"> - podniesienie poziomu identyfikacji gminy jako marki turystycznej - wzmocnienie tożsamości mieszkańców z gminą - zwiększenie liczby turystów odwiedzających gminę
Podmioty zaangażowane w realizację	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Miejski w Miliczu, - organizacje pozarządowe, - przedsiębiorcy
Zgodność ze „Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020”	<p>Makrosfera: Turystyka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytet: Rozwój produktów turystycznych i rozbudowa infrastruktury turystycznej regionu m.in. dla pobudzenia popytu na usługi turystyczno-rekreacyjne • Wzmocnienie wizerunku regionu zarówno na terenie kraju, jak i Europy, jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku, otwartego na świat, o nieprzeciętnych walorach przyrodniczych, kulturowych i uzdrowiskowych.
Potencjalne źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki Gminy Milicz, - środki UE, - środki prywatne

V.3. Cel strategiczny 2

POPRAWA JAKOŚCI I WARUNKÓW ŻYCIA MIESZKAŃCÓW W HARMONII Z PRZYRODĄ

Jedną z podstawowych funkcji gminy jest organizacja takiego systemu usług publicznych, który stworzy możliwie najwyższą jakość życia swoim mieszkańcom. Na poprawę tych standardów wpływa wiele czynników, zarówno wewnętrznych jak i

zewnętrznych (zidentyfikowanych w ramach szans i zagrożeń gminy). Obszary, które najczęściej wiązane są z „jakością życia” to np.: zdrowie, bezpieczeństwo, sytuacja materialna, życie wspólnotowe, praca, dostęp do różnego rodzaju usług (komunalnych).

Realizacja niniejszego celu z jednej strony wiąże się z zabezpieczeniem mieszkańców w sferze rozwoju infrastrukturalny technicznej np. poprawa dostępu do mediów (woda, kanalizacja, gaz, itd.), z drugiej istotna jest oferta z zakresu sfery społecznej, a dodatkowo można także zadbać o stworzenie „pakietu” usług specjalistycznych skierowanych do specyficznych (wyodrębnionych na podstawie wybranych kryteriów) grup odbiorców – np. ułatwiających życie osobom starszym. Zapewnienie wysokiej jakości warunków życia przyczyni się do podniesienia konkurencyjności Gminy Milicz, a dodatkowo może stanowić doskonały argument dla wzrostu atrakcyjności jednostki jako nowego miejsca zamieszkania

Tytuł zadania	Rozwój infrastruktury technicznej i poprawa stanu środowiska
Opis	<p>Zachowanie wysokich walorów przyrodniczych gminy Milicz jest jednym z najważniejszych wyzwań jakie stoją przed władzami i administracją samorządową. Wynika to nie tylko z konieczności zapewnienia wysokich standardów życia dla mieszkańców, ale również z potrzeby realizacji wysokich standardów środowiskowych.</p> <p>W ramach niniejszego zadania proponuje się kontynuować prace nad pełnym zwodociągowaniem i skanalizowaniem gminy, ograniczenie niskiej emisji w mieście Milicz i na terenach wiejskich, modernizację i termomodernizację obiektów szkolnych i publicznych, poprawę bezpieczeństwa komunikacyjnego w gminie (remonty dróg, chodników, miejsc parkingowych)</p>
Korzyści z realizacji zadania	<ul style="list-style-type: none"> - ograniczenie zanieczyszczenia środowiska, - wzrost stopnia skanalizowania miasta i terenów wiejskich - zapewnienie mieszkańcom dostępu do wody o odpowiedniej jakości. - podniesienie komfortu życia mieszkańców - wzrost bezpieczeństwa mieszkańców gminy.
Podmioty zaangażowane w realizację	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Miejski w Miliczu, - PGK „Dolina Baryczy”, - Powiat Milicki, - jednostki organizacyjne gminy Milicz. - wspólnoty mieszkaniowe

Zgodność ze „Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020”	<p>Makrosfera: Infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytet: Wprowadzenie energooszczędnych rozwiązań (transport, budownictwo) oraz wspieranie gospodarki przyjaznej środowisku. • Priorytet: Zmniejszenie niskiej emisji poprzez budowę i rozbudowę systemów ciepłowniczych i gazowniczych w obszarach o dużej gęstości zaludnienia oraz miejscowościach turystycznych i uzdrowiskowych. • Priorytet: Poprawa jakości i standardów transportu <p>Makrosfera: Zdrowie i bezpieczeństwo</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytet: Zapewnienie obecnym i przyszłym mieszkańcom regionu dobrego stanu środowiska naturalnego.
Potencjalne źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet Gminy Milicz, - Fundusze UE (RPO WD 2014-2020), - Krajowy i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska,

Tytuł zadania	Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości w harmonii z naturą
Opis	<p>Rozwój lokalnej przedsiębiorczości jest najbardziej trwałą metodą gospodarowania zasobami jakie dostępne są na danym terenie – wpisuje się bowiem z endogeniczny model wzrostu. Doceniając wagę rozwoju przedsiębiorczości gminnej proponuje się realizację przedsięwzięć, które zmierzały będą do wsparcia istniejących podmiotów gospodarczym na terenie gminy oraz zachęcały mieszkańców do podejmowania działalności gospodarczej. Korzystając z lokalnych walorów i obserwując tendencje dotyczące wzrostu znaczenia produkcji żywności i przedmiotów powszechnego użytku, energii opartych o walory ekologiczne (np. żywność ekologiczna, produkcja z surowców naturalnych), należy wspierać tzw. „zielone miejsca pracy” na terenie Gminy Milicz.</p> <p>W sposób naturalny częścią gospodarki gminy Milicz są gospodarstwa rolne, one również powinny być wspierane, aby mogły prowadzić gospodarkę rolną opartą na produkcji ekologicznej.</p> <p>Zadanie to można zrealizować poprzez właściwie prowadzoną politykę przestrzenną, uzbrajanie terenów pod inwestycje, wpieranie „zielonych inwestycji” poprzez odpowiednie przygotowanie ulg podatkowych czy opracowanie programu mogącego przyciągać inwestorów zainteresowanych tego rodzajem działalności gospodarczej. Istotne wsparcie stanowić może intensyfikacja promocji produktów pochodzących z terenu Doliny Baryczy.</p>

Korzyści z realizacji zadania	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie liczby miejsc pracy, - dywersyfikacja dochodów ludności - zwiększenie dochodów do budżetu gminy, - wzrost poziomu identyfikacji gminy na zewnątrz
Podmioty zaangażowane w realizację	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Miejski w Miliczu, - Powiat Milicki, - Organizacje pozarządowe
Zgodność ze „Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020”	<p>Makrosfera: Przedsiębiorczość i innowacyjność</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytet: Rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności
Potencjalne źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet Gminy Milicz, - wsparcie Agent Rządowych (np. PARP, PAIZ), - Program Operacyjny RPOWD 2014-2020

Tytuł zadania	Poprawa ładu funkcjonalnego instytucji gminnych
Opis	<p>Jednym z ważniejszych problemów Gminy Milicz jest zmniejszająca się liczba obywateli. Jest to związane z ogólnie występującym niżem demograficznym. Aspekt ten powoduje, iż w perspektywie strategicznej należy podjąć działania mające na celu poprawę funkcjonalności instytucji publicznych. Chodzi tu nie tylko o poprawę stanu infrastruktury czy „sprawności” ich działania, ale również konieczność dostosowania ich potencjału do zmieniającej się demografii.</p> <p>Jednym z najważniejszych zadań będzie restrukturyzacja sieci placówek oświatowych na terenie gminy. Jednocześnie należy dołożyć wszelkich starań, aby w placówkach oświatowych wykreować nowe kierunki kształcenia dostosowane do celów turystyki i ekologii.</p> <p>W ramach planowanych przedsięwzięć pozwalających zrealizować to zadanie można wymienić m.in. budowę hali sportowej przy SP nr2 w Miliczu czy rozbudowę Przedszkola Samorządowego.</p> <p>Innym istotnym przedsięwzięciem będzie wzmocnienie działania Ośrodka Kultury. Jednocześnie należy dostosować działania innych jednostek gminnych do zmieniającej się rzeczywistości społecznej i gospodarczej.</p>
Korzyści z realizacji zadania	<ul style="list-style-type: none"> - usprawnienie funkcjonowania jednostek gminnych, - optymalizacja nasycenia infrastrukturą społeczną - większe zadowolenie mieszkańców gminy

Podmioty zaangażowane w realizację	- Urząd Miejski w Miliczu, - jednostki organizacyjne gminy - organizacje pozarządowe w gminie
Zgodność ze „Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020”	Makrosfera: Edukacja, nauka, kultura, sport i informacja • Priorytet: Poprawa efektywności kształcenia na każdym poziomie i etapie życia. Dostosowanie oferty edukacyjnej do wymagań gospodarki i rynku pracy. Rozbudowa i modernizacja szkolnictwa zawodowego
Potencjalne źródła finansowania	- budżet Gminy Milicz, - środki UE,

Tytuł zadania	Realizacja komplementarnych działań w zakresie rozwoju działalności kulturowej i sportowo-rekreacyjnej
Opis	W ramach realizacji celu strategicznego dotyczącego „Poprawy jakości i warunków życia mieszkańców w harmonii z przyrodą” należy podjąć działania mające na celu realizację przedsięwzięć, które uzupełnią i wzmocnią świadczone obecnie usługi z zakresu kultury oraz sportu i rekreacji. Jednym z przedsięwzięć mogących realizować to zadanie może być np. rozbudowa i modernizacja biblioteki Publicznej w celu stworzenie Mediateki. Inne przedsięwzięcia mogą dotyczyć budowy lub rozbudowy boisk sportowych w gminie czy opracowania planu wspierania rozwoju kultury w gminie.
Korzyści z realizacji zadania	- optymalizacja nasycenia ofertą z zakresu kultury oraz sportu i rekreacji, - stworzenie nowych produktów kulturalnych, - stworzenie nowych miejsc rekreacji i wypoczynku, - zwiększenie zaangażowania mieszkańców w życie społeczne.
Podmioty zaangażowane w realizację	- Urząd Miejski w Miliczu, - gminne jednostki organizacyjne, - organizacje pozarządowe.
Zgodność ze „Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020”	Makrosfera: Edukacja, nauka, kultura, sport i informacja • Priorytet: Kreowanie wizerunku i promowanie Dolnego Śląska, jako regionu z bogatą i różnorodną ofertą kulturalną, edukacyjną i akademicką. Stworzenie warunków i wzbogacenie oferty uczestnictwa w kulturze Kształtowanie i promocja prozdrowotnych postaw i kultury fizycznej oraz edukacja na rzecz zdrowego stylu życia

Potencjalne źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - budżet Gminy Milicz, - budżet Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, - środki UE
---------------------------------	--

Tytuł zadania	Stworzenie ponadlokalnej oferty opiekuńczej dla seniorów i osób niepełnosprawnych
Opis	<p>Proces starzenia się ludności jest zaliczany do najważniejszych zjawisk społecznych XXI wieku, a jego skutki stanowią i stanowić będą kluczowe wyzwanie dla życia społeczeństwa. Starzenie się społeczeństwa ma wieloaspektowy charakter i odnosi się do kwestii ekonomicznych, opieki zdrowotnej oraz relacji międzypokoleniowych w ujęciu mikro i makro.</p> <p>Przyspieszenie tempa starzenia się populacji, wzrost różnego rodzaju chorób przewlekłych prowadzących do niepełnosprawności mogą prowadzić do wykluczenia społecznego.</p> <p>Wskazane zjawiska w kompilacji z walorami przyrodniczymi Gminy Milicz i czystym środowiskiem, stanowią szansę w zakresie świadczenia usług dla tej grupy osób. Dzięki tego rodzaju ofercie może się pojawić zapotrzebowanie na nowe miejsca pracy.</p> <p>W celu realizacji tego zadania, należy podjąć działania, które z jednej strony doprowadzą do stworzenia ponadlokalnej oferty opiekuńczo-turystycznej, z drugiej należy zadbać o stworzenie sprzyjającej infrastruktury, chociażby poprzez likwidację barier architektonicznych.</p> <p>W ramach działań bezpośrednich należałoby promować wśród lokalnych przedsiębiorców świadczących usługi turystyczne świadomość, że osoby starsze i niepełnosprawne są potencjalnym odbiorcą usług. W ramach działań infrastrukturalnych należałoby dokonać modernizacji ciągów komunikacyjnych oraz obiektów użyteczności publicznej uwzględniająca potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych oraz wzbogacić ofertę rekreacyjną i turystyczną dla tej grupy docelowej.</p> <p>Seria działań może doprowadzić nie tylko do zwiększenie ruchu turystycznego, ale również doprowadzić do uzyskania przez Miasto Milicz statusu miasta Cittaslow.</p>
Korzyści z realizacji zadania	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie liczby turystów, - rozwój oferty turystycznej, - promocja gminy.
Podmioty zaangażowane w realizację	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Miejski w Miliczu, - jednostki organizacyjne gminy, - organizacje pozarządowe, - lokalni przedsiębiorcy.

Zgodność ze „Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020”	<p>Makrosfera: Edukacja, nauka, kultura, sport i informacja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytet: Kreowanie wizerunku i promowanie Dolnego Śląska, jako regionu z bogatą i różnorodną ofertą kulturalną, edukacyjną i akademicką. <p>Stworzenie warunków i wzbogacenie oferty uczestnictwa w kulturze</p>
Potencjalne źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - budżet Gminy Milicz, - środki UE, - PFRON, - przedsiębiorcy.

Tytuł zadania	Rewitalizacja miasta i odnowa wsi w gminie Milicz
Opis	<p>Działania związane z rewitalizacją miasta i odnową wsi są prowadzone w gminie Milicz od wielu lat. Należy kontynuować politykę gminy zmierzającą do poprawy warunków życia i aktywizacji gospodarczej zarówno na zdegradowanych obszarach miejskich jak i wiejskich. Dzięki realizacji przedsięwzięć związanych z rewitalizacją miasta i odnową wsi dokona się:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zatrzymanie procesu marginalizacji rewitalizowanych części miasta, - zmiana struktury funkcji i struktury zagospodarowania rewitalizowanych części miasta, - wzmocnienie poziomu bezpieczeństwa publicznego i socjalnego mieszkańców miasta, - aktywizacja i wzrost konkurencyjności miasta - podniesienie atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszarów wiejskich, - zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych na wsi, - rozwój tożsamości społeczności wiejskiej i zachowanie dziedzictwa kulturowego. <p>W ramach konkretnych działań można wykonać przedsięwzięcia mające na celu zagospodarowanie terenów publicznych na obszarach wiejskich (np. budowa placu zabaw w Sławoszowicach czy rewitalizacja terenów zielonych na obszarze wsparcia wraz z oświetleniem parkowym i monitoringiem)</p>
Korzyści z realizacji zadania	<ul style="list-style-type: none"> - wzmocnienie ładu estetycznego - zaangażowanie mieszkańców w proces estetyzacji gminy - stworzenie atrakcyjnego wizerunku miejscowości w gminie - wzmocnienie tożsamości mieszkańców gminy

Podmioty zaangażowane w realizację	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Miejski w Miliczu, - organizacje pozarządowe, - LGD „Partnerstwo dla Doliny Baryczy, LGR „Partnerstwo dla Doliny Baryczy”, - mieszkańcy.
Zgodność ze „Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020”	<p>Makrosfera Rozwój Obszarów wiejskich i miejskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytet: Koordynacja działań w obrębie miejskich obszarów funkcjonalnych obejmujących obszar miast i powiązanych z nimi funkcjonalnie obszarów wiejskich. Wzmacnianie restrukturyzacji i wielofunkcyjnego rozwoju wsi. <p>Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich.</p>
Potencjalne źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - budżet Gminy Milicz, - RPO WD 2014-2020, - Środki PROW 2014-2020

V.4. Cel strategiczny 3

WZMOCNIENIE DIALOGU I AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ

W trakcie spotkań strategicznych wielokrotnie pojawiała się kwestia niedostatecznej współpracy i antagonizmów pomiędzy głównymi aktorami życia społecznego w gminie. Nieporozumienia te powodują niepotrzebne wydłużenie procesu decyzyjnego, a w skrajnych sytuacjach inercję. Nie wszystkim decyzjom towarzyszy klimat konsensusu, a uczestnicy odczuwają przede wszystkim konfrontacyjną atmosferę dochodzenia do „tak”.

Za pozytywny trend w rozwoju dialogu społecznego w Gminie Milicz należy uznać wprowadzenie narzędzi partycypacji bezpośredniej (funduszu sołeckiego, budżetu obywatelskiego, inicjatywy obywatelskiej) jak również prężnej działalności organizacji pozarządowych. Zarówno w opinii uczestników warsztatów, jak i ekspertów, wdrożone narzędzia partycypacji powinny być jak najpełniej wykorzystywane w przyszłym okresie realizacji strategii. W związku z tym proponuje się realizację trzech zadań strategicznych, które mają na celu wzmocnienie aktywności obywateli w życiu społecznym i politycznym gminy oraz podnosić kulturę uspołecznionego podejmowania decyzji na poziomie gminy.

Tytuł zadania	Aktywizowanie społeczności lokalnej
Opis	<p>Celem zadania jest kontynuacja przedsięwzięć mających na celu aktywizowanie społeczności lokalnej w życiu gminy. Stosowane dotychczas narzędzia m.in. fundusz sołecki, budżet obywatelski, inicjatywa obywatelska powinny być nadal realizowane oraz wspierane z budżetu gminy. Ponadto powinno się podjąć działania w kierunku podwyższenia świadomości obywatelskiej np. poprzez włączenie mieszkańców w procesy rewitalizacyjne w mieście Milicz czy w proces tworzenia standardów usług opiekuńczych dla osób starszych. Przede wszystkim więc należy aktywnie promować wśród mieszkańców możliwość angażowania się przez nich w procesy podejmowania decyzji publicznych przy wykorzystaniu istniejących już w gminie narzędzi i rozwiązań.</p> <p>Jednym z działań mogących wzmocnić aktywność społeczności jest intensyfikacja procesu zaangażowania osób młodych. Jedną z form już działających jest Młodzieżowa Rada Miejska, której działania należy nadal wspierać w sposób aktywny. Innym przedsięwzięciem może być powstanie Centrum Wspierania Wolontariatu.</p> <p>Na terenie Gminy Milicz działa wiele organizacji mających bogate doświadczenie i wiedzę w zakresie angażowania mieszkańców gminy w przedsięwzięcia społeczne. Istotne jest dalsze wspieranie tych działań jak również angażowanie nowych podmiotów. Jednym z działań, które mogą wzmocnić te procesy jest wzmocnienie funkcjonowania działań lokalnego inkubatora NGO's działającego przy Stowarzyszeniu Przyjaciół Dzieci i Osób Niepełnosprawnych w Miliczu.</p>
Korzyści z realizacji zadania	<ul style="list-style-type: none"> - wzmocnienie postaw obywatelskich, - wzmocnienie więzi mieszkańców z gminą - podniesienie kultury uspołecznienia decyzji w gminie.
Podmioty zaangażowane w realizację	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Miejski w Miliczu, - Rada Miejska w Miliczu, - organizacje pozarządowe
Zgodność ze „Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020”	<p>Makrosfera: Społeczeństwo i partnerstwo</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytet: Wsparcie seniorów zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zapewnienie równego dostępu do usług związanych z korzystaniem z zasobów. Odbudowa zaufania w stosunkach społecznych, gospodarczych oraz wobec instytucji. • Priorytet: Rozwój kapitału społecznego i obywatelskiego. Powstrzymanie odpływu młodych i wykształconych osób z regionu i stymulowanie procesów imigracji młodzieży.

	Kształtowanie i rozwój postaw obywatelskich wśród młodzieży
Potencjalne źródła finansowania	- budżet Gminy Milicz, - środki UE, - środki organizacji pozarządowych.

Tytuł zadania	Poprawa współpracy samorządowej
Opis	<p>W trakcie spotkań warsztatowych przejawiał się postulat większej aktywności Gminy jak i istniejących na jej terenie organizacji pozarządowych mających na celu nawiązanie współpracy międzygminnej.</p> <p>W ramach powyższego zadania strategicznego proponuje się wzmocnienie działań dotyczących współpracy gminy Milicz z podmiotami zewnętrznymi. Z jednej strony może być to nawiązanie współpracy z miastami będącymi członkami Stowarzyszenia CittaSlow jak również innymi podmiotami, które swoim charakterem i potencjałem pozwolą na wymianę dobrych praktyk.</p>
Korzyści z realizacji zadania	- wymiana dobrych praktyk, - promocja gminy
Podmioty zaangażowane w realizację	- Urząd Miejski w Miliczu, - organizacje pozarządowe
Zgodność ze „Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020”	<p>Makrosfera: Społeczeństwo i partnerstwo</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytet: Efektywne zarządzanie regionem poprzez mechanizmy partnerstwa i współpracy
Potencjalne źródła finansowania	- Budżet gminy Milicz, - środki UE.

Tytuł zadania	Wzmocnienie działań na rzecz partnerstwa
Opis	<p>W trakcie spotkań warsztatowych przejawiał się postulat większej aktywności Gminy jak i istniejących na jej terenie organizacji pozarządowych mających na celu nawiązanie współpracy z różnego rodzaju podmiotami (stowarzyszeniami, związkami).</p>

	W ramach powyższego zadania strategicznego proponuje się wzmocnienie działań dotyczących współpracy gminy Milicz z podmiotami zewnętrznymi. Z jednej strony może być to nawiązanie współpracy z miastami będącymi członkami Stowarzyszenia Cittaslow jak również miastami/gminami, które swoim charakterem i potencjałem pozwolą na wymianę dobrych praktyk.
Korzyści z realizacji zadania	- wymiana dobrych praktyk, - promocja gminy
Podmioty zaangażowane w realizację	- Urząd Miejski w Miliczu, - Rada Miejska w Miliczu, - organizacje pozarządowe.
Zgodność ze „Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020”	Makrosfera: Społeczeństwo i partnerstwo • Priorytet: Efektywne zarządzanie regionem poprzez mechanizmy partnerstwa i współpracy
Potencjalne źródła finansowania	- budżet Gminy Milicz, - środki UE.

VI. Monitoring, zarządzanie i ewaluacja

Istotnym wymogiem, stawianym dokumentom strategicznego, jest wewnętrzny system monitorowania i ewaluacji postępów we wdrażaniu oraz osiąganiu założonych celów, a w konsekwencji osiągnięcie stanu zakładanego w perspektywie strategicznej.

Proponuje się, aby proces ten miała charakter sformalizowany. Osobą odpowiedzialną za wdrażanie i aktualizację strategii powinien zostać Burmistrz Gminy Milicz. Jednakże w celu sprawnego prowadzenia procesu monitoringu i ewaluacji proponuje się powołać zarządzeniem Burmistrza Gminy Milicz **Zespół ds. Realizacji Strategii**.

W jego skład wchodzić powinni przedstawiciele najwyższego kierownictwa Urzędu Miejskiego w Miliczu, przedstawiciele referatów, jednostek organizacyjnych i spółek gminnych, przedstawiciele Rady Miejskiej w Miliczu, przedstawiciele stowarzyszeń i organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców. Zespół ten powinien spotykać się raz w roku i oceniać stopień realizacji strategii,

Efektom prac *Zespołu....* powinien być sporządzony w formie raportu z realizacji strategii, w którym znajdą się zapisy dotyczące stopnia osiągnięcia poszczególnych celów strategicznych i zadań strategicznych. Raport powinien określać kończyć się wnioskami, a w razie konieczności propozycją zmiany zapisów w dokumencie. Wypracowany raport zostanie przedłożony do zaakceptowania Burmistrzowi.

Na koniec realizacji Strategii – jako ewaluacja ex post, wykonany powinien raport ewaluacyjny, który będzie zawierał aktualny Raport o stanie miasta i gminy, służący analizie porównawczej stanu przed uchwaleniem dokumentu oraz na zakończenie jego obowiązywania. W raporcie ewaluacyjnym ocenie podlegać powinno również m.in. skuteczności i efektywności zadań służących realizacji poszczególnych celów strategicznych i zadań strategicznych oraz ich oddziaływanie na rozwój społeczno – gospodarczy gminy.

Zakończenie

Składamy na ręce władz i mieszkańców gminy dokument Strategii życząc wykonawcom wytrwałości w jego realizacji w tak skomplikowanych czasach, w jakich przyszło nam żyć. Prezentowany dokument nie ma, być może, charakteru ekspansywnego, należy jednak pamiętać, że jest to ważny krok zmierzający do kierowania gminą w sposób aktywny i uporządkowany. Konsekwencja we wdrażaniu celów sprawi, że Gmina Milicz stanie się konkurencyjna w stosunku do innych jednostek.

Realizatorzy powyższego dokumentu nie mogą jednocześnie zapominać, że zarządzanie strategiczne jest procesem „żywym”, wymagającym ciągłej kontroli i modyfikacji przyjętych rozwiązań, stosownie do zmieniających się warunków zewnętrznych i wewnętrznych. Dla jego powodzenia konieczne jest zaangażowanie nie tylko władz ale również instytucji życia gospodarczego, społecznego i kulturalnego a także samych mieszkańców.

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba mieszkańców w gminie Milicz.....	22
Wykres 2. Urodzenia i zgony w gminie Milicz	22
Wykres 3. Wydarzenia kulturalne według typów	25
Wykres 4. Gimnazjum w Miliczu. Część humanistyczna	41
Wykres 5. Gimnazjum w Miliczu. Część matematyczno-przyrodnicza.....	41
Wykres 6. Gimnazjum w Sułowie. Część humanistyczna	42
Wykres 7. Gimnazjum w Sułowie. Część matematyczno-przyrodnicza	42
Wykres 8. Gimnazjum we Wróblńcu. Część humanistyczna	43
Wykres 9. Gimnazjum we Wróblńcu. Część matematyczno-przyrodnicza	43
Wykres 10. Gimnazjum Ad Astra. Część humanistyczna	44
Wykres 11. Gimnazjum Ad Astra. Część przyrodnicza	44
Wykres 12. Przyczyny ubiegania się o pomoc z Ośrodka Pomocy Społecznej	48
Wykres 13. Liczba prywatnych podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w gminie Milicz – lata 2009-2012	54
Wykres 14. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON wg sekcji PKD w gminie Milicz w 2012 r. (sekcje powyżej 50 podmiotów).....	55
Wykres 15. Podmioty gospodarcze w zależności od liczby zatrudnianych pracowników (2012 r.).....	57
Wykres 16. Podmioty gospodarcze w zależności od liczby zatrudnianych pracowników (2012 r.).....	57
Wykres 17. Woda dostarczana gospodarstwom domowym w mieście i na obszarze wiejskim gminy Milicz [dam ³]	74
Wykres 18. Powierzchnia dróg według rodzaju nawierzchni.....	83

Spis tabel

Tabela 1. Struktura wieku mieszkańców gminy Milicz	23
Tabela 2. Liczba uczniów w szkołach publicznych i niepublicznych ogółem w latach 2013-2018	27
Tabela 3. Liczba wychowanków publicznych i niepublicznych przedszkoli.....	28
Tabela 4. Przedszkola publiczne w roku szkolnym 2012/2013	29
Tabela 5. Wydatki na Przedszkole Samorządowe w Miliczu w roku szkolnym 2012/13	29
Tabela 6. Publiczne szkoły podstawowe	31
Tabela 7. Liczba uczniów Szkoły Muzycznej I stopnia funkcjonującej w ramach zespołu szkół Szkoła Podstawowa Nr 2 i Szkoła Muzyczna I Stopnia w Miliczu	31
Tabela 8. Wyposażenie oraz obiekty sportowe w szkołach podstawowych 2012/13	32
Tabela 9. Zajęcia pozalekcyjne w szkołach podstawowych.....	32
Tabela 10. Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach wyrównawczych, rewalidacyjnych i logopedycznych szkołach podstawowych.....	32
Tabela 11. Średnie wyniki uczniów klas VI ze sprawdzianu w gminie Milicz	33
Tabela 12. Wyniki sprawdzianu uczniów klas VI w zakresie poszczególnych umiejętności w roku szkolnym 2012/2013 (w % maksymalnej liczby punktów do zdobycia)	34
Tabela 13. Kadra nauczycielska zatrudniona w szkołach podstawowych	35
Tabela 14. Kadra nauczycielska w szkołach podstawowych według stopnia zawodowego	35
Tabela 15. Wydatki na publiczne szkoły podstawowe w gminie Milicz w roku szkolnym 2012/13..	36
Tabela 16. Publiczne gimnazja.....	37
Tabela 17. Wyposażenie oraz obiekty sportowe w publicznych gimnazjach w roku szkolnym 2012/2013	38
Tabela 18. Zajęcia pozalekcyjne w publicznych gimnazjach	38
Tabela 19. Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach wyrównawczych, rewalidacyjnych i logopedycznych	39
Tabela 20. Liczba uczniów uczęszczających do Społecznego Gimnazjum Ad Astra w latach 2010/2011-2012/2013	39
Tabela 21. Wyniki z egzaminu gimnazjalnego w roku szkolnym 2012/2013	40
Tabela 22. Kadra nauczycielska zatrudniona w publicznych gimnazjach.....	45

Tabela 23. Kadra nauczycielska według stopnia zawodowego w publicznych gimnazjach	45
Tabela 24. Wydatki na gimnazja publiczne w gminie Milicz w roku szkolnym 2012/13.....	46
Tabela 25. Zagrożenie w ruchu drogowym na terenie gminy Milicz w latach 2007-2013.....	49
Tabela 26. Sposób działania policji na terenie powiatu milickiego – ogólne wskaźniki.....	50
Tabela 27. Rodzaje wykroczeń ujawnionych na terenie powiatu milickiego w 2013 r.	51
Tabela 28. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON według sektorów własnościowych (lata 2009 -2012)	55
Tabela 29. Liczba podmiotów gospodarczych w powiecie milickim i gminach znajdujących się na terenie powiatu (2012 r.)	58
Tabela 30. Polscy turyści korzystający z noclegów [liczba osób].....	59
Tabela 31. Zagraniczni turyści korzystający z noclegów [liczba osób]	59
Tabela 32. Struktura użytków rolnych w gminie Milicz.....	67
Tabela 33. Rozbicie gospodarstw na grupy obszarowe.....	67
Tabela 34. Bezrobotni zarejestrowani według miejsca zamieszkania (2010, 2011 i 2012)	69
Tabela 35. Bezrobotni zarejestrowani według wieku (2012)	69
Tabela 36. Stopa bezrobocia w gminie Milicz w latach 2006 – 2009 i 2012	70
Tabela 37. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%] w gminie Milicz i powiecie Milickim (na lata: 2006 – 2009 i 2012 (na kwiecień)...	70
Tabela 38. Bezrobotni zarejestrowani według poziomu wykształcenia [liczba osób] (IV 2012).....	71
Tabela 39. Formy wsparcia bezrobotnych oraz liczba osób objętych wsparciem w gminie Milicz (w latach 2010, 2011 i 2012)	72
Tabela 40. Przyrost sieci magistralnej w latach 2008 – 2013 [km]	73
Tabela 41. Przyrost sieci rozdzielczej w latach 2008 – 2013 [km].....	73
Tabela 42. Przyrost liczby przyłączy w latach 2008 – 2013 [szt.]	73
Tabela 43 Przyrost długości przyłączy w latach 2008 – 2013 [m]	74
Tabela 44. Stan i wiek sieci	75
Tabela 45 Ilość ścieków odprowadzanych do oczyszczalni w Miliczu oraz Sułowie	76
Tabela 46. Zużycie gazu przypadające na jedno gospodarstwo domowe [m ³].....	78
Tabela 47. Energia elektryczna w gospodarstwach domowych na terenie powiatu milickiego	79

Tabela 48. Budynki mieszkalne na terenie gminy Milicz	85
Tabela 49. Wielkość zasobu mieszkaniowego gminy w latach 2010 – 2013.....	86
Tabela 50. Dochody i wydatki budżetu gminy Milicz w roku 2005, 2008, 2010 oraz 2012	97
Tabela 51. Struktura dochodów i wydatków budżetu gminy Milicz za lata 2008-2012 (w zł.)	98
Tabela 52 Dochody ogółem na jednego mieszkańca za lata 2008-2012 (w zł.)	99
Tabela 53 Relacja dochodów własnych do dochodów ogółem za lata 2008-2012 (w zł.)	100
Tabela 54 Relacja dochodów bieżących do dochodów ogółem za lata 2008-2012 (w zł.).....	100
Tabela 55 Relacja pomiędzy wpływami podatkowymi i dochodami ogółem za lata 2008-2012 (w zł.)	100
Tabela 56 Relacja pomiędzy dochodami z mienia i dochodami ogółem za lata 2008-2012 (w zł.)	101
Tabela 57 Relacja wydatków majątkowych do wydatków ogółem za lata 2008-2012 (w zł.)	102
Tabela 58 Struktura finansowania wydatków majątkowych w latach 2008-2012 (w zł.)	102
Tabela 59 Relacja wydatków na wynagrodzenia do wydatków bieżących za lata 2008-2012.....	103
Tabela 60 Przyrost kwotowy i procentowy wydatków na wynagrodzenia, zgodnie ze strukturą działową w latach 2008-2012 (w zł.)	103
Tabela 61 Relacja wydatków na dotacje do wydatków bieżących za lata 2008-2012 (w zł.).....	104
Tabela 62 Relacja wydatków na obsługę zadłużenia do wydatków bieżących za lata 2008-2012.....	104
Tabela 63 Relacja kosztów obsługi zadłużenia do dochodów ogółem za lata 2008-2012 (w zł.)	105
Tabela 64 Relacja zadłużenia do dochodów ogółem za lata 2008-2012 (w zł.)	106
Tabela 65 Relacja wyniku budżetu bieżącego do dochodów bieżących za lata 2008-2012 (w zł.)	106
Tabela 66 Relacja wolnych środków do kosztów obsługi zadłużenia za lata 2008-2012 (w zł.)	107
Tabela 67 Relacja wolnych środków do wydatków inwestycyjnych za lata 2008-2012 (w zł.).....	108
Tabela 68 Porównanie dochodów i wydatków w projekcie budżetu na rok 2014 oraz wstępnych danych z wykonania budżetu za rok 2013 (w zł.).....	108